

AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

**AVRUPA BİRLİĞİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN TEŞVİK EDİLMESİ
İÇİN İZLENEN POLİTİKALAR VE TÜRKİYE'DEKİ
POLİTİKALARIN AVRUPA BİRLİĞİ UYGULAMALARINA
UYUMU**

Uzmanlık Tezi

Nazlı Hezar TANRISEVER

SEKTÖREL VE BÖLGESEL POLİTİKALAR DAİRESİ

Mayıs 2004

ANKARA

ÖZET

Bu uzmanlık tezinde Avrupa Birliğinde girişimciliği teşvik için izlenen politikalar ve Türkiye'deki uygulamalar incelenerek, Türkiye'de bu alanda atılması gereken adımların ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Fırsatların teşhis edilip değerlendirildiği ve yenilik yapılan bir ekonomik süreç olarak algılanan girişimcilik, ekonomik büyümenin kilit bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, Avrupa Birliğinde girişimciliği teşvik politikalarının geliştirilerek büyüme oranlarının yükseltilmesi ve yeni istihdam olanakları yaratılması hedeflenmektedir. Avrupa Birliğinde 1990'lardan itibaren, Topluluk düzeyinde, üye devletlerde girişimciliğin teşvik edilmesi için izlenen politikaların yakınlaştırılması amacıyla başlatılan çalışmalar sonucunda, politikalar geliştirilirken, bireysel düzeyde, işletme düzeyinde ve toplumsal düzeyde alınması gereken tedbirlerin bir bütünsellik içinde, koordineli olarak sürdürülmesinin, politikaların etkililiğini artıracığı saptanmıştır. Türkiye'de ise, girişimciliğin geliştirilmesine yönelik olarak alınan tedbirler, daha ziyade işletme düzeyine odaklanmakta ve birden fazla kurum tarafından uygulanmakta, dolayısıyla etkili bir koordinasyon mekanizmasına gereksinim duyulmaktadır.

Bu çerçevede, bu uzmanlık tezinde, Türkiye'de girişimciliği AB'de olduğu gibi daha etkin bir şekilde teşvik edebilmek için, girişimciliği teşvik tedbirlerinin halen olduğu gibi yalnızca KOBİ'lerin üzerine odaklanması yerine, daha bütüncül bir yaklaşım geliştirilerek, konunun çok önemli olan toplumsal ve bireysel boyutlarını da kapsayan bir girişimciliği teşvik politikasının izlenmesi gerektiği ve bu süreçte koordinasyon mekanizmalarının geliştirilmesinin çok büyük önem arz ettiği vurgulanmaktadır.

ABSTRACT

This thesis seeks to identify the necessary measures in order to improve Turkey's practices for promoting entrepreneurship by studying the similar practices in the EU.

Entrepreneurship which is defined as the pursuit of a discontinuous opportunity involving the creation of an organization with the expectation of value creation to the participants, is considered to be a key factor for the economic growth. Therefore, entrepreneurship promoting policies are being implemented in order to raise growth rates and employment levels. Starting from 1990s, approximation of the Member States entrepreneurship policies is one of the agenda items of the European Community and for this purpose, various activities were held. A holistic approach which entails, individual, enterprise and society level measures in an effectively coordinated manner, is regarded as the core of these policies. Nevertheless, measures taken to improve the entrepreneurship in Turkey are basically focused at enterprise level and policies are implemented by more than one institution and thereby increasing the need for a more effective coordination among the activities.

The main idea of the thesis is that it is necessary for Turkey to develop a more comprehensive policy of promoting entrepreneurship that gives a due importance to the social and individual dimensions. The existing policy of promoting entrepreneurship has neglected these dimensions while focusing mainly on the small and medium-sized enterprises (SMEs). By doing this, effective ways of coordination among the measures taken by the different institutions should be explored.

İÇİNDEKİLER

Özet	ii
Abstract	iii
İçindekiler	iv
Tablolar	vii
Kısaltmalar	viii
GİRİŞ	1
1. Kapsam ve Amaç	1
2. Tez	1
3. Yöntem	3
4. Tezin Planı	3
BÖLÜM: I. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK ARAÇLARI: BÜTÜNCÜL BİR YAKLAŞIM	5
1. Girişimcilik Kavramı	5
2. Ekonomik Büyümede Yenilikçilik ve Girişimciliğin Önemi	6
3. Girişimciliği Teşvik Politikalarının Amaçları	8
4. Girişimciliği Teşvik Politikalarının Araçları	9
5. Girişimciliği Teşvik Politikalarına Bütüncül Bir Yaklaşım: KOBİ ve Sanayi Politikalarıyla İlişkiler	11
BÖLÜM: II. AVRUPA BİRLİĞİNDE GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİ	14
1. Avrupa Birliğinde Sanayi Politikasına KOBİ ve Girişimcilik Politikasının Dahil Edilmesi	14
2. İşletmeler Genel Müdürlüğü	15
3. Bütünleştirilmiş Program	15
4. Uyumlu Eylemler ve En İyi Uygulamalar	16

5. Girişimcilik ve Rekâbet Gücünün Teşvik Edilmesi İçin Eylem Planı	18
6. Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi (Lizbon Zirvesi 23-24 Mart 2000)	18
7. Avrupa İşletmeler ve Girişimcilik Çok Yıllı Programı (2001-2005)	19
8. Çok Yıllı Programın Finansal Araçları	20
9. Avrupa Yatırım Bankası Grubunun Finansal Araçları	21
10. Avrupa Küçük İşletmeler Şartı	22
11. Yeşil Kitap: Avrupa’da Girişimcilik ve Eylem Planı: Girişimcilik için Avrupa Gündemi	23

BÖLÜM: III. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELERDEKİ GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK UYGULAMALARI 25

1. Avrupa Birliği Üyesi Devletlerde Girişimcilik ve Örnek Teşvik Politikaları Uygulamalarının Önemi	25
2. Girişimci Bir Toplumun Yaratılması	25
3. Bireysel Düzeydeki Girişimcilik Teşvik Uygulamaları	27
4. İşletmelere Yönelik Teşvikler	30

BÖLÜM: IV. TÜRKİYE’DE KOBİ VE GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK POLİTİKALARI 35

1. Türkiye’nin Avrupa Birliği ile İlişkilerinde Girişimcilik Boyutunun Ortaya Çıkışı	35
2. Türkiye’nin CC BEST Süreci ve Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartına Katılımı	36
3. Türkiye ve Avrupa Birliği İşletmeler ve Girişimcilik için Çok Yıllı Programı	37
4. Türkiye’nin KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı	38
5. Türkiye’nin Sanayi Politikası Belgesi	39
6. Türkiye’deki Girişimcilik Teşvik Politikalarının Kurumsal Çerçevesi	41
7. Türkiye’de Girişimcilik Teşvik İçin Sağlanan Destekler	43
a. Destek Hizmetleri	43

b. Ar-Ge Destekleri	44
c. Finansal Destekler	47
8. Türkiye’de Girişimciliği Teşvik Politikalarında Karşılaşılan Sorunlar	49

BÖLÜM: V. TÜRKİYE’DEKİ GİRİşİMCİLİğİ TEşVİK UYGULAMALARININ AVRUPA BİRLİğİNDEKİ POLİTİKALARLA UYUMLAşTIRILMASI İÇİN ALINABİLECEK TEDBİRLER **57**

1. Türkiye’de Girişimciliğin Teşviki İçin Bütüncül Bir Yaklaşım Geliştirilmesi İhtiyacı	57
2. Türkiye’de Girişimci Bir Toplum Yolunda Atılacak Adımlar	60
3. Türkiye’de Girişimci Bireylerin oğalması İçin Atılacak Adımlar	62
4. Türkiye’de Girişimci İşletmelerin Başarılı Olabilmeleri İçin Atılacak Adımlar	63

SONUÇ **68**

KAYNAKÇA **71**

EKLER **81**

1. Avrupa Birliği Küçük İşletmeler şartına İlişkin Bilgi	81
2. 1999 Girişimciliğin ve Rekâbet Gücünün Teşvik Edilmesi İçin Eylem Planına İlişkin Bilgi	81

DİZİN **90**

TABLÖLAR

Tablo 1. Türkiye'deki İşyeri ve Çalışan Sayıları, Yaratılan Katma Değer ve Kamunun Payı (1992-2000)	50
Tablo 2. Türkiye'deki İşyeri Hareketleri (1980-2001 Arasında Seçilmiş Yıllar)	50
Tablo 3. 1984-1999 Yılları Arasında Bazı Ülkelerde İşyeri Açılma ve Kapanma Oranları	52
Tablo 4. 1985-1995 Yılları Arasında Türkiye İmalat Sanayiinde İşyeri Hareketleri	53
Tablo 5. Türkiye'de İşverenlere ve Kendi Hesabına Çalışanlara Dair Oranlar (1989-1999)	54

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABİGEM	: Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
AYF	: Avrupa Yatırım Fonu
Blz.	: Bakanız
CC BEST	: Aday Ülkeler İş Ortamının Basitleştirilmesi Görev Gücü (Candidate Countries Business Environment Simplification Task Force)
Halkbank	: Türkiye Halk Bankası
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KGF	: Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.ř.
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletme
KOBİNET	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı
MESS	: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
TEKMER	: Teknoloji Geliştirme Merkezi
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği
TOSYÖV	: Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK-TİDEB	: TÜBİTAK- Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı

GİRİŞ

1. Kapsam ve Amaç

Bu uzmanlık tezinin konusu Avrupa Birliğinde(AB)¹ girişimciliği teşvik için uygulanan politikaları ve Türkiye'deki uygulamaları kapsamaktadır. Tezin amacı ise Avrupa Birliğinde girişimciliği teşvik için uygulanan politikaları ve Türkiye'deki uygulamaları inceleyerek Türkiye'de bu alanda atılması gereken adımları ortaya koymaktır.

Bu incelemeyi önemli kılan başlıca üç neden söz konusudur: Öncelikle, Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliğinde ve ileride üye olduğu durumda Avrupa'nın yenilikçi küçük işletmeleri ile rekâbet edecek nitelikte işletmelere ve girişimcilik ruhuna sahip olması gereği çok açıktır. İkinci olarak, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ'lerin) verimliliği ve yenilikçilik kapasitesi, girişimciliğin desteklenmesinde izlenen politikaların başarısına bağlıdır. Son olarak da, bu konudaki uygulamalarda karşılaşılan sorunların incelenmesiyle hem KOBİ stratejisi hem de sanayi politikasının yapısına ilişkin bazı tedbir önerileri geliştirilebilir.

2. Tez

Bu uzmanlık tezinde öne sürülen temel tez şöyle ifade edilebilir: Türkiye'de girişimciliği AB ülkelerinde olduğu gibi etkin politikalarla destekleyebilmek için bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Ancak bu yolla hâlihazırda varolanlardan daha esnek ve verimli finansal tekniklerin geliştirilmesi sağlanabilir. Mevcut uygulamalar, girişimciliğin teşvikinde çok önemli yer tutan bireysel ve toplumsal tedbirlere yeterince ağırlık vermeyip daha ziyade mevcut KOBİ'ler üzerinde yoğunlaştığı için girişimcilerin yenilikçiliklerini geliştirmekten uzaktır.

¹ Avrupa Birliği terimi her ne kadar 1993 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma ile ortaya çıkan kurumsal yapı için kullanılsa da, bu tez kapsamında Avrupa Birliği terimi, bir terim bütünlüğü sağlamak amacıyla 1992 yılından önceki dönemlere ilişkin olarak, Avrupa bütünleşme sürecini ifade etmek için de kullanılacaktır.

Bu tez kapsamında girişimcilik bir örgütün yaratılması, kaynakların birikimi ve tahsisi ve fırsatların değerlendirilmesi için bir örgütsel yapının kurulması olarak, girişimci ise, bireysel ya da takım olarak, fırsatları teşhis edip, bunun için gereken kaynakları toparlayıp örgütü kuran ve idame ettirme aşamasına getiren kişiler olarak tanımlanmıştır. Kavramın kapsamına bakıldığında, girişimciliği teşvik konusuna neden daha kapsamlı bir perspektif içinde ve önem verilerek yaklaşılması gerektiğini daha kolay görebiliriz.

AB'de girişimciliğe giderek daha çok önem verilmektedir. Girişimcilikle doğrudan ilgili olan sanayi politikaları, rekâbet gücü ileri teknoloji üretimi ve istihdam yaratıcı küçük ve yenilikçi işletmeler, AB Lizbon stratejisinin temel unsurları olarak görülmektedir. Bu çerçevede, Avrupa İstihdam Stratejisinin dört temel bileşeninden biri de, girişimciliğin geliştirilmesi ve iş yaratılmasıdır. Yeni işletmelerin kurulması ve mevcut KOBİ'lerin geliştirilmesi, genç insanlara eğitim imkânlarının sağlanması, yeni işletmelerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve özellikle üye devletlerde girişim sermayesi fonlarının desteklenmesi önemle vurgulanan konular arasındadır.²

Türkiye'deki girişimciliği teşvik uygulamaları daha çok KOBİ'ler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Büyük firmalara göre daha dinamik bir yapıya ve esnek karar alma mekanizmasına sahip olan KOBİ'ler, bu özellikleriyle istihdam yaratma potansiyelini en iyi değerlendirebilecek işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Özellikle küreselleşme ve bilgiye dayalı ekonomi sürecinde giderek çetinleşen rekâbet koşulları yüzünden, ekonomide ağırlıklı bir yere sahip olan KOBİ'lerin önemi daha iyi algılanmaya ve KOBİ'lerin rekâbet güçlerinin artırılmasına yönelik politikaların izlenmesi gerektiği daha fazla kabul görmeye başlamıştır. KOBİ'lerin esneklik arz eden yapısal özelliklerini ekonomiye azami fayda sağlayacak şekilde kullanmaları için idari, yasal ve mali düzenlemeler yapılarak iş ortamlarını basitleştirici çeşitli önlemlerin uygulamaya koyulması gerekmektedir. Aynı zamanda işletmelerin rekâbet gücünün artırılması kapsamında araştırma geliştirme, mesleki eğitim ve diğer alanlarda da destek sağlayıcı önlemlerin alınmasında fayda görülmektedir.

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi ile aday ülkeler kapsamına alınmıştır. Türkiye-AB ilişkilerinde varılan bu aşama ile taraflar arasındaki çok yönlü entegrasyon giderek yoğunlaşacaktır. Yapıları itibarıyla ekonomik

² Bkz. "Council Decision of 18 February 2002 on Guidelines for Member States' Employment Policies for the Year 2002", 2002/177/EC, OJ L 60, 01/03/2002, sf. 60-69, sf. 66.

dalgalanmalardan daha az etkilenen, yeniliklere daha kolay uyum sağlayabilen ve bireysel girişimciliği yönlendiren KOBİ'ler ise, bu özellikleriyle söz konusu entegrasyon hareketi çerçevesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Bu bağlamda Türk KOBİ'lerinin rekâbet güçlerinin geliştirilmesi ve AB'deki potansiyel ortaklarıyla ülke ekonomisine çok daha fazla katkı sağlayacak girişimleri değerlendirme olanağının sağlanması büyük önem kazanmaktadır. AB'de hem birlik düzeyinde, hem de üye ülkeler düzeyinde izlenen girişimci teşvik politikaları incelendiğinde görülmektedir ki, Türkiye'nin KOBİ destek politikalarını daha kapsamlı bir perspektif içinde değerlendirilmesi, politikaların tutarlı ve etkili olabilmeleri açısından çok önemlidir.

Öte yandan, KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik önlemlerin yanı sıra, Türkiye'de girişimciliğe değer veren bir toplum yaratılması ve bağlantılı olarak bireylerin de girişimci olmaları için motive edilmeleri gerekmektedir. Böylelikle, toplumsal ve bireysel düzeyde ve işletme düzeyinde girişimciliğin teşvik edilmesi ile ekonomide büyüme ve istihdam artışı sağlanması mümkün olabilecektir.

3. Yöntem

Bu uzmanlık tezi hazırlanırken, öncelikle bu konu hakkında yayımlanmış olan akademik literatürü oluşturan kitap ve makaleler taranarak, çalışmaya temel oluşturacak kavramsal çerçeve geliştirilmiştir. Daha sonra da, bu kavramsal çerçeve kapsamında Avrupa Komisyonu karar ve çalışma dokümanlarından, imzalanan sözleşmelerden, üye ve aday ülke raporlarından, Türkiye'de çıkarılan hukuksal metinlerden, istatistiksel verilerden, ilgili kurumların resmi İnternet sitelerindeki bilgilerden ve gazete röportajlarından elde edilen bulguların bir analizi yapılarak, bu çalışmanın sonuçlarına ulaşılmıştır.

4. Tezin Planı

Bu uzmanlık tezinde şöyle bir plan izlenmiştir. İlk bölümde, girişimciliğin ne anlama geldiği, üye devletlerde izlenen politikaların genel bir değerlendirilmesi ve bütüncül

bir yaklaşımın benimsenmesinin önemi vurgulanmaktadır. İkinci bölümde, AB’de girişimcilik ve KOBİ politikalarının gelişimi, önemli dokümanların yayımlanması paralelinde verilmekte ve yaşanan gelişmeler belirtilmektedir. Üçüncü bölümde, AB’de izlenen politikaların yaklaştırılması vesilesiyle de üye devletlerde KOBİ’leri ve girişimciliği teşvik amacıyla yapılan iyi uygulama örnekleri verilmektedir. Dördüncü bölümde, Türkiye’de henüz başlangıç aşamasında olan girişimciliği teşvik politikası önlemleri ile mevcut KOBİ’lerin desteklenmesi amacıyla alınan önlemlere ilişkin bilgiler verilmektedir. Beşinci bölümde ise, Türkiye’deki girişimciliği teşvik ve KOBİ politikaları hakkında mevcut durumun bir değerlendirmesi yapılarak, özellikle önem arz eden finansmana erişim konusunda girişim sermayesi sistemine ve Türkiye’de işleyişine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tezin sonuç bölümünde ise, ortaya çıkan bulgular eleştirel bir bakış açısıyla irdelenerek Türkiye’de girişimciliği teşvik uygulamalarına AB’deki politikalar çerçevesinde nasıl bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiğine ilişkin değerlendirmeler verilmektedir.

BÖLÜM: I. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK ARAÇLARI: BÜTÜNCÜL BİR YAKLAŞIM

1. Girişimcilik Kavramı

Genel olarak *girişimcilik* kavramı bir örgütün yaratılması, kaynakların birikimi ve tahsisi ve fırsatların değerlendirilmesi için bir örgütsel yapının kurulmasını içerir. Diğer bir deyişle girişimcilik, örgütün yaratılması için yapılan çalışmalar ile başlar ve kurulan işletmenin(örgütün) kendi kendini idame ettirebildiği aşamaya geldiğinde ya da başarısız olduğunda ise sona erer. Bu çerçevede, *girişimci* bireysel ya da takım olarak, fırsatları teşhis edip, bunun için gereken kaynakları toparlayıp örgütü kuran ve idame ettirme aşamasına getiren kişiler olarak tanımlanabilir.³

Avusturyalı iktisatçı Joseph Schumpeter girişimciliğin ekonomik teorisinin temellerini atmıştır. Schumpeter'in çıkış noktası ekonominin bir sistem olduğu fakat değişimlerin neo-klasiklerin söylediği gibi dışarıdan değil içeriden geldiği şeklindeki varsayımdır. Bu içsel değişimlerin gerçekleşmesini sağlayan ise girişimcilerin bizzat kendileridir. Schumpeter, *Theory of Economic Development* isimli eserinde, 'girişimci ruhlu yeni firmaların daha az yenilikçi olanları yerlerinden ederek, yani bir yaratıcı yıkıma(creative destruction) neden olarak ekonomik gelişmenin hızını arttırdıklarını savunmaktadır. Schumpeter *Capitalism and Democracy* adlı eserinde ise, büyük ve kemikleşmiş şirketlerin değişime direndikleri için, girişimcilerin yeni firmalar kurup yenilikçi aktivitenin artmasına neden olduklarını belirtmiştir. Schumpeter'e göre, girişimcilerin işlevi, bir buluşu ya da daha genel olarak uygulamaya konmamış bir teknolojik olanağı kullanarak, yeni bir ticari ürün ortaya çıkarmak, ya da mevcut bir ürünü yeni bir biçimde üretmek için üretim biçimini reforme etmek ya da yenilemektir.⁴

Schumpeter'in tanımında girişimcilik yenilik yapmayı içerdiği için girişimci sıfatı sürekli geçerli bir statü değildir. Girişimci sadece yenilik faaliyeti yapıyorsa girişimcidir. Bir diğer deyişle, girişimcilik bir anlayış ve davranış biçimidir. Bu tanımlamaya göre, her kurucu

3 Carton, R. B., C. W. Hofer ve M. D. Meeks, "The Entrepreneur and Entrepreneurship: Operational Definitions of Their Role in Society", Paper Presented at the Annual International Council for Small Business Conference, Singapore, 1998, <http://www.sbaer.uca.edu/Research/1998/ICSB/k004.htm>.

4 Audretsch, D. B., "Entrepreneurship: A Survey of the Literature, prepared for the European Commission", Enterprise Directorate General, 2002, sf. 2, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/green_paper/literature_survey_2002.pdf.

ya da profesyonel yönetici girişimci değildir ama yenilik yapan her kurucu ya da profesyonel yönetici girişimcidir. Bu tanıma göre girişimciler fırsatları kullanan ve yenilik yapanlardır, o yüzden de girişimciler sadece yeni şirket kuranlar olmak zorunda değildirler. Dolayısıyla firmadaki herhangi bir çalışan da yenilik yaparak girişimci olabilir. Bu tür girişimciye 'örgütücü girişimci'(intrapreneur) denilmektedir.⁵ Bu anlamda girişimcilik, halen el altında olan kaynakların dışında imkânları da kollamayı gerektiren bir çeşit işletmeciliktir. Girişimciler, imkânları teşhis eder, gereken kaynakları bir araya getirir, pratik bir eylem planı uygular ve sonuçlarını belirli bir zamanda ve esnek bir biçimde elde eder. Sonuç olarak girişimcilik, yenilikçi değişimi teşvik eden faaliyetlerdir.⁶

2. Ekonomik Büyümede Yenilikçilik ve Girişimciliğin Önemi

Girişimciliğin ve yenilikçiliğin ekonomik büyümeye olumlu katkı sağladığı yapılan bilimsel araştırmalarla ortaya konulmuştur. Bu araştırmalarda, yenilikteki artışın iş kurma ve iş tasfiye oranlarındaki artışla doğru orantılı olduğu saptanmıştır. Amerika'da Birch'in çalışması, yeni yaratılan istihdamın % 80'inin küçük işletmeler tarafından sağlandığını ve esasen küçük işletmelerin Amerikan ekonomisinin motoru olduğunu ortaya çıkarmıştır.⁷ Öte yandan, Baldwin, pazara yeni giren işletmelerin yenilikçi bir davranış benimsedikleri ve yeni işletmelerin tüketicilere sürekli yeni ürünler ve yüksek kalitede hizmet sunarak yeniliğe katkıda bulduklarını saptamıştır.⁸ Audretsch ve Thurik çalışmalarında, yenilik teorilerinde çıkış noktasının işletme değil, girişimci olması gerektiğini vurgulamıştır.⁹ Audretsch ve Thurik yeni ekonominin, Ar-Ge'nin, girişim sermayesinin ve yeni işletme kurulmasının teşvik edilmesi vasıtasıyla bilginin ticarileştirilmesine dayandığını ortaya koymuştur.¹⁰ Bu kapsamda, yeni kurulmuş işletmelere finansman sağlanmakta, üniversite ve kamu araştırma kurumlarından yeni firmalar kurulması desteklenmekte, yeni kurulan yüksek teknoloji firmalarına fon sağlanması için yeni hisse senedi piyasaları oluşturulmaktadır.

⁵ a.g.e. sf. 2.

⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development, Fostering Entrepreneurship, Paris: OECD, 1998, sf.11.

⁷ Birch, D., "Who Creates Jobs?," The Public Interest, 65, Fall 1981, sf. 3-14. Audretsch, D. B., "Entrepreneurship: A Survey of the Literature, prepared for the European Commission", Enterprise Directorate General, 2002, sf. 13, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/green_paper/literature_survey_2002.pdf.

⁸ Bkz. Baldwin, J. R. "A Portrait of Entrants and Exits", Research Paper No.121, Micro-Economic Analysis Division, Ottawa: Statistics Canada, 1999.

⁹ Bkz. Audretsch, D. B. ve R. Thurik, "Linking Entrepreneurship and Growth", STI Working Papers, Directorate for Science, Technology and Industry, OECD, 2001.

¹⁰ Bkz. Audretsch, D. B. ve R. Thurik, "What's New about the New Economy? Sources of Growth in the Managed and Entrepreneurial Economies", Industrial and Corporate Change, Cilt. 10, No.1, 2001, sf. 267-315.

W. A. Brock ve D. S. Evans'a göre, girişimciliğin önem kazanmasına neden olan faktörlerden birincisi, teknolojik değişimin imalat sektöründe ölçek ekonomisinin kapsamını daraltmasıdır. İkinci olarak, artan globalleşmeyle birlikte, pek çok yabancı yeni rakibin de dahil olmasıyla artan rekâbet sonucunda piyasalar daha değişken hale gelmektedir. Üçüncü olarak, işgücünün kompozisyonu değiştiğinden, artan sayıdaki kadın, göçmen, genç ve yaşlı işçiler, büyük işletmelerden ziyade, daha esnek bir yapıya sahip olan küçük işletmelerde daha rahat istihdam edilebilmektedir. Dördüncü olarak, tüketicilerin beğenilerinin farklılaşması nedeniyle standart kitle üretimi mallardan, stilize ve kişiye özel ürünlerin üretimine doğru bir kayma gerçekleşmesi, yeni işletmelere bu konuda yeni imkânlar doğurmuştur. Beşinci olarak, deregülasyon ve özelleştirme sayesinde, yeni ve küçük işletmelerin daha önce erişilemez ve korumalı durumda olan pazarlara erişimi kolaylaşmıştır. Son olarak, işgücü maliyetlerinin yüksek olduğu ülkelerde, yeniliklerin artan önemi sayesinde, büyük ölçekli üretimin önemi azalmış ve girişimci aktivite daha fazla teşvik edilmeye başlamıştır.¹¹

D. B. Audretsch ve R. Thurik ise, girişimciliğin Kuzey Amerika'da ve Batı Avrupa'da yeniden önem kazanmasını, globalleşme sayesinde ticarete karşılaştırmalı üstünlüğün, bilgi-tabanlı ekonomik etkinliğe geçişine bağlamaktadır. Çünkü geleneksel sanayi kollarında üretim yapan büyük işletmeler, artan maliyetleri yüzünden globalleşen pazardaki rekâbet güçlerini yitirdiler. Ayrıca, küçük işletmelerin bilgi-tabanlı ekonomide önemleri de artmaya başlamıştır. Düşük maliyetlerle üretim yapan yabancı firmalarla kıyaslandığında, rekâbet edebilme gücü azalan, yüksek üretim maliyetleriyle çalışan büyük işletmelerin global pazarda paylarını yitirmemek için izleyebilecekleri üç yol vardı: Öncelikle, ücretlerin ve diğer üretim maliyetlerinin, düşük maliyetli yabancı firmalarla rekâbet edebilecek seviyeye düşürülmesi, ikinci olarak, işgücünü ikame edebilecek nitelikte üretkenliği artıracak ekipman ve teknolojinin istihdam edilmesi ve son olarak da üretimin yüksek maliyetli bölgelerden, düşük maliyetli yerlere kaydırılmasıdır. Birçok batılı firma, son iki yolu izleyerek teknolojik atılımlarla ve üretim merkezini değiştirerek, maliyetleri düşürmeyi başardılar. Ancak, kendi ülkelerinde işsizliğin ortaya çıkmasına neden oldular. Bu çerçevede, batılı ekonomilerde, karşılaştırmalı üstünlüğün yitirildiği geleneksel orta seviye teknoloji gerektiren sanayi

¹¹ Brock, W. A. ve D. S. Evans, "Small Business Economics", Small Business Economics, Cilt. 1, No. 1, 1989, sf. 7-20.

ürünlerinin üretiminden, hem ücret hem de yüksek istihdam anlamında daha olumlu sonuçlar elde edilecek bilgiye dayalı girişimci ekonomik aktivitelere geçildi.¹²

3. Girişimciliği Teşvik Politikalarının Amaçları

Günümüzde çoğu devlet, girişimciliği destekleyecek ve koruyacak bazı önlemler almaktadır. Aslında piyasa ekonomisinin temel koşullarından birisi de girişim özgürlüğü, yani pazara giriş ve pazardan çıkış serbestisidir. Devletin KOBİ sektörüne destek vererek yaptığı müdahalelerin temelinde, küçük işletmelerin piyasadaki dezavantajlı durumundan kaynaklanan piyasa düzensizliklerini(market failure) azaltma düşüncesi yer almaktadır. Uyulması gereken idari koşulların, yükümlülüklerin azaltılarak piyasa koşullarının daha eşit bir yapıya kavuşturulması ve küçük işletmelerin performans ve rekâbet güçlerinin artırılması hedeflenmektedir.¹³

Girişimcilik öncelikle, iş yaratılmasına ve büyümeye katkıda bulunması nedeniyle teşvik edilmektedir. Günümüzde yeni işlerin çoğu, büyük firmalardan çok yeni ve küçük firmalar tarafından yaratılmakta ve bu eğilim giderek güçlenmektedir. Girişimcilik oranlarında daha büyük artışlar gösteren ülkeler, işsizlik oranlarında da büyük düşüşler kaydetme eğilimindedir.¹⁴ 1990'lar boyunca, hızlı büyüyen firmalar istihdam yaratılmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki büyüme pek çok başka faktörden etkilense de, araştırmalar, girişimciliğin ekonomik büyümeye olumlu bir katkıda bulunduğunu göstermektedir.¹⁵ Girişimcilik, kalkınmada geri kalmış bölgelerde toplumsal ve ekonomik uyumun güçlendirilmesine, ekonomik faaliyetlerin canlanmasına ve iş yaratılmasına ya da işsiz veya engelli kişilerin iş yaşamıyla entegrasyonuna da katkıda bulunabilmektedir.¹⁶

İkinci olarak, girişimcilik rekâbetçi bir ortamın sağlanmasına katkı yaptığı için teşvik edilmektedir. Gerek yeni bir firma kurma, gerek mevcut bir firmayı yeniden

¹² Audretsch, D. B. ve R. Thurik, "What's New about the New Economy? Sources of Growth in the Managed and Entrepreneurial Economies", *Industrial and Corporate Change*, Cilt. 10, No.1, 2001, sf. 267-315.

¹³ Stevenson, L. ve A. Lundström, *Patterns and Trends in Entrepreneurship/SME Policy and Practice in 10 Economies*, Cilt.3, The Entrepreneurship Policy for the Future Series, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2001, sf. 34.

¹⁴ Audretsch, D. B., "Entrepreneurship: A Survey of the Literature, prepared for the European Commission", Enterprise Directorate General, 2002, sf. 29, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/green_paper/literature_survey_2002.pdf.

¹⁵ a.g.e., sf. 2.

¹⁶ Ayrıca bkz. Council of the European Union, *Joint Report on Social Inclusion*, 15223/01, 12.12.2001, Brussels.

yönlendirme (örneğin, işletmenin başka birine devrinden sonra) yolundaki yeni girişimler verimliliği yükseltmektedir. Bu tür girişimler rekâbet baskısını artırarak diğer firmaları etkinliklerini iyileştirmeye ya da yeniliklere gitmeye zorlamaktadır. Firmaların artan etkinliği ve getirdikleri yenilikler, bir bütün olarak ekonominin rekâbet gücünü artırmaktadır. Bu süreç, daha fazla seçenek ve daha düşük fiyatlarla tüketicilere de fayda sağlamaktadır.

Üçüncü olarak, girişimcilik kişilere potansiyellerini gerçekleştirme olanağını verdiği için teşvik edilmektedir. Çalışmak sadece para kazanmanın bir yolu değildir. İnsanların meslek ve iş seçimlerinde güvenlik, bağımsızlık, yapılan işlerin çeşitliliği ve işe ilgi gibi başka kriterler de rol oynar. Girişimci olmak bu kişilere, kendilerine daha iyi bir konum yaratma olanağını verebilmektedir.

Aynı zamanda, devletler girişimcilik politikaları yoluyla daha genel amaçlar da güdebilirler. Bu çerçevede devletler girişim imkânlarının tipini, sayısını ve erişilebilirliğini etkileyerek genel gelir dağılımı politikasını, teknolojik gelişmenin sağlanmasını ve rekâbet koşullarının düzeltilmesini de amaçlayabilmektedir.¹⁷ Bunun yanı sıra devletler, potansiyel girişimci sayısı etkileyerek göç, bölgesel kalkınma ve sosyal güvenlik alanlarında iyileşmeler sağlamayı, ya da toplumun nüfusun dağılımını ve yaş kompozisyonunu etkilemeyi hedefleyebilmektedir. Ayrıca, girişimciliğin ödül-risk profilini değiştirerek devletler, bireylerin karar verme süreçleri ve mesleki tercihleri üzerinde de etkili olmayı amaçlayabilmektedir.¹⁸

4. Girişimciliği Teşvik Politikalarının Araçları

P. Reynolds, girişimciliğin teşvik edilmesi için üç yol önermektedir: Birinci yöntem, uygun çerçeve koşullarının hazırlanmasıdır. Ekonomik aktivitenin içinde cereyan edeceği kurumsal düzenlemelerin yapılması, girişimcilik politikasının temel unsurudur. Girişimcilik için istikrarlı bir makroekonomik ortam ve iyi işleyen bir piyasa düzeni yaratacak yapısal politikalar gereklidir. Devlet, rekâbetçi bir piyasa, girişim sermayesi piyasası dahil olmak üzere iyi işleyen bir sermaye piyasası, esnek işgücü piyasaları yaratmalı, işletmelerin

¹⁷ Verheul, I., S. Wennekers, D. B. Audretsch ve R. Thurik, "An Eclectic Theory of Entrepreneurship: Policies, Institutions and Culture", EIM Research Report, 0012/E, Zoetermeer, 2001, <http://www.tinbergen.nl/discussionpapers/01030.pdf>.

¹⁸ Stevenson, L. ve A. Lundström, Patterns and Trends in Entrepreneurship/SME Policy and Practice in 10 Economies, Cilt. 3, The Entrepreneurship Policy for the Future Series, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2001, sf. 22.

maruz kaldığı ağır idari düzenlemeleri basitleştirmeli ve firma kapanması ve iflasından kaynaklanan maliyetleri düşürmelidir. İkinci bir yol ise, girişimciliği destekleyici kültürel davranışların teşvik edilmesidir. Bir ülkenin kültürel unsurları o ülkenin girişimcilik seviyesini etkilemektedir. İşbirliğine açık kültürlerde, girişimcilik daha rahat gelişmekte ve eğitim sayesinde girişimciliğe yönelik olumlu tutumlar geliştirilebilmektedir. Üçüncü olarak da iyi tasarlanmış devlet programları da girişimciliği teşvik konusunda etkili olmaktadır. Programlar, ülke çapında ve bölgesel düzeyde unsurların bütününden oluşur. Parça parça ve farklı alanlara hitap eden programlar yerine finansman programları, eğitim hizmetleri, iş kuluçkaları, bilim parkları, iş ağları, küme(cluster) programlarını içeren daha bütüncül programlar geliştirilmesi daha faydalı olur. Girişimcilik için daha sağlıklı bir ortam yaratılabilmesi için, yerel girişimcilik politikaları yerine birbiriyle etkileşim içinde olduğu aşık, farklı unsurların bir arada bulunduğu daha kapsamlı bir yaklaşıma sahip bir girişimcilik politikası benimsenmelidir.

İzlenebilecek spesifik stratejilere örnek olarak aşağıdakiler verilebilir: Medyayı kullanarak başarılı iş, işadamı ve ürün profillerini tanıtmak, yerel ekonomilerde tüm sektörlerde başarılı girişimcilere ödül programı hazırlamak, 18-25 yaşlarında gençlerin devam edeceği ve girişimcilik için gereken özel becerileri kazanacakları bir Girişim Koleji kurmak, girişimci staj programları düzenleyip, öğrencileri başarılı yerel girişimcilerle bir araya getirmek, küçük iş yaz okulları kurup, küçük iş yönetimi eğitimleri düzenlemek, okulları küçük iş kuluçkaları olarak kullanıp, okul merkezli işletmeler kurulmasını ve öğrencilerin potansiyel işlerini kurmalarını sağlamak ve yerel kamu ve özel fonları kullanarak küçük girişim sermayesi fonları oluşturmak.¹⁹

Hükümetlerin girişimciliği canlandırmak ve desteklemek için aldıkları önlemler temel olarak şu başlıklarda toplanabilir: Öncelikle girişimci bir kültür yaratılarak başarılı girişimcilerin kitleler tarafından tanınması ve başarılarından, potansiyel girişimcilerin cesaret almaları sağlanmalıdır. İkinci olarak, genç girişimciler, kadınlar ve işsizler gibi belirli hedef grupları belirlenerek, bu gruplara yönelik strateji geliştirilmesi sağlanmalıdır. Üçüncü olarak, eğitim programları, kurs ve seminerlerle girişimcilik eğitiminin verilmesi sağlanmalıdır. Dördüncü olarak, idari ve hukuki alanlardaki pazara giriş engellerinin kaldırılması ve iş

¹⁹ Reynolds, P., M. Hay, W. Bygrave, S. Camp ve E. Autio, "Global Entrepreneurship Monitoring 2000 GEM Report 2000 Executive Report", Kauffman Centre for Entrepreneurial Leadership at the Ewing Marion Kauffman Foundation, Kansas City, Missouri, USA, 2000, http://www.entreworld.org/Bookstore/Product.cfm?DID=6&Product_ID=64&CATID=22.

kurma süreçlerinin basitleştirilmesi sağlanmalıdır. Beşinci olarak, yeni işe başlayacaklara kuruluş aşamasında danışmanlık ve iş planlama hizmetlerinin verilmesi sağlanmalıdır. Son olarak da, girişimcilerin finansmanı alanında girişim sermayesi ve iş melekleri gibi farklı sermaye finansmanı kaynaklarına erişimleri sağlanmalıdır.

Bu önlemler arasında özellikle, finansman araçlarına özel önem verilmektedir. Bu araçlardan girişim sermayesi finansmanı yöntemi, bir yatırım fikrine sahip girişimciye veya yeni kurulmuş, gelişme şansı olduğu düşünülen işletmelere, yüksek riske katlanarak yüksek gelir elde etme amacındaki girişim sermayesi ortaklığı tarafından, hisse senedi karşılığı ortak olunması; bu yolla girişimciye hem öz sermaye hem de yönetim desteği sağlanması; işletmenin istenilen gelişme düzeyine ulaştığında ise hisse senetlerinin satılarak, yatırılan fonların önemli ölçüde büyütülmüş şekilde geriye alınması şeklindeki bir finansman modelidir.²⁰

İş melekleri ise yenilikçi ve başarılı olabileceğine ilişkin umut veren girişimcilik projelerine kuruluş ya da ilk aşamalarda finansal ve organizasyonel destek sağlayan varlıklı bireysel yatırımcılara denilmektedir. İş melekleri ağı da, iş melekleri ve girişimcilerin arasında enformel olarak en uygun eşleşmelerin yapılmasına yardımcı olmaktadır.²¹

5. Girişimciliği Teşvik Politikalarına Bütüncül Bir Yaklaşım: KOBİ ve Sanayi Politikalarıyla İlişkiler

Belirtilmesi gereken önemli bir husus da geleneksel KOBİ politikaları ile girişimcilik politikaları arasında önemli bir ayrımın bulunmasıdır. KOBİ politikası, münhasıran mevcut işletmeleri hedef grubu olarak belirler ve mevcut politika araçlarını KOBİ'lerin yaşamlarını sürdürebilmelerini desteklemek için seferber eder.²² Oysa, girişimcilik politikası daha geniş bir odağa sahip olup, hedef grubu daha geniştir. A.

²⁰ Akkaya, G. C. ve M. Y. İçerli, "KOBİ'lerin Finansal Problemlerinin Çözümünde Risk Sermayesi Finansman Modeli", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:3, No.3, 2001, sf.63-70, sf.67.

²¹ European Commission Enterprise Directorate-General, Benchmarking Business Angels: Final Report, 4 November 2002, sf. 3.

²² Audretsch, D. B., "Entrepreneurship: A Survey of the Literature, prepared for the European Commission", Enterprise Directorate General, 2002, sf. 46. http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/green_paper/literature_survey_2002.pdf

Lundström ve L. Stevenson'a göre de, girişimcilik politikası bir bölge ya da ülkedeki girişimci faaliyeti teşvik eden önlemlerin bütünü olarak görülmelidir.²³

KOBİ politikası ve girişimcilik politikasını birbirinden ayırt etmeyi sağlayacak iki önemli husus vardır. Birinci olarak KOBİ politikası, mevcut KOBİ'lere odaklanırken, girişimcilik politikası, mevcut KOBİ'lerle birlikte potansiyel girişimcileri de kapsıyor. Yani, girişimcilik politikası örgüt birikimini göz önünde tutmaksızın değişim sürecine odaklanıyor, oysa KOBİ politikasının odağı, işletme düzeyinde kalıyor. Girişimcilik politikası, girişimcilerin karar verme süreçlerini şekillendiren çevresel koşullara ve çerçeveye daha duyarlı yaklaşıyor. KOBİ politikası bir tek örgütlenme düzeyine odaklanırken, girişimcilik politikası farklı örgütlenme ve analiz birimleriyle ilgileniyor. Birey, işletme, iş kümeleri, iş ağları gibi örgüt birimleri; sanayi, sektör, bölge, şehir, ülke gibi alan çeşitliliklerinde girişimcilik politikası uygulanabiliyor. Tüm bu seviyelerde etkin olmak girişimcilik politikasının hedefi olduğundan, KOBİ politikasından daha sistemik bir yapısı var. İkinci olarak, KOBİ sektörünü destekleyici nitelikte çalışmalar yapan bakanlık ya da devlet birimleri KOBİ'leri teşvik etmek için birçok yerleşik politika araçlarını tesis etmiş ve uygulamaktadır. Ancak, girişimcilik politikasını uygulayabilmek için herhangi bir birim mevcut değildir. Girişimcilik politikasının unsurları daha ziyade eğitim, ticaret, içişleri gibi birden fazla bakanlık ve devlet biriminin çalışmaları içinde yer almaktadır. Bu bağlamda, girişimcilik politikası bir işin kurulmasında ve faaliyete geçmesinde kritik bir mücadele dönemi olan ilk 3,5 yılda (42 ay), girişimcilere sunulan imkânları içerir. Oysa KOBİ politikaları geleneksel olarak, işin kurulmasından sonraki dönemlerde alınan önlemlere vurgu yapmaktadır.²⁴

Bugün dünyanın her yerindeki hükümetler KOBİ'lerin öneminin ve bunların ekonomik büyüme, sosyal kaynaşma, istihdam ve bölgesel ve yerel kalkınmaya sağladığı katkıların farkındadır. KOBİ'ler OECD ekonomilerinde işletmelerin % 95'inden fazlasını ve istihdamın da % 60-70'ini oluşturmakta ve yeni işlerin büyük bir kısmını yaratmaktadır. Küreselleşme ve teknolojik değişim pek çok ekonomik faaliyette ölçek ekonomisinin önemini azaltırken, daha küçük firmaların potansiyel katkılarının güçlenmesine neden olmuştur. Bununla beraber, KOBİ'lerin karşılaştığı geleneksel sorunların pek çoğu (finansman eksikliği, teknoloji kullanmada yaşanan güçlükler, sınırlı yönetim kabiliyetleri, düşük üretkenlik ve

²³ Lundström, A. ve L. Stevenson, *Entrepreneurship Policy for the Future*, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2001, sf. 19.

²⁴ Lundström, A. ve L. Stevenson, *On the Road to Entrepreneurship Policy*, Cilt. 1, *The Entrepreneurship Policy for the Future Series*, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2002, sf. 4.

yönetmelik yükleri) küreselleşmiş ortamda daha da ağırlaşmaktadır. Ekonomilerin tamamı küçük işletme sektörünün daha dinamik bir yapıya sahip olmalarından kazanç sağlayacağından ve KOBİ'lerin belli güçlü ve zayıf noktaları bulunduğundan, hükümetler KOBİ'lere ilişkin politika çerçevelerinde, girişimciliği temel alan daha bütüncül bir perspektif oluşturmaktadırlar.²⁵

Bütüncül bir girişimcilik politikası geliştirebilmek için ise, mevcut KOBİ politikasının daha geniş bir perspektif içinde ele alınması gerekir. Böyle bir yaklaşım geliştirildiği durumda ise teşvik politikaları sadece işletmeler üzerinde yoğunlaşmayacak, bu boyutun yanı sıra girişimciliği toplumsal ve bireysel boyutlarda da ele alarak ortaya çıkan işletmelerin daha yenilikçi ve rekabetçi olabilmeleri için gerekli sosyo-kültürel, ekonomik ve yasal ortamın da geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

Sonuç olarak denilebilir ki, bütüncül bir girişimcilik politikası geliştirilmesi ile toplumdaki girişimci kültürün ve potansiyelin güçlendirilmesine yönelik tüm politikalar eşgüdüm içinde uygulanabilecektir. Böyle bir bütünsel girişimcilik politikası yaklaşımı, girişimciliğin eğitim sistemine dahil edilmesi, girişimcilik kültürünün yaratılması, işe başlamaya ve işin tasfiyesine ilişkin engellerin azaltılması, işe başlama desteği ve finansmanının iyileştirilmesi, desteklerin, hedef grupların ihtiyaçlarına göre tasarlanması ve ülkede girişimci faaliyetin genel olarak artırılması amacına da çok etkin bir şekilde hizmet edebilecektir.

²⁵ a.g.e., sf. 1-18.

BÖLÜM: II. AVRUPA BİRLİĞİNDE GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

1. Avrupa Birliğinde Sanayi Politikasına KOBİ ve Girişimcilik Politikasının Dahil Edilmesi

AB'de girişimciliğin teşvik edilmesine ilişkin Birlik düzeyinde çalışmalar ancak 1990'ların sonunda başlamıştır. Zira, 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmasının metninde girişimcilik konularına yer verilmezken, bir ortak pazarın kurularak, bu yolla Avrupa'da sanayi rekâbet gücünün artırılması hedef olarak belirtilmiştir. Bu çerçevede, 1970'lere kadar, Avrupa Birliğine üye ülkelerde büyük ölçekli işletmelerin kurulması ve geliştirilmesinin desteklenmesi yönünde bir politika izlenmiştir.²⁶

Ancak, zamanla endüstriyel yapıdaki dönüşüm ve ABD ve Japonya'da KOBİ'lere yönelik çalışmaların artması sonucunda, AB'de KOBİ'lerin önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, Topluluğun ilk KOBİ programı Aralık 1983'te kabul edilmiştir.²⁷ Mayıs 1984'te yayımlanan Komisyon Bildiriminde KOBİ'lerin faaliyet gösterdiği idari, hukuki ve ekonomik ortamı iyileştirmeye yönelik adımlar atılması gerektiği belirtilmiştir. Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyinin kararı çerçevesinde 1986 yılında oluşturulan KOBİ Görev Gücü(SME Task Force), KOBİ'lerin içinde bulunduğu idari ortamın iyileştirilmesi, bilgiye ve finansmana erişimlerinin temin edilmesi ve uzun vadeli bir KOBİ politikası geliştirilebilmesi için çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir.

Ayrıca, Komisyon 1986 yılında KOBİ'lere yönelik bir Eylem Programı da hazırlamıştır.²⁸ Eylem Programı, basitleştirilmiş ve şeffaf bir idari ortam, eğitim, finansman ve sermaye imkânlarının artırılması ve Avrupa Enformasyon Merkezi Ağı (Euro Info Centre Network) kurularak KOBİ'ler ve Topluluk arasında çift yönlü enformasyon akışının sağlanması ve İş Geliştirme Merkezleri Ağı(BIC network), Şirket İşbirliği Ağı, BC-NET(Business Co-operation Network) ile taşeronluk ağlarının kurulması yoluyla, KOBİ'lerin

²⁶ Geroski P. A. and A. Jacquemin (1989), "Industrial Change, Barriers to Mobility and European Industrial Policy", in A. Jacquemin and A. Sapir, The European Internal Market, Oxford, Oxford University Press, sf. 298-333.

²⁷ Action Programme for a Community Policy on SMEs, Strasbourg, 9,12,1983.

²⁸ Draft Resolution of the Council Concerning the Action Programme for SME, COM/86/445 final, August, 1986.

daha eşgüdümlü bir gelişme sağlamalarına yönelik önlemleri içermektedir.²⁹Tesis edilen bu çeşitli enformasyon ağlarının sürdürülebilmesi için daha sonraki dönemlerde hazırlanan çok yıllık programlardan destek aktarılması sağlanmıştır.

1992 tarihli Maastricht Antlaşmasınının 157. maddesinde sanayi rekâbet gücü, Avrupa Birliğinin temel amaçlarından biri olarak verilmiş, ve Topluluğun temel görevinin, sanayi yapısal değişime uyum sağlamasını hızlandırmak, özellikle KOBİ'lerin gelişimi için gerekli olan elverişli bir iş ortamının oluşumunu sağlamak ve yeni icat, teknolojik araştırma ve geliştirme alanlarında var olan potansiyelden daha çok faydalanılmasına katkıda bulunmak olduğu belirtilmiştir.³⁰

2. İşletmeler Genel Müdürlüğü

Topluluğun İşletme Politikasından sorumlu olan Komisyonun XXIII numaralı Genel Müdürlüğü 1989 yılında kurulmuş ve Sanayi ve Enformasyon Toplumu konularından sorumlu genel müdürlüklerle birleştirilmesi sonucunda, 1 Ocak 2000 tarihinden itibaren İşletmeler Genel Müdürlüğü(DG Enterprise) adını almıştır. Genel Müdürlük, işletmelerin rekâbet gücünü artırıp, gelişmelerini sağlamanın yanı sıra girişimciliği, yeniliği ve üretkenliği teşvik edecek ve girişimci bir iş ortamının yaratılması için çalışacaktır. Genel Müdürlüğün temel görevleri arasında Avrupa Bilgi Merkezlerinin kurulması da yer almaktadır. İşletmeler Genel Müdürlüğünün çalışma programında, girişimcilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi için girişimci adayların uygun yetenek, eğitim ve motivasyona sahip olmalarının ve finansman kaynaklarına erişimlerinin sağlanması, iş ortamındaki prosedürlerin basitleştirilmesi ve destek hizmet ağlarının kurulması için çalışmalar yapacağı da belirtilmiştir.³¹

3. Bütünleştirilmiş Program

İşletmeler Genel Müdürlüğünün teklifi üzerine 10 Temmuz 1996'da geliştirilmiş haliyle kabul edilen Bütünleştirilmiş Program, AB'de KOBİ'lere yönelik tüm faaliyetlerin

²⁹ Ström, M., "The European Union and the Policy in favour of Small and Medium sized Enterprises", sf. 14.

<http://www.fsf.se/Monica%20Str%9Am.pdf>

³⁰ İKV, Avrupa Birliğinin Girişimcilik (Sanayi ve KOBİ) Politikası ve Türkiye'nin Uyum, İstanbul, Haziran 2001, sf.10.

³¹ Commission staff working document of 8 May 2000, Towards Enterprise Europe - Work Programme for Policy 2000 – 2005, [SEC(2000) 771, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26004.htm>].

eşgüdümlü ve uyumlu olmasını sağlamak amacıyla genel bir çerçeve oluşturmaktaydı.³² Program ilk olarak işletmeler politikası ile KOBİ'leri ilgilendiren diğer Topluluk politikaları arasında koordinasyonun sağlanması temelinde kurulmuş, ancak daha sonra bir dizi uyumlu eylemler aracılığıyla üye devletlerin politikalarını koordine etmeye de yönelmiştir. Program, sonuç olarak, Birlik düzeyinde veya ulusal ya da bölgesel düzeyde KOBİ'lerin gelişimiyle ilgili tüm taraflarca yürütülecek, iyi uygulamaların karşılıklı değişimi (üye devletlerle uyumlu eylemler), Çok Yıllı Program ve diğer Birlik politikaları kapsamında girişilen faaliyetler olmak üzere üç eylem grubunu içermektedir.

4. Uyumlu Eylemler ve En İyi Uygulamalar

Uyumlu eylem yöntemi (concerted actions), esas olarak kamu makamlarının, işletme destekleme ajanslarının ve iş dünyasının diğer kesimlerinin davet edildiği bir dizi forum çerçevesinde "iyi uygulamaların" sunulması faaliyetidir. Bu forumlar, 1995 yılında Madrid'de KOBİ'lere yönelik teşvikler verileceğinin açıklanmasından itibaren düzenli aralıklarla gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Üye devletlerin aldıkları önlemleri yakınlaştırmalarının uyumlu eylemler vasıtasıyla daha etkili olacağı düşünülmüştür. Bu çerçevede, üye ülkelerde devletin her seviyesinde yapılan en iyi ve iyi uygulamalara ilişkin bilgilerin karşılıklı paylaşılması hedeflenmiştir. Uyumlu eylemler ilk açıklandıklarında işletmelerin içinde faaliyet gösterdikleri düzenleyici ve yönetici ortamları ele alıyorlardı. 1997 yılında yayımlanan iş ortamının basitleştirilmesini ve sadeleştirilmesini konu alan Komisyon Tavsiye Kararı ile 1998 yılında yayımlanan KOBİ'lerin transferini konu alan Tebliğ, bu kapsamda alınan ilk sonuçları oluşturmaktadır.³³ Ancak son dönemlerde, uyumlu eylemlerin odak noktası destek önlemlerine, bu önlemlerin yürütülmesine ve gözle görülebilir hale getirilmesine kaymıştır.

Öte yandan, iş ortamını ve iş destek önlemlerini iyileştirmek, destek servislerinin faydalarını artırmak için bir "iş yaşam ömrü" (business life cycle) aşamaları yaklaşımı da

³² Communication from the Commission, Integrated Programme for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) and the Craft Sector - The Multiannual Programme, Concerted Actions and Other Community Actions in Support of SMEs, COM/96/0329 final, 10.7.1996.

³³ Bkz. Commission Recommendation on Improving and Simplifying the Business Environment for Start-ups (22/4/97) C(97)1161 ve Communication from the Commission on the Transfer of Small and Medium-sized Enterprises (28/3/98) OJ C 93.

benimsenerek, KOBİ'lerin işe başlama, ilk dönem, büyüme ve işin gelecek kuşaklara devri süreçlerindeki değişen ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin geliştirilmesi de amaçlanmıştır.

Uyumlu eylemler başlığı altında incelenebilecek olan konulardan biri, çok yıllık programlarda da temel hedefler arasında yer alan, iş ortamının iyileştirilmesi ve düzenlemelerin basitleştirilmesidir. AB ekonomisinin temelini oluşturan yenilikçi, rekâbetçi ve teknoloji tabanlı KOBİ'lerin geliştirilmesini ve desteklenmesini amaçlayan izlenen stratejinin gereği olarak, işletmelere külfet ve engeller yaratan mükerrer veya gereksiz mevzuatın ortadan kaldırılması, mevcut mevzuatın basitleştirilmesi, aynı konudaki birden çok mevzuatın birleştirilmesi ve işletmenin faaliyete geçebilmesi için istenilen belgelerin azaltılması suretiyle, işletmelerin rekâbet güçlerinin geliştirilmesine yönelik olarak 18 Ekim 1997 tarihinde İş Ortamını Basitleştirme Çalışma Grubu (Business Environment Simplification Task Force- BEST) oluşturulmuştur.³⁴ BEST çalışma grubu, üye devletlerden gelen girişimciler, kamu yöneticileri ve akademik uzmanlardan oluşmaktaydı. BEST Grubu, Komisyon ve üye devletlerin KOBİ'lere bakış açılarında birlikteliği sağlamak ve bu birlikteliği, ülkelerinin KOBİ politikalarına yansıtarak KOBİ'lerin gelişmesi ve desteklenmesi suretiyle AB'nin hedeflerine ulaşmasını sağlayabilmek için almaları gereken somut önlemler hakkında öneriler yapmak ve bağımsız bir rapor hazırlamak için çalışmalarına başladı ve hazırladığı rapor 15-16 Haziran 1998'de Cardiff Zirvesinde sunuldu.³⁵

Raporun temel amacı, üye ülkelerde altı ana başlık altında sınıflandırılan konularda yapılan başarılı çalışmaları tespit etmek ve KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunların çözümü için diğer ülkelerin söz konusu başarılı uygulama örneklerini inceleyerek uygulamalarına fırsat tanımaktır. Daha iyi bir kamu yönetimi, eğitimde yeni yaklaşımlar, istihdam ve çalışma koşulları, finansmana erişim ve yeni teknolojilere erişim ile yeniliğin teşvik edilmesi temel konular olarak belirlenmişti.³⁶ BEST grubunun Komisyona sunduğu önerilerin sonucunda, Komisyon kendisinin ve üye devletlerin alması beklenen önlemleri içeren, girişimciliğin ve rekâbet gücünün teşvik edilmesi için bir eylem planı hazırladı.

³⁴ European Commission, Activities in favour of SMEs and the Craft Sector, 1998 Edition, sf. 5.

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/promoting_entrepreneurship/doc/com_1997_610_en.pdf

³⁵ Söz konusu raporlara internet üzerinden şu adreslerden erişilebilir:

http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/best1en.pdf ve

http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/best2en.pdf.

³⁶ Avrupa Birliği KOBİ Sözleşmesi Türkiye Raporu, Eylül 2002,

http://europa.eu.int/comm/enterprise/enlargement/charter/report_2003/turkey_tr91002.pdf.

5. Girişimciliğin ve Rekâbet Gücünün Teşvik Edilmesi İçin Eylem Planı

Şubat 2004'te yeni biçimi hazırlanıp yürürlüğe giren 1999 Girişimciliğin ve Rekâbet Gücünün Teşvik Edilmesi için Eylem Planının temel hedefi, işletmelerin ve girişimciliğin rekâbeti ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştirmek anlamında teşvik edilmesidir.³⁷ Plan, girişimci bir toplum yaratılması için eğitim, yeni öğretim metotlarının geliştirilmesi, finansman kaynaklarına erişim, araştırma ve yenilik imkânlarına erişim ile destek hizmetlerinin daha fazla işletmeye ulaştırılması konularını ele almaktadır. Bu Eylem Planı, girişimciliği ve işletmeleri etkileyen tüm politika alanlarında Komisyonun ve üye devletlerin alması gereken önlemleri ayrı ayrı belirtmektedir. Eylem Planı, eylemlerin gerçekleştirilmesi için bir zaman sınırlaması koymakla birlikte alınacak önlemin biçimini üye devletlerin takdirine bırakmaktadır. Planın uygulanmasının izlenmesinin Komisyon tarafından yayımlanacak yıllık raporlarla yapılacağı belirtilmiştir.

6. Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi (Lizbon Zirvesi 23-24 Mart 2000)

2010 yılına kadar AB'nin, dünyanın rekâbet gücü en yüksek, dinamik, bilgi tabanlı ekonomisi olabilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, daha çok iş imkânının yaratılması ve daha iyi iş ortamı oluşturularak sosyal kaynaşmanın temin edilmesini öngören Lizbon strateji belgesinin kabul edildiği, 23-24 Mart 2000 tarihli Lizbon Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyinde, yenilikçi işletmeler, özellikle KOBİ'lerin kurulması ve geliştirilmesi için rahat bir ortam yaratılması konusunda gereken koordinasyon çalışmalarının Bakanlar Konseyi ve Avrupa Komisyonu tarafından yürütülmesi hususları karara bağlanmıştır.³⁸ Konsey sonuçlarında, işletmelerin dinamizmi ve rekâbet etme gücünün, yatırımları, yenilikçiliği ve girişimciliği teşvik eden bir düzenleyici sistemin varlığına bağlı olduğu vurgulanmakta ve işletmelerin işe başlama ve faaliyetlerini sürdürme aşamalarında, zaman ve para kayıplarına neden olan uygulamaların olabildiğince basitleştirilmesi için üye devletler tarafından çalışmaların başlatılması gerektiği belirtilmektedir.³⁹

³⁷ Action Plan to Promote Entrepreneurship and Competitiveness, COM(1998) 550 30.9.1998, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/actionplan_en.pdf. Ayrıca, bu eylem planına ilişkin detaylı bilgi Ek.2'de yer almaktadır.

³⁸ Lizbon Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, Başkanlık Sonuçları, http://europa.eu.int/ISPO/docs/services/docs/2000/jan-march/doc_00_8_en.pdf.

³⁹ Lizbon Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, Başkanlık Sonuçları, http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/PRESIDENCY_CONCLUSIONS_Lissabon.pdf, sf. 6.

Lizbon Stratejisi dokümanında üye ülkelerde girişimciliği ve KOBİ'leri teşvik politikalarının da benzer biçimlere kavuşturulması, açık koordinasyon yöntemi(open method of coordination) ve Avrupa Birliğinin temel hedeflerine ulaşma konusunda üye ülkeler arasında yakınsama(convergence) sağlanması ve gerçekleştirilen en iyi uygulamaların benimsenmesi ile mümkün olabileceği belirtilmektedir.⁴⁰ Nitekim, Bakanlar Konseyi ve Avrupa Komisyonunun, üye devletlerde, şirket kuruluşları için gereken süre ve maliyetlere, gereken girişim sermayesine ve eğitim imkânlarına ilişkin kıyaslama(benchmarking) uygulamalarını başlatmaları kararı, Konsey sonuçları arasında yer almaktadır. Kıyaslama, hangi alanlarda iyi ve kötü sonuçlar alındığının tespit edilerek, kötü sonuçların giderilmesi için yapılması gerekenlerin saptanmasını kapsamaktadır. Komisyonun İşletmeler Çok Yıllı Programı çerçevesinde bu amaca yönelik olarak çalışmalar yapması öngörülmüştür. Ayrıca, Avrupa Küçük İşletmeler Şartının imzalanması da bu Zirvede karara bağlanmıştır. Öte yandan, Konsey ve Komisyon, Avrupa Yatırım Bankası(AYB) ve Avrupa Yatırım Fonunu(AYF), iş kurma, yüksek teknoloji firmalarının, mikro işletmelerin ve diğer girişim sermayesi ortaklıklarının desteklenmesi amacıyla, mevcut finansal araçlarını yeniden gözden geçirip şekillendirilmesi konusunda görevlendirmiştir.

7. Avrupa İşletmeler ve Girişimcilik İçin Çok Yıllı Programı (2001-2005)

Bütünleştirilmiş Programın bir parçasını oluşturan Çok Yıllı Program, AB'nin diğer Birlik politikalarının kapsamadığı, KOBİ'lere yönelik destek faaliyetleri için yasal ve mali çerçeveyi oluşturmaktadır. Bakanlar Konseyi, 28 Temmuz 1989'da çok yıllık programların ilkinin uygulamaya koymuştur.⁴¹ Bu Programın uygulanmasından sonra devam eden dönemde, üç Program daha dönemsellik olarak uygulamaya konulmuştur.⁴² Günümüzde, dördüncüsü yürürlükte olan İşletmeler ve Girişimcilik İçin Çok Yıllı Programı (2001-2005)⁴³ sayesinde, daha sistematik bir yaklaşımla, üye ülkeler arasında kıyaslama(benchmarking) ve iyi

⁴⁰ Lizbon Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, Başkanlık Sonuçları, http://europa.eu.int/TSPO/docs/services/docs/2000/jan-march/doc_00_8_en.pdf.

⁴¹ Council Decision of 28 July 1989 on the Improvement of the Business Environment and the Promotion of the Development of Enterprises, and in particular Small and Medium-sized Enterprises, in the Community, Official Journal L 239, 16/08/1989 sf. 33.

⁴² Diğer programlar sırası ile, Council Decision of 14 June 1993 on a Multiannual Programme of Community Measures to Intensify the Priority Areas and to Ensure the Continuity and Consolidation of Policy for Enterprise, in particular Small and Medium-sized Enterprises, in the Community, Official Journal L 161, 02/07/1993, sf. 68 –74, Council Decision of 9 December 1996 on a Third Multiannual Programme for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) in the European Union (1997 to 2000), Official Journal L 006 , 10/01/1997, sf. 25 – 31, Council Decision of 20 December 2000 on a Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship, and in particular for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) (2001-2005), Official Journal L 333 , 29/12/2000 sf. 84 – 91.

⁴³ Council Decision of 20 December 2000 on a Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship, and in particular for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) (2001-2005), (2000/819/EC), Official Journal L 333/84, 29/12/2000, sf. 84-91.

uygulamaların karşılıklı aktarımı sağlanmaktadır. Dördüncü çok yıllık program hazırlanırken, 13 Haziran 2000 tarihinde imzalanan Avrupa Küçük İşletmeler Şartında yer alan öncelikler esas alınmıştır. Bu öncelikler arasında girişimciliğin teşvik edilmesi özellikle belirtilmiştir.

Çok Yıllı Program çerçevesinde, Avrupa Komisyonu, bürokratik engellerin hafifletilmesi, bilgi/enformasyon ağlarının geliştirilmesi, eğitim destekleri, Ar-Ge ve bilgi toplumuna geçişin hızlandırılması, çevre koruma, Avrupa ve uluslararası pazarlara açılım, kredi/finansman ortamının geliştirilmesi ve KOBİ politikalarının önceliklerinin tespiti konularındaki projeleri yürürlüğe koymuştur. İşletmeler ve Girişimcilik Çok Yıllı Programı, ekonomik reformları vurgulayan Cardiff süreci, istihdam politikalarına vurgu yapan Lüksemburg süreci ve diğer Topluluk programları, işletmelerin ve girişimciliğin desteklenmesi için seferber edileceği belirtilmektedir. Ayrıca, üye devletler ulusal politikalarını açık koordinasyon yöntemi kullanılarak yakınlaştırmaya çalışacaktır. Üye devletlerin kaydettikleri gelişmelerin Komisyon tarafından hazırlanan bir raporla bahar zirvelerinde sunulacağı vurgulanmaktadır. Programla, küçük işletmelerin performanslarını artırabilmeleri için öğrenme süreçleri ve tüm alanlarda en iyi uygulamalardan haberdar edilmelerinin sağlanması da amaçlanmaktadır.

8. Çok Yıllı Programın Finansal Araçları

Programın temel hedeflerinden biri olan, finansman kaynaklarına erişim konusunda, bütçede ayrılmış olan 317 milyon Euro, AYF tarafından yönetilmektedir. AYF, bu kaynakları mali araçlar ve bankalar, teminat kurum ve programları, girişim sermayesi fonları kanalıyla kullanıcılara; KOBİ'lere ve girişimcilere aktarmaktadır. Çok yıllık programın 4 adet mali enstrümanı bulunmaktadır.

Avrupa Teknoloji Programı İş Kurma Desteği(Start-up Scheme of the European Technology Facility-ETF) ile küçük işletmelere girişim sermayesi veren uzmanlaşmış fonlara kaynak aktarılmaktadır. Ayrıca kuluçka(incubator) niteliğindeki teknoloji geliştirme merkezlerinin kuruluşu ve gelişimi için de destek verilmektedir. Her bir fonun toplam sermayesinin % 25'ine kadar, AYB kanalıyla yatırım yapılmaktadır. Bu miktar da fonun büyüklüğüne göre 2 ila 12 milyon Euro arasındadır. Bu fonların 500'den az işçi çalıştıran ve kaynakları 75 milyon Euro'yu geçmeyen ve bağımsızlık kriterine uyan (KOBİ olmayan

kuruluşların hissedarlık oranı % 25'den az) şirketlere yatırım yapması beklenmektedir. Bu kaynağın toplam bütçesi 100 milyon Euro'dur.

KOBİ Teminat Programı(SME Guarantee Facility), istihdam yaratma potansiyeli olan küçük işletmelere çapraz teminatlar veya uygun olduğu durumlarda üye devletlerde yürütülen teminat programlarına destek teminatlar yaratmasının yanında, AYB ve diğer mali araçlara da doğrudan teminat desteği vermektedir. Bu aracın toplam bütçesi 200 milyon Euro'dur.

Çekirdek Sermayesi Eylemi(Seed Capital Action) ile çekirdek (başlangıç) sermayesi fonlarında uzun dönemli olarak istihdam edilen yatırım yöneticilerinin finansmanını desteklenerek, fonların insan kaynakları kalitesinin artırılması öngörülmektedir. Her bir destek sözleşmesinde azami olarak 3 personel için toplam 300.000 Euro veya kuruluşun başlangıç sermayesi fonunun % 5'i oranında bir tutar verilebilmektedir. Bu finansal destek aracının toplam bütçesi 17 milyon Euro'dur.

Ortak Avrupa Girişim Programı(Joint European Ventures) vasıtasıyla Kasım 1997'den itibaren Komisyon, Topluluk içindeki KOBİ'lerin oluşturdukları ulus-aşırı ortak girişimlerin desteklenmesi için en az iki ayrı üye devletten KOBİ'lerin katılımıyla kurulan ortak-girişimlere finansman sağlamaktadır.⁴⁴ Bu program ile her bir proje için en fazla 100,000 Euro hibe desteği sağlanmaktadır.⁴⁵

Ayrıca, Komisyon üye ülkelerle koordinasyon içinde işletmelerin faaliyet ortamlarının geliştirilmesine yönelik analiz ve araştırmalar yaptırmaktadır. Bu çerçevede, üye devletlerdeki en iyi uygulama projelerine destek de sağlanmaktadır.

9. Avrupa Yatırım Bankası Grubunun Finansal Araçları

23-24 Mart 2000 tarihli Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi (Lizbon Zirvesi) kararlarına uygun olarak Haziran 2000'de AYB, AYF'nin çoğunluk hissedarı ve

⁴⁴ İKV, Avrupa Birliğinin Girişimcilik (Sanayi ve KOBİ) Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, İstanbul: İKV, 2001, sf. 32.

⁴⁵ Council Decision of 20 December 2000 on a Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship, and in particular for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) (2001-2005), Official Journal L 333/84, 29/12/2000, sf. 84-91.

işleticisi haline gelmiş ve borç verme ve girişim sermayesi işlemlerinin şekillenmesini sağlamaya başlamıştır. AYP de, AYB Grubunun AYB kaynakları ve Komisyon bütçesinden verilen tüm girişim sermayesi faaliyetlerinden sorumlu, girişim sermayesi uzmanı şubesi olarak çalışmaya başlamıştır. Bu çerçevede girişim sermayesi yatırımları için fonlar yoluyla, AYB rezervlerinden 2003 yılına kadar 2 milyar Euro tahsis edilmiştir. Üye devletlerdeki emekleme safhasındaki işletmelere girişim sermayesi sağlayan uzmanlaşmış girişim sermayesi fonlarıyla çalışan AYP, şirketlere doğrudan yatırım yapmamaktadır.

AYF, İşletmeler ve Girişimcilik İçin Çok Yıllı Program kapsamında tahsis edilen finansal araçlar (Avrupa Teknoloji Programı İş Kurma Desteği, KOBİ Teminat Programı ve Çekirdek Sermayesi Eylemi) için AB bütçesinden sağlanan 317 milyon Euro'nun da dağıtımından da sorumludur.

AYB, “Yenilikçilik 2000 İnisiyatifi” çerçevesinde girişim sermayesi fonlarına desteğini artırarak, KOBİ'lerin ve girişimciliğin gelişmesini desteklemektedir. Ar-Ge açasından kamu ve özel araştırma programlarının desteklenmesi ve araştırma alt yapısının ve merkezlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, okulların bilgisayarlarla donatılarak ve bilgi teknolojileri eğitim merkezlerine kaynak sağlanarak insan sermayesi oluşturulması hedeflenmektedir.⁴⁶

10. Avrupa Küçük İşletmeler şartı

13 Haziran 2000 tarihinde AB Genel İşler Konseyi tarafından kabul edilen ve 19-20 Haziran 2000 tarihinde Feira Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyinde onaylanan Avrupa Küçük İşletmeler řartı⁴⁷, KOBİ'lerin gelişmesi ve başarısına yönelik, üye devletlerin alması gereken önlemleri on ayrı başlıkta ele almaktadır. Bu başlıklar, 1- Girişimcilik eğitimlerinin düzenlenmesi, 2- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçlerinin oluşturulması, 3- Daha iyi kanunlar ve düzenlemeler yapılması, 4- Çalışanların becerilerinin artırılmasına yönelik eğitimlerin yapılması, 5- Elektronik ortamda işlem(on-line) uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, 6- Tek pazarın sunduğu imkânlardan daha fazla

⁴⁶ a.g.e., sf. 84-91.

⁴⁷ European Charter for Small Enterprises, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/charter_en.pdf. Bu belgenin geniş bir çevirisi Ek.1'de yer almaktadır.

faydalanılması, 7- Vergilendirme ve finansman konularında iyileştirmelerin yapılması, 8- Küçük işletmelerin teknolojik kapasitelerinin güçlendirilmesi, 9- Başarılı e-ticaret modellerinin örnek alınması ve küçük işletme üst düzey desteklerinin geliştirilmesi, 10- Küçük işletmelerin AB düzeyinde ve ulusal düzeyde daha güçlü ve daha etkili temsil edilmesinin sağlanması şeklindedir.

Şarta imza koyan üye devletler bu on başlık altında uygulamaya koydukları önlemlere ilişkin hazırladıkları yıllık raporları Avrupa Komisyonuna sunmaktadır.⁴⁸

11. Yeşil Kitap: Avrupa’da Girişimcilik ve Eylem Planı: Girişimcilik için Avrupa Gündemi

AB küçük işletmelere yönelik olarak, üye devletlerin alacağı önlemlerin yeknesaklaştırılmasının yanında, spesifik olarak Topluluk çapında girişimciliğin geliştirilmesine yönelik olarak alınması gereken önlemleri belirten bir çalışma daha yapmıştır. Topluluk düzeyinde girişimciliğe verilen önemin bir göstergesi olan *Yeşil Kitap*, Avrupa Birliğindeki girişimcilikle ilgili tüm tarafların izlemesi gereken politikaları oluşturmak üzere hazırlanmış bir politika belgesidir.⁴⁹ Dokümanda, girişimciliğin Avrupa Birliğindeki yeri ve girişimciliğin geliştirilebilmesi için alınması gereken önlemler hakkında saptamalar yapılmaktadır. Yeşil kitapta belirtilen ve halen üye devletlerde yapılan uygulamalar bir sonraki bölümde detaylı olarak incelenecektir. Bu belgenin tüm ilgili taraflarca teatisinden sonra Avrupa çapında girişimciliği daha da geliştirebilmek için stratejilerin ve eylemlerin daha ayrıntılı ve net olarak belirlenmesi planlanmıştır.

Nitekim, Şubat 2004’te tüm tarafların da görüşlerinin göz önünde bulundurulması suretiyle hazırlanan “Eylem Planı:Girişimcilik için Avrupa Gündemi” isimli belgede girişimciliğin desteklenmesine hizmet edecek önlemler genel hatlarıyla belirtilirken, üye devletlerin ve Komisyonun yanı sıra, iş çevrelerinin işbirliği yapmasının da, bu önlemlerin hayata geçirilmesinde etkili olacağı ifade edilmiştir.⁵⁰ Girişimci bir zihniyetin yeşertilmesi, daha fazla insanın girişimci olmaya teşvik edilmesi, mevcut girişimcilerin büyümeye ve

⁴⁸ http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/reports.htm

⁴⁹ Commission of the European Communities, Green Paper Entrepreneurship in Europe, 21.01.2003, Document based on COM(2003) 27 final, Brussels.

⁵⁰ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Action Plan: The European Agenda for Entrepreneurship, Brussels, 11.02.2004 COM (2004) 70 final.

rekâbet güçlerini artırmaya yöneltilmesi, girişimcilere finansman akışının iyileştirilmesi ve KOBİ'lerin hareket serbestisini artıracak nitelikte bir düzenleme ve idari ortamının yaratılması, Eylem Planının beş ana eylem başlığını oluşturmaktadır.

Komisyon, girişimcilik gündemini uygulamak için açık koordinasyon yöntemi ile üye devletlerin ulusal ve bölgesel stratejilerinin en etkin ve verimli şekilde yakınlaştırılması yönünde çaba göstereceğini belirtmiştir. Açık koordinasyon yönteminde, Komisyon, göstergelerin, hedeflerin ve kıyas noktalarının(benchmarks) toparlandığı bir platform rolünü üstlenerek, ortak çıkarları ilgilendiren politik alanlarda iyi uygulamaları toplayarak, üye devletlere kendi politikalarını geliştirme imkânı sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, bu hedeflerin üye devletler tarafından ne ölçüde gerçekleştirildiğini tespit edebilmek amacıyla, Avrupa Küçük İşletmeler Şartının üye devletlerde hazırlanan uygulama raporlarına eylem planında öngörülen konuların da dahil edilmesi ve tek bir rapor hazırlanması öngörülmüştür.⁵¹

Sonuç olarak, 1980'lerden itibaren Topluluk düzeyinde bir girişimcilik politikası geliştirilmeye başlanmıştır. Hızla önem kazanan girişimciliği teşvik politikası, son yıllarda, KOBİ politikalarının unsurlarından biri olmanın ötesinde bütüncül bir perspektifle yaklaşılan kapsamlı bir politika olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde Avrupa Birliğinin girişimciliği teşvik politikalarının temellerini İşletmeler ve Girişimcilik Çok Yıllı Programı (2001-2005), BEST süreci (en iyi sonuç veren uygulamalar) ve çok sayıda kıyaslama(benchmarking) projeleri teşkil etmektedir.

⁵¹ a.g.e., sf. 18.

BÖLÜM: III. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELERDEKİ GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK UYGULAMALARI

1. Avrupa Birliği Üyesi Devletlerde Girişimcilik ve Örnek Teşvik Politikaları Uygulamalarının Önemi

Avrupa Birliği düzeyindeki girişimciliği teşvik politikası ile üye devletlerin izlediği politikalar arasındaki ilişki çok önemlidir. Yetki ikamesi prensibi bu alanda da gözetilmektedir. AB girişimciliği teşvik politikası üye devletlerin izlediği politikalara bir ek katkı sağlamak amacıyla olup, daha ziyade tamamlayıcı bir işlev görmektedir. Bu çerçevede, kısıtlı kaynaklara sahip olan çok yıllık programın girişimciliğin geliştirilmesine özel olarak vurgu yapmasının nedeni, Avrupa çapında üretken girişimci aktivitenin geliştirilmesini sağlamak amacıyla üye devletlerin bu konuya özel önem vererek politikalar geliştirmelerinin istenmesidir.⁵²

Bu çerçevede belirtmelidir ki, farklı ülkelerde farklı oranlarda girişimcilik seviyesi vardır. Almanya'da, 25 yetişkinden biri iş kurmaya teşebbüs etmişken bu oran İspanya'da 30'da bir, ve İrlanda'da 100'de 1 şeklindedir.⁵³ Bu farklılaşma ise, bu ülkelerin izledikleri girişimciliği teşvik politikaları kadar bu ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel koşulları ile de yakından ilgilidir. AB üyesi ülkelerin girişimciliğin teşvik edilmesi için toplum, birey ve firma olmak üzere üç düzeyde yapmakta oldukları uygulamalar takip eden bölümlerde incelenecektir.

2. Girişimci Bir Toplumun Yaratılması

Girişimciliğe dönük daha olumlu toplumsal tutumların geliştirilebilmesi için, AB üyesi devletlerde uygulanan yöntemlerden biri, başarılı girişimcilik öykülerinin vitrine çıkarılması suretiyle topluma rol modellerinin sunulmasıdır. Örneğin Lüksemburg'da başarılı

⁵² Action Plan to Promote Entrepreneurship and Competitiveness, COM(1998) 550 30.9.1998, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/actionplan_en.pdf, sf.17.

⁵³ Reynolds, P.D., M. Hay, W. D. Bygrave, S. M. Camp ve E. Autio, Global Entrepreneurship Monitor: 2000 Executive Report, <http://www.publicforuminstitute.org/nde/reports/2000-GEM-exec.pdf>

iş projelerini mükâfatlandırmak için ödüller konulmuştur. Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen *Chambre des Métiers*, genç girişimcilere bir ödül vermektedir.⁵⁴

Öğretmenlerin eğitilmesi alanında ise, İngiltere'deki Strathclyde Üniversitesi öğretmenler arasında girişimciliğe karşı olumlu tutumları yaygınlaştırmaya yönelik bir program sunmaktadır.⁵⁵ Programın içeriği esnek olup, yaparak öğrenme ilkesine dayanmaktadır. Bir hocanın desteğiyle iş planları hazırlayan ve yönetim kararları alan öğretmenler, girişim becerileri ve girişimci tutumlar konusunda bilgilenmenin yanı sıra, bu tecrübeyi okullarında girişimcilik eğitimine nasıl uygulayacaklarını da öğrenmektedirler.

Toplumun başarısız olmuş girişimcilere yeni bir başlangıç yapma şansını tanıması için İngiltere'de, İngiliz Ticaret Odaları, Genel Müdürler Enstitüsü ve İngiliz Endüstri Konfederasyonu tarafından İşletme Anlayışı(Enterprise Insight) kampanyası yürütülmektedir. Bu şekilde girişimcilik destek programlarının koordinasyonu, yeni şirket kuruluşlarının artırılması, yeniliğin teşvik edilmesi ve başarısızlığın azaltılması hedeflenmektedir.⁵⁶

Sosyal hedeflere ulaşılmada girişimciliğin rolü giderek artmaktadır. Avrupa'da özel sektör istihdamının yaklaşık % 8'ini oluşturan, temel amaçları üyelerine veya daha geniş bir topluluğa hizmet vermek olan kooperatifler, dernek ve vakıflar gibi toplumsal amaçlı işletmeler,⁵⁷ çoğu zaman yatırım amaçlı firmaların yeterince kârlı bulmayacağı koşullarda ayakta kalmayı ve kaliteli hizmetler sunmayı başarmaktadır. Pek çok yerel yönetici, kamu hizmetlerinin verilmesinde etkinliği artırmak için özel sektörün ve kamu sektörünün olumlu yanlarını birleştirmenin yollarını aramaktadır. Bugün, Avrupa Birliğinde 3,5 milyon kişiyi istihdam eden, esas olarak sosyal hedeflere sahip toplumsal işletmeler, giderek daha fazla önem kazanmaktadır.⁵⁸

Sosyal hedefleri olan girişimciliğe örnek olarak, İrlanda'daki ortaklıklar programı (area-based partnerships) verilebilir⁵⁹ Bu program bölgede mevcut işsizlerin girişimci

⁵⁴ Söz konusu kuruluşun internet adresi: <http://www.chambre-des-metiers.lu/CDM/GetHome>.

⁵⁵ Söz konusu üniversitenin internet adresi: <http://www.entrepreneur.strath.ac.uk/> ve <http://www.strath.ac.uk/huntercentre/>.

⁵⁶ Global Entrepreneurship Monitor UK 2001 Executive Report, http://www.lbs.ac.uk/fem/Research/2001_20GEM_20UK_20Report.pdf.

⁵⁷ Commission of the European Communities, Green Paper Entrepreneurship in Europe, 21/1/2003, Document based on COM(2003) 27 final, Brussels, sf. 22.

⁵⁸ Smallbone, D. et al., Researching Social Enterprise, the UK Small Business Service, <http://www.sbs.gov.uk/content/research/SE-report.pdf>.

⁵⁹ Ayrıca bkz. Duggan, C., R. Immink, P. Kearney ve C. O'Shea, Enterprise Creation by the Unemployed in Ireland: The Role of Micro-Finance, London: ILO, 2000, sf. 27. <http://www.ilo.org/public/english/employment/finance/download/irish.pdf>.

olmalarına yardım etme amacını da üstlenmiş bölgesel bir faaliyettir. Bu program ile bölgesel girişim şirketi kurulmaktadır. Kurulan şirkette yerel işveren ve işçi temsilcileri, politikacılar, devlet kurumlarının temsilcileri ve işsizlerden oluşan yönetim kurulları bulunmaktadır. Bölgede işsizliği çözmek için kurulan şirketlerin amacı, rekâbet gücü yüksek KOBİ'ler oluşturmaktır. Bu şirketlerin çalışanları geldikleri veya temsil ettikleri kurumlardan gelir elde ederek kurulan ortaklık programının, girişimcilere yönelik hizmetler sunmasını sağlamaktadır. İş yaratmanın dışında eğitim verilmekte ve yasal düzenlemeler ile girişimcilere yönelik teşvikler hakkında değişiklik önerileri hazırlanmakta ve bizzat lobi faaliyetleri yürütülerek bu değişikliklerin uygulamaya geçirilmesi için çalışılmaktadır.⁶⁰

3. Bireysel Düzeydeki Girişimciliği Teşvik Uygulamaları

Piyasaya giriş engellerinin azaltılması açısından, üye devletler, girişimcilerin faaliyete geçmeleri aşamasında karşılaştıkları karmaşık idari prosedürler ve finansman yetersizliği sorunlarına karşı bazı tedbirler almaktadırlar.⁶¹ İş kurma prosedürlerine hız kazandırmak için, Portekiz'de 1977 yılında 'İş Formaliteleri Merkezleri' kurulmuştur. Yeni firmaların tescilini kolaylaştırmak amacıyla kurulan bu merkezler, yeni bir firmanın tescili için gereken çeşitli formalitelerden (örneğin, şirket sözleşmesi ya da ticaret ve sosyal sigorta sicilleri) sorumlu tüm bakanlıkların temsilcilerini bir araya getirmektedir. Girişimci adayları aynı merkezden danışmanlık hizmetleri de alabilmektedir.

Finansmana erişim açısından ise, İngiltere'de küçük işletmelerin finansmanını sağlamak amacıyla, 1999'da bölgesel düzeyde girişim sermayesi fonları kurulmuştur. Bu fonlar toplamda 1 milyar Sterlin tutarında bir fon havuzu oluşturmuşlardır. Benzer şekilde, hükümet tarafından, girişim sermayesi tahsisi için oluşturulan Girişim Sermayesi Tröstleri(Venture Capital Trusts-VCT), özel yatırımcıların küçük özel işletmelere yapacakları yatırımlardan kaynaklanan risklerini yayma imkânı vermektedir.⁶² İngiliz Girişim Sermayesi Derneği(British Venture Capital Association- BVCA)⁶³ de bu konudaki kurumsallaşmanın artmasına katkıda bulunmaktadır.

⁶⁰ Çetindamar, D., Türkiye'de Girişimcilik, TUSIAD Yayın No. T/2002-12/340, İstanbul: Lebib Yalkın, Aralık 2002, sf. 122. Bu kitaba ayrıca şu internet adresinden de ulaşılabilir: <http://www.tusiad.org/turkish/rapor/girisimcilik/girisimcilik.pdf>

⁶¹ European Commission Enterprise Directorate General, Benchmarking the Administration of Business Start-ups, Final Report, January 2002, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/start-ups/bench_admin_business_start-up_final_2002.pdf.

⁶² Çetindamar, Aralık 2002, sf. 110.

⁶³ Söz konusu derneğin internet adresi: <http://www.bvca.co.uk/>

Öte yandan, yine İngiltere’de formel yatırımların beş katı büyüklüğe ulaşan iş melekleri, Ulusal İş Melekleri Ağı(National Business Angels Network-NBAN) çerçevesinde birleşirken sayıları da 26’dan 50’nin üzerine çıkarılmıştır.⁶⁴ NBAN Çöpçatan(Bestmatch) isimli bir servisi devreye sokarak yatırımcıların ve girişimcilerin bilgilerine yer vermek suretiyle, birbirleriyle bağlantı kurmalarına imkân sağlamıştır.⁶⁵

Austria Wirtschaftsservice GmbH(AWS), 2002 yılında Avusturya’da kurulmuş bir kamu finansman aracılığı şirketi olup, girişim sermayesi niteliğinde krediler sağlamaktadır. Kuruluş aşamasındaki şirketlere sağlanan bu sermaye karşılığında, şirketin iş planında belirtildiği üzere şirket kârının önceden belirlenmiş bir miktarı ücret olarak bu aracılık şirketine geri ödenmektedir. AWS’nin temsilcileri, şirket yönetim kurulu toplantılarına katılmakta, ancak kararlara müdahale etmemektedir.⁶⁶

İtalya’da 30 yıldan bu yana faaliyet gösteren karşılıklı garanti kurumlarının oluşturulduğu “CONFIDI” isimli ulusal karşılıklı garanti sistemi, 680 özel şirket ve 1 milyon girişimciyi kapsamaktadır. Sistem, % 80 oranına kadar yeni kurulan işletmelere ve % 50 oranına kadar da mevcut işletmelere sağlanan kredilere garanti vermektedir. Bu sistem sayesinde, kişisel kefalet ya da ipotek istenmeden, 500.000 Euro’ya kadar kredi garantisi verilmekte ve bankaların büyük müşterilerine uyguladıkları görece düşük faiz oranlarını, küçük girişimcilere de uygulaması temin edilmektedir.⁶⁷

Risk ve ödül açısından ise, Avrupa’da girişimciliğin etkin bir şekilde ödüllendirilmesi ve işini yürütemeyen girişimcinin şevkinin kırılmaması için tedbirler alınmaktadır. Örneğin, Belçika’da kabul edilen iflas kanunları, girişimcilerin geçici problemler yaşayan işletmelerini kurtarmalarına olanak vermeyi ve ayakta kalması mümkün olmayan firmaların olabildiğince çabuk tasfiye edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Mahkemeler iflas etmiş dürüst girişimcilerin affına karar verebilmekte ve bu yolla iş hayatında yeni bir başlangıç yapabilmelerine imkân tanımaktadır.

⁶⁴ Stevenson, L. ve A. Lundström, Patterns and Trends in Entrepreneurship/SME Policy and Practice in 10 Economies, Cilt.3, The Entrepreneurship Policy for the Future Series, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2001, sf. 409-410.

⁶⁵ European Commission, Enterprise Directorate-General, Benchmarking Business Angels, Final Report, 4 November 2002, sf. 34. Ayrıca bkz. <http://www.bestmatch.co.uk>.

⁶⁶ Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the Implementation of the European Charter for Small Enterprises, Brussels, 11.02.2004, COM(2004) 64 final, sf.17.

⁶⁷ a.g.e., sf. 17.

Ayrıca, insanları girişimcilik riskini kabullenmeye cesaretlendirmek üzere de bazı tedbirler söz konusudur.⁶⁸ Yeni bir iş kurmayı tercih eden Avrupalıların sayısı, mevcut bir işletmeyi devralmak isteyenlerden iki kat fazladır.⁶⁹ Oysa, bir firmayı devralmak daha düşük riskli, çekici bir alternatif olabilir. Örneğin Avusturya’da, devredilen başarılı işletmelerin % 96’sı devir işlemini izleyen ilk beş yıl içinde varlıklarını sürdürmekte, yeni kurulan işletmeler arasında ise, bu oran % 75’e düşmektedir.⁷⁰ AB’deki işletmelerin yaklaşık üçte birinin önümüzdeki on yıl içinde, emeklilik ya da diğer nedenlerden dolayı yeni sahiplere ihtiyaç duyması beklenmektedir. Bu durum, mevcut firmaların devralınması için pek çok fırsat yaratacaktır.

Kapasite ve becerilerin artırılması açısından ise, girişimcilik eğitimi bireylerin, bir girişimci olarak kariyer fırsatlarından haberdar olmalarına ve becerilerini geliştirerek geleceğin girişimcileri olmalarına imkân tanıyacağından, üye devletlerin çoğu, farklı düzeylerde de olsa, öğrenim sistemlerinde girişimcilik eğitimine önem vermektedirler.⁷¹ Girişimciliğin kampus ortamından başlayarak desteklenmesine örnek olarak İrlanda’daki Enterprise Ireland’ın girişimi verilebilir. Enterprise Ireland, kampus temelli ticari girişimlerin sayısını ve yoğunluğunu artırmak için çalışmalar yapmaktadır. Program, İrlanda bölgesel büyüme stratejisinin parçasıdır ve firma kurmak isteyen üniversite mezunlarına pratik bilgi ve yönetim desteği sağlayan bir yıllık bir işletme destek programını kapsamaktadır. Kampus Şirket Programı(Campus Company Programme) çerçevesinde, öğretim görevlileri araştırma sonuçlarını ticari hayata geçirmek üzere mali destek alabilmektedir. Ayrıca AB’de 850’nin üzerinde işletme destek programı bulunmaktadır.⁷²

İtalya’da genç girişimcileri teşvik etmek amacıyla Hazinesinin özel bir yasasıyla kurulan ve sermayesinin % 84’ünü İtalyan Hazinesinden, geri kalanı özel sektörden sağlayan IG Spa isimli şirket, 18-35 yaş grubunda bulunan genç girişimcilere her tür hizmeti sağlamaktadır. Ayrıca, genç nüfus arasında girişimcilik kültürünün yayılması için yerel belediyelerle işbirliği yapılmakta ve eğitim sisteminde girişimciliğin yer almasına çalışılmaktadır. Eğitimin yanında yeni firmanın/girişimcinin, deneyimli girişimcilerin

⁶⁸ Communication from the Commission to the Council, Draft Joint Employment Report, COM (2002) 621 final, 13.11.2002.

⁶⁹ ‘Entrepreneurship,’ Flash Eurobarometer, 107, September 2001, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/survey/eurobarometer107_en.pdf

⁷⁰ Austrian Institute for Small Business Research, Business Transfers and Successions in Austria, 2002, http://www.ifgh.ac.at/en/Engl_Kurzfassung.pdf.

⁷¹ Final Report of the Expert Group Best Procedure Project on Education and Training for Entrepreneurship, November 2002, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/education_final.pdf

⁷² European Commission Enterprise Directorate General, Final Report, Benchmarking of Business Incubators, February 2002, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/incubators/summary_benchmarking_bi_2002.pdf.

tecrübelerinden yararlanmalarına ve danışmanlık hizmetleri almalarına özel önem verilmektedir. Bu program sayesinde 800 yeni şirket kurulmuş ve 23.000 yeni iş yaratılmıştır.⁷³

4. İşletmelere Yönelik Teşvikler

AB üyesi ülkelerde girişimcilerin işletme düzeyinde karşılaştıkları sorunlara karşı da bazı tedbirler önlemler alınmaktadır.⁷⁴ Bu önlemleri aşağıdaki gibi bir sınıflandırma içinde incelemek yerinde olacaktır.

Düzenleme ortamı açısından bakıldığında gözlemlenmektedir ki, pek çok üye devlet, idari yükleri azaltmak amacıyla KOBİ'ler için istisnalar oluşturmakta ya da bu işletmeleri destekleyici idari hizmetler sunmaktadır. Örneğin Danimarka, ücretlerle ilgili yeni bir sistem kurmuştur. İşverenler gönüllü ve ücretsiz bir sistem olan Kolay Ödeme Sistemine yazılarak belli bir yere ücretler ve ücretliler hakkında bilgi aktarabilmektedir. Bu bilgiler daha sonra tüm ilgililere dağıtılmaktadır. Kolay Ödeme Sistemi, işletmeleri ilgilendiren tüm resmi formların elektronik ortamda toplandığı www.indberetning.dk ile yeni kurulan limitet şirketlere on-line kayıt imkânı veren Webreg'i de kapsayan E-idare girişiminin bir parçasıdır. Elektronik imza kullanımıyla, Webreg aracılığıyla gerçekleştirilen tescil işlemleri hukuken geçerli sayılmaktadır.

İdari prosedürlerde sanal yardım sağlamak amacıyla Avusturya'da girişimcilere idari prosedürler konusunda özlü bilgiler sağlayan bir web sitesi (www.help-business.gv.at) kurulmuştur. On-line olarak gerçekleştirilebilen tüm prosedürlere, mönüdeki tek bir idari araçtan (@mtsweg.online) erişilebilmektedir. Girişimciler, verileri yetkili mercilere ulaştıran HELP adlı bir aracı kullanarak belediye vergi beyannamelerini doldurabilmektedir. Web sitesi ayrıca, eleman kaydından yıllık izinlere, çeşitli işletmecilik konularında kapsamlı bilgi sağlamaktadır.

⁷³ Çetindamar, Aralık 2002, sf. 122.

⁷⁴ European Commission, 'Highlights from the 2001 Survey', Observatory of European SMEs, No 1, 2001.

Vergilendirme alanında da, AB üyesi devletlerde bazı destekler söz konusudur.⁷⁵ Bazı üye devletlerde gelir vergileri hâlâ yüksek olmakla birlikte, son yıllarda AB’de çalışanların vergi yükünün azaltılmasına yönelik vergi reformları yapılmaktadır.⁷⁶ Komisyon özellikle KOBİ’ler için, tescil harçlarının alınmaması ya da vergilerin ertelenmesi gibi yöntemlerin kullanılarak, işletme devirlerinin teşvik edilmesi yönünde tavsiyelerde bulunmuş⁷⁷, fakat bu alanda çok az ilerleme kaydedilmiştir. İşletme devirlerinin vergilendirilmesi, Avrupa’daki firmaların önemli bir bölümünü oluşturan aile işletmelerini özellikle ilgilendiren bir konudur. İngiltere’de küçük firmalara uygulanan kurumlar vergisi düşürülmüş, Ar-Ge faaliyetlerine vergi indirimleri sağlanmış ve kalifiye elemanların ülkede çalışmasını teşvik etmek için vergileri düşük olan şirket hisselerinin çalışanlara verilmesine karar verilmiştir.⁷⁸

Örneğin, veraset ve intikal vergileri alanında İspanya’da bir şahıs şirketinin, serbest meslek işletmesinin ya da ortaklığın, ölüm veya bağış sonucu el değiştirmesi halinde, işletmenin on yıl faaliyet göstermesi koşuluyla, vergi matrahından % 95 oranında indirim yapılabilmekte ve hak sahibi, aynı süre boyunca veraset ve intikal vergisinden muaf tutulabilmektedir.

Finansmana erişim açısından bakıldığında, üye devletlerde banka kredilerine bir alternatif olabilecek girişim sermayesi piyasalarının geliştirilmesiyle, büyüme potansiyeli yüksek küçük işletmelerin finansman ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır.⁷⁹ 2001 yılında yaklaşık 7.000 Avrupa firması, kuruluş ya da gelişme sermayesi için finansman sağlamış olup, bu firmaların büyük çoğunluğunu ileri teknoloji ile üretim yapan ve hızlı büyüyen işletmeler oluşturmaktadır.⁸⁰ Kamu kuruluşları, özel girişimciler için katalizörlük yapmak ve KOBİ’lere sağlanan güvenceleri artırmak için, mikro kredilerden girişim sermayesine kadar uzanan bir dizi finansal aracı kapsayan KOBİ destek programları geliştirmiştir. İkinci

⁷⁵ Holtz-Eakin, D. ve H. S. Rosen, Economic Policy and the Start-up, Survival and Growth of Entrepreneurial Ventures, A Report prepared for the Small Business Administration, Washington DC, Mayıs 2001, <http://www.sba.gov/advo/research/rs206.pdf>

⁷⁶ Communication from the Commission to the Council, Draft Joint Employment Report, COM (2002) 621 final, 13.11.2002.

⁷⁷ Commission Recommendation of 07.12.94 on the Transfer of SMEs, 94/1069/EC, Official Journal L 385, 31.12.1994.

⁷⁸ Çetindamar, Aralık 2002, sf. 111.

⁷⁹ Communication of the Commission, Risk Capital: A Key to Job Creation in the European Union, SEC (1998) 552, 31.03.1998; .Communication of the Commission, Financial Services, Implementing the Framework for Financial Markets: Action Plan, COM (1999) 232 final, 11.05.1999.

⁸⁰ “Annual Survey of Pan-European Private Equity and Venture Capital Activities”, EVCA Yearbook, 2002, http://www.evca.com/images/attachments/templ_9_art_65_att_380.pdf.

bölümde de belirtildiği gibi, AB düzeyinde ise, AYF, Avrupa İşletmeler ve Girişimcilik Çok Yıllı Programı kapsamında finanse edilen bir dizi finansal araç bulunmaktadır.⁸¹

Mikro kredilere erişim açısından bakıldığında, Finlandiya’da KOBİ’lere finansman sağlayan kamu kuruluşu Finnvera, mevcut ve yeni mikro işletmelere yönelik bir mikro kredi programı uygulamaktadır. Program çerçevesinde 2.741 girişimciye, 2001 yılında toplam 45,5 milyon Euro tutarında yatırım, işletme ve iş geliştirme kredisi sağlanmıştır. Finnvera, KOBİ’lerin toplam finansman ihtiyacının yüzde 75’e varan bölümünü karşılamaktadır. Krediler 3.400 Euro ile 35.000 Euro arasında değişmektedir. Program kayıplara karşı, devletin ve AB’nin bölgesel fon garantilerini birlikte kullanmakta ve girişimcilerin başarı şanslarını yükseltmek için bir işletme değerlendirme sistemi kullanmaktadır.

İngiltere’de uygulanan "Bölgesel Girişimcilik Fonları", büyüme potansiyeli gösteren küçük işletmelerle büyük işletmeler arasındaki sermaye farkı eşitsizliğini gidermek için tasarlanmış fonlardır.⁸² Bu fonlar Finansal Hizmetler İdaresi tarafından yönetilmekte olup, çeşitli kurum ve kuruluşlar, kamu destekli bu fonları idare etmek amacıyla ihalelere çağrılmaktadır.

Firmaların bilgiden ve uluslararası fırsatlardan yararlanmasına destek olmak açısından bakıldığında ise, firmaların sürekli olarak bilgiden ve yeniliklerden yararlanabilmesi için İngiltere’de Ar-Ge alanında, üniversite ve KOBİ’ler arasında ilişkinin geliştirilmesi için üç yılda 140 milyon Sterlin verilmiştir. Üniversitelerin erken aşamadaki firmalara yatırım yapmalarını sağlayacak girişim sermayesi fonları kurmaları için 45 milyon Sterlin verilmiştir. Şirketlere yardımcı olması amacıyla direkt olarak şirketlere destek olacak olan enstitülerin kurulmasına ise, 44 milyon Sterlin ayrılmıştır.⁸³ İngiltere’de, hükümetin firma işleyişine yönelik olarak verdiği destekler ve hizmetler arasında, girişimcilere yönelik, yeni kurulacak şirketlere kuluçkalarda yer sağlamak, kuruluş aşamasında danışmanlık vermek ve özel sektöre finansman kaynakları konusunda yol göstermek de yer almaktadır.⁸⁴

⁸¹ Council Decision of 20 December 2000 on a Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship, and in particular for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) (2001-2005), Official Journal L 333/84, 29.12.2000, sf. 84 – 91.

⁸² Reynold, P. D., S. M. Camp, W. D. Bygrave, E. Autio ve M. Hay, Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report 2001, <http://www.entreworld.org/>.

⁸³ Çetindamar, Aralık 2002, sf.111.

⁸⁴ Reynold, P. D., S. M. Camp, W. D. Bygrave, E. Autio ve M. Hay, Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report 2001, <http://www.entreworld.org/>.

İrlanda'da faaliyet gösteren Yerel Girişim Geliştirme Bölümü(Local Enterprise Development Unit-LEDU), 1971 yılından bu yana İşletmeler Bakanlığının(Department of Enterprise) desteğinde, yerel ekonominin gelişmesini, genelde üretim ve servis sektörlerinde faaliyet gösteren 50'den az kişi çalıştıran yerel küçük işletmelerin kurulmasını ve yayılmasını desteklemektedir. Doğrudan bilgi ve rehberlik hizmetleri ve finansal yardımın yanı sıra, LEDU satış, finans, e-iş ve insan kaynağı gibi değişik programlara da öncülük etmiştir.⁸⁵

Sanayi bölgeleri açısından ise, İtalya'da tek bir sektörde uzmanlaşmış küçük firmaların toplandığı çok sayıda sanayi bölgesi vardır. Birçok sanayi bölgesi kalite ve etkinliği artırmak için, *Club dei Distretti Industriali* adlı bir organizasyonun çatısı altında toplanmıştır. Tüm sanayi bölgelerinin % 40'ını, bir başka deyişle toplam 250.000 çalışmanı olan 30.000 firmayı temsil eden bu organizasyon, bilgi alışverişini artırmak, araştırmalara erişimi kolaylaştırmak ve değişik çıkarları temsil etmek üzere İtalya'daki ve yabancı ülkelerdeki sanayi bölgeleri arasında bir ağ kurmayı hedeflemektedir.⁸⁶

Yavru işletmeler ve kurumsal girişimcilik, aksi takdirde yararlanılmayacak yeniliklerin ve girişimci fikirlerin hayata geçirilmesi için etkin bir araç olmaktadır. Büyük firmaların, üniversitelerin ya da araştırma kuruluşlarının Ar-Ge çalışmalarından elde ettikleri ve kullanmayı düşünmedikleri bulgular ya da yenilikler, (eski) çalışanlar tarafından yönetilen yavru işletmeler tarafından uygulanabilir. Örneğin Hollanda'da büyük firmaların en az dörtte biri, son beş yıl içinde çalışanlarının kendi işletmelerini kurmalarına yardımcı olmuştur. Çoğu firma bu uygulamaya sıcak bakmakla birlikte, inisiyatif genellikle çalışanlara bırakılmaktadır.⁸⁷ Yine de pek çok işveren, yavru işletme bir kez faaliyete geçtikten sonra, bilgi, ilişki ya da finansman desteği sağlamaktadır. Yavru işletmelerin, yenilik ve büyüme oranlarının KOBİ'lerle karşılaştırıldığında ortalamadan daha yüksek olduğu görülmektedir.⁸⁸

Girişimciliği teşvik eden bölgesel ağlar açısından da, Almanya'daki EXIST Programı, Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı tarafından üniversiteler, teknik okullar, iş dünyası ve diğer ilgililer arasında bölgesel işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Program başka türlü birlikte çalışmayacak tarafları, yüksek öğrenim ve araştırma

⁸⁵ Çetindamar, Aralık 2002, sf. 123. Ayrıca bkz. <http://www.ledu-ni.gov.uk>.

⁸⁶ Commission of the European Communities, Green Paper Entrepreneurship in Europe, 21/1/2003, Document based on COM(2003) 27 final, Brussels, sf. 20. Bu kurumun internet sitesi için ayrıca bkz. <http://www.clubdistretti.it/eng/indexeng.htm>.

⁸⁷ Commission of the European Communities, Green Paper Entrepreneurship in Europe, 21/1/2003, Document based on COM (2003) 27 final, Brussels, sf. 20.

⁸⁸ a.g.e., sf. 21.

kuruluşlarında daha girişimci bir zihniyet yaratmak, bilginin yayılmasını teşvik etmek ve girişim ve fikir potansiyelini ticari hayata geçirmek üzere bir araya getirmektedir.⁸⁹

Sonuç olarak, AB üyesi devletlerin izledikleri girişimciliği teşvik politikalarına genel olarak bakıldığında görülmektedir ki, bu ülkeler konuya yönelik politikalar geliştirirken sadece KOBİ'lere odaklanmak yerine, konunun bireysel ve toplumsal boyutlarını da bir arada ele alarak bütüncül bir perspektif geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bu çerçevede, bireyler ve toplum daha girişimci olmaya teşvik edilirken, girişimcilik politikası da girişimcileri motive ederek ve gerekli becerilerle donatarak, girişimcilik dinamizmini artırmayı amaçlamaktadır.

⁸⁹ a.g.e., sf. 21.

BÖLÜM: IV. TÜRKİYE'DE KOBİ VE GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK POLİTİKALARI

1. Türkiye'nin Avrupa Birliği İle İlişkilerinde Girişimcilik Boyutunun Ortaya Çıkışı

Girişimcilik, Türkiye'de çok yeni bir olgu olup, yeni girişimler, çoğu zaman boyutları ve çalışanları itibarıyla dikkate alındığında, birer KOBİ olarak addedildiğinden, girişimciliğin geliştirilmesine yönelik politikalar, AB boyutunda da yıllar önce olduğu gibi, KOBİ politikasının içinde bir bölüm olarak algılanmaktadır. Ancak, Türkiye'de yenilikçi nitelikteki KOBİ'leri, girişimciliğin temel taşları olarak algılamak yönünde bir eğilim de mevcuttur.

Bu noktadan hareketle, konuya KOBİ'lere yönelik politikaları incelemekle başlamak yerinde olacaktır. Türkiye'de KOBİ'ler, mevcut tüm işletmelerin % 99,8'ini ve toplam istihdamın % 76,7'sini oluşturmaktadır. KOBİ yatırımlarının, toplam yatırımlar içindeki payı % 38'e ulaşmakta ve toplam katma değer % 26,5'i yine bu işletmelerce yaratılmaktadır. KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payları, yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle beraber, ortalama % 10 oranında gerçekleşmekte ve bu kesimin toplam banka kredileri içindeki payı, % 5'in altında seyretmektedir.⁹⁰ Türkiye'de daha ziyade imalat sektöründeki KOBİ'lere yönelik destek programları uygulanmaktadır. Hizmet sektöründe ve özellikle bilgi teknolojisi ürünlerini üreten işletmelere yönelik destekler kapsam olarak henüz sınırlıdır.

Türkiye'nin 10-11 Aralık 1999 tarihinde yapılan Helsinki Zirvesinde AB üyeliğine aday bir ülke olarak kabul edilmesi sonucunda tesis edilen Katılım Ortaklığı çerçevesinde, katılım öncesi mali yardım alması öngörülmüştür. Bu yardımların kullanılabilmesi için, diğer çeşitli AB'ye uyum çalışması alanlarında olduğu gibi, Türkiye'nin KOBİ ve girişimcilik politikalarının AB'ye üye devletlerde uygulananlar paraleline getirilmesi için, bir KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanması ve bu strateji ve plan kapsamında mali yardımlardan destek alması öngörülmüştür.

⁹⁰ Sarıaslan, H., Türkiye Ekonomisinde KOBİ'ler, Ankara: TOBB, 1996, s.9.

Bu çerçevede Türk KOBİ'lerinin AB üye devletleri ve diğer aday ülkelerin işletmeleri ile rekâbet edebilme güçlerinin artırılması amacıyla ulusal politikaların AB politikalarıyla koordinasyonu yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

2. Türkiye'nin CC BEST Süreci ve Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartına Katılımı

16-17 Haziran 1997 tarihli Amsterdam Zirvesi önerileri doğrultusunda, üye devletler arasında KOBİ'ler için iş ortamının iyileştirilmesi ve mevzuatın basitleştirilmesi konusunda en iyi uygulama örneklerinin değişimini sağlamak ve devletlerin birbirlerinin tecrübelerinden istifade edebilecekleri bir ortam yaratmak üzere oluşturulan BEST(İş Ortamının Basitleştirilmesi Görev Gücü) Çalışma Grubunun ikinci bölümde incelenen çalışmasının, üyeliğe aday devletlere de yansıtılmasına yönelik Avrupa Komisyonu Kararı doğrultusunda, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının liderliğinde, KOSGEB'in sekreterliğinde ve KOBİ'lerle ilgili tüm kurum ve kuruluşların katılımıyla CC BEST Türkiye Raporu(Candidate Countries Business Environment Simplification Task Force) hazırlanarak 13 Temmuz 2001 tarihinde Ankara'da, 28 Eylül 2001 tarihinde Brüksel'de Komisyona sunulmuştur.⁹¹

AB üyesi devletlerin KOBİ politikalarında birlikteliği sağlamak amacıyla başlattıkları CC BEST çalışmasını müteakip, 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira Zirvesinde imzalanan Avrupa Küçük İşletmeler Şartıyla, KOBİ politikalarının daha etkin bir şekilde uygulanabileceği bir aşamaya gelinmiştir. Türkiye'nin, 23 Nisan 2002 tarihinde Slovenya'nın Maribor şehrinde düzenlenen konferansta diğer aday ülkelerle birlikte teyit ettiği Şart, girişimcilerin eğitimi ve öğretimi, daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçlerinin geliştirilmesi, daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması, nitelikli personel eğitiminin gerçekleştirilmesi, internette anında işlem imkânlarının yaygınlaştırılması, tek pazarın ötesinde pazarlara erişimin sağlanması, vergilendirme ve finansal konularda iyileştirmeler yapılması, KOBİ'lerin teknoloji ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi, e-ticaretin ve teknoloji tabanlı işletmelerin desteklenmesi, ulusal ve uluslararası platformlarda KOBİ'lerin daha etkin ve daha güçlü şekilde temsil edilmesi gibi ana başlıkları içermektedir.⁹²

⁹¹ Avrupa Birliği CC Best Türkiye Raporu, Ankara, 2002 <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/1/CCBest-TR.pdf>.

⁹² European Charter for Small Enterprises, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/charter_en.pdf ve KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, 2003, sf. 22.

Türkiye, bu Şartı onaylamakla tüm kurum ve kuruluşlarıyla yukarıda belirtilen 10 temel alanda somut adımlar atmaya, program ve projeler üretmeye ve gerekli kaynakları tahsis etmeye söz vermiş bulunmaktadır. Bu çerçevede, 2002 yılında olduğu gibi, 2003 yılında da Avrupa Küçük İşletmeler Şartında belirtilen on öncelik alanında kaydedilen gelişmelerin verildiği rapor yayımlanmıştır.⁹³ 2004 yılı raporunun hazırlık çalışmaları da KOSGEB'in koordinasyonunda sürdürülmektedir.

3. Türkiye ve Avrupa Birliği İşletmeler ve Girişimcilik için Çok Yıllı Programı

Üye devletlerin birbirine yaklaştırdıkları KOBİ ve girişimcilik politikalarının Topluluk düzeyinde desteklenmesi için AB bütçesinden finanse edilen ve Komisyonun yönlendirdiği İşletmeler ve Girişimcilik için Çok Yıllı Program, bu politikaların projeler ve eylemler halinde gerçekleşmesine imkân vermektedir.⁹⁴ Türkiye, 2001-2005 yıllarını kapsayan bu Çok Yıllı Programa katılmaktadır. Program kapsamında, 9 ilde (İstanbul'da 2 adet olmak üzere Adana, Ankara, Bursa, Denizli, Gaziantep, Konya, Samsun) Avrupa Bilgi Merkezleri(European Information Center-EIC) faaliyet göstermektedir.

Türkiye, bu programa katılarak özellikle teknoloji ve bilgi tabanlı, yenilikçi KOBİ'lerin desteklenmesinde AB'nin geliştirdiği başlangıç sermayesi, girişim sermayesi, kredi garantisi, iş melekleri⁹⁵ gibi finansal araçları ve mekanizmaları süratle öğrenmeyi ve uygulamaya geçirmeyi amaçlamaktadır.

Bunların yanı sıra, Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin yaygınlaştırılması, danışmanlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve desteklerin çeşitlendirilmesi; işletmelerin bilgisayar yazılımı kullanımının desteklenmesi, bilgisayar yazılımı geliştiren işletmelerin desteklenmesi; elektronik ticaretin yaygınlaştırılması; KOBİ'lerin internet kullanımını arttırmak amacıyla internet kırıathanelerinin kurulması; Topluluk Programlarından KOBİ'lerin yararlanmasını sağlamak için bilgilendirme toplantılarının yapılması; İş Geliştirme Merkezlerinin yaygınlaştırılması; KOBİ'ler için yatırım alanlarının tespiti ve yatırım danışmanlığı, ihracat odaklı ortak yatırım ve ticari işbirliğine yönelik destekleme, yeni

⁹³ Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu, 2003, http://www.tosyov.org.tr/tr/KOBİ_Sozlesmesi.htm.

⁹⁴ Council Decision of 20 December 2000 on a Multiannual Programme for Enterprises and Entrepreneurship, and in particular for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) (2001-2005), Official Journal L 333, 29/12/2000, sf. 84-91.

⁹⁵ İş melekleri (business angels): Yenilikçi ve başarılı olabileceğine ilişkin umut veren girişimcilik projelerine kuruluş ya da ilk aşamalarda finansal ve organizasyonel destek sağlayan varlıklı bireysel yatırımcılardır.

iş kurma, yönetim ve iş organizasyonu eğitimleri ve danışmanlığı yapılması planlanmaktadır.⁹⁶

4. Türkiye'nin KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı

AB ile uyum çalışmaları çerçevesinde, Türkiye'nin KOBİ'lere ilişkin olarak bir strateji ve eylem planı hazırlaması konusu, gerek Avrupa Komisyonunun 2002 yılı İlerleme Raporunda gerek 2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde kısa vadede gerçekleştirilmesi beklenen hususlar arasında yer almıştır. Bu strateji ve eylem planı, KOBİ'lere yönelik temel stratejileri belirlemek, mevcut politika ve programların kapsamını değerlendirerek gerekli ve öncelikli faaliyetleri detaylı bir şekilde ortaya koymak, arzu edilen hedeflere ulaşma yolunda taraflara düşen görevleri açık bir şekilde ifade etmek ve gerekli eylem ve projeleri oluşturmak amacıyla orta vadeli bir strateji dokümanıdır. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planının bir önemli özelliği de, önümüzdeki dönemde Mali İşbirliği programlamasından yararlandırılacak KOBİ'lere yönelik faaliyetlerin belirlenmesinde temel bir doküman olmasıdır.⁹⁷ Söz konusu doküman Yüksek Planlama Kurulunun 10 Kasım 2003 tarihinde 2003/57 sayılı kararı ile onaylanmıştır.⁹⁸

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planında, KOBİ'lere yönelik temel strateji alanları Küçük İşletmeler için Avrupa Şartında yer alan öncelik alanları ile Türkiye'nin öncelikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu strateji alanları kapsamında uygulanacak faaliyetler, öncelikle KOBİ'lerin zayıf yanları olarak belirtilen; finansman, teknoloji ve rekâbet gücü kapsamında ele alınan sorunları çözmeyi hedeflemektedir.

Şartta belirlenen 10 adet öncelik alanında, hangi kurumların hangi aşamalarda yer alarak, ne sürede bu tedbirleri uygulayacakları, Eylem Planında detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Bu öncelik alanları, girişimcilik eğitimi ve öğretimi, daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçleri geliştirilmesi, daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması, nitelikli personel eğitiminin gerçekleştirilmesi, internet üzerinden erişim ve anında işlem imkânlarının

⁹⁶ Çınar, E., AB Küçük İşletmeler Deklarasyonu, 4. KOBİ Çok Yıllı Programı ve KOSGEB Çalışma Programı, <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T12.pdf>, sf. 133.

⁹⁷ Avrupa Birliği Müktesabatinin Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, 2003, sf. 549, <http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=5255&VisitID={AE2DE7CC-3770-4C6F-90D8-CA494A0615B4}&Time=959>.

⁹⁸ <http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=6019&VisitID={B94FE96B-626D-4822-9CB0-A03A1D49E422}&Time=3644>.

geliştirilmesi, yeni pazarlara açılma, vergilendirme ve finansal konularda iyileştirme yapılması, KOBİ'lerin teknoloji ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi, KOBİ'lerin internet üzerinden en iyi uygulamalar hakkında bilgi sahibi olabilmesi ve üst düzey KOBİ desteklerinin geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası platformlarda KOBİ'lerin daha etkin temsil edilmesidir.⁹⁹

Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesine yönelik olarak alınacak önlemlerden biri olan ve girişimciliğin bireysel düzeyde yaygınlaşmasına vesile olacak girişimcilik eğitimi ile ilgili olarak Eylem Planında ortak çalışmalar yapılacak kurumlar ve gerçekleştirilecek faaliyetler belirlenmiştir. Girişimcilik eğitiminin, eğitim ve öğretimin her kademesinde verilmesi için genel liselerde ve üniversitelerde girişimcilik konularının programlara ilave edilmesi sağlanacak ve bu süreçte Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı(KOSGEB), Türkiye İş Kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu işbirliği yapacaktır. Okul haricinde, potansiyel girişimcilere kurmak istedikleri iş alanında bilgi ve danışmanlık hizmeti sağlanması için de KOSGEB Girişimcilik Enstitüsünün faaliyetlerinin yaygınlaştırılması planlanmış olup, bu amaca hizmetle KOSGEB, Türkiye İş Kurumu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ortak çalışmalarda bulunacaklardır.¹⁰⁰

5. Türkiye'nin Sanayi Politikası Belgesi

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde, AB Müktesebatına uyum sağlanmasına yönelik olarak, Türkiye ve AB arasında kurulan alt komitelerden "Ticaret, Sanayi ve AKÇT Ürünleri Alt Komitesi"nin 16 Mayıs 2001 tarihinde İstanbul'da yapılmış olan toplantısında ve Avrupa Komisyonunun yayımladığı Türkiye'nin uyum sürecine ilişkin 2002 yılı ilerleme raporunda, AB üyelik sürecinde ülkemiz için sanayi stratejisi ve politikasının yer aldığı bir belgenin hazırlanması gerekliliği ortaya konulmuştur.¹⁰¹ Bu nedenle, Sanayi ve Ticaret

⁹⁹ KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, 2003, <http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/KOBİ.doc>.

¹⁰⁰ a.g.e., sf.38.

¹⁰¹ Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, 2003, sf. 544, <http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=5255&VisitID={AE2DE7CC-3770-4C6F-90D8-CA494A0615B4}&Time=959>.

Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, KOSGEB, Türk Patent Enstitüsü, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsalar Birliği(TOBB) ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonunun(TESK) katkılarıyla ve DPT Müsteşarlığının koordinatörlüğünde Türkiye Sanayi Politikası dokümanı, hazırlanmıştır. Doküman, Yüksek Planlama Kurulunun 30.09.2003 tarih ve 2003/44 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.¹⁰²

Doküman, sanayi politikasının genel çerçevesini belirlemek üzere orta vadeli bir politika metni olarak, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) ve Hükümet Programı temel alınarak hazırlanmış olup, imalat sanayiine ilişkin mevcut durumu, kurumsal çerçeveyi, amaçları, izlenecek politikaları ve öncelikli tedbirleri kapsamaktadır.

Sanayi politikası dokümanında, büyümenin üç temel faktörünün yenilik, yatırım ve ihracat olduğu ve ilgili politikaların da bu üç temel unsur göz önünde bulundurularak hazırlanacağı belirtilmektedir. Bu çerçevede, imalat sanayiinde, özellikle bilişim teknolojilerine, yeniliğe ve teknoloji geliştirmeye, çevrenin korunmasına, KOBİ'lerin geliştirilmesine, istihdamın yaratılmasına ve bölgesel dengesizliklerin giderilmesine yönelik Ar-Ge yatırımlarının desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, sanayi teknolojik potansiyelinin geliştirilmesi amacıyla, sanayi- üniversite işbirliği, teknoloji destek ve geliştirme merkezlerinin, yeni teknopark ve teknoloji enstitülerinin kurulması teşvik edilecektir. Özellikle, biyoteknoloji, gen mühendisliği, yazılım geliştirme olmak üzere, bilişim ve iletişim teknolojileri, yeni malzemeler, havacılık ve uzay teknolojisi, nükleer teknolojiler, deniz bilimi, deniz altı kaynaklarının kullanımı ve keşfedilmesi ve temiz enerji teknolojileri gibi ileri teknoloji alanlarında Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir. GSYİH içinde Ar-Ge yatırımlarının payı % 1,5' e çıkarılacak ve her on bin ekonomik faal kişi başına düşen Ar-Ge personelinin sayısı 20 kişiye çıkarılacaktır.

Sanayi Politikası belgesinde belirtildiği üzere, KOBİ politikasında temel amaç KOBİ'lerin verimliliğinin artırılması, toplam katma değer payının yükseltilmesi ve uluslararası rekâbet güçlerinin geliştirilmesidir. Türk sanayiinde yeterli işgücü potansiyeli yaratma kapasitesinin zayıf olması nedeniyle, piyasada rekâbetin oluşturulmasında,

¹⁰² Türkiye Sanayi Politikası, Ankara, 2003, sf.4, <http://ekutup.dpt.gov.tr/sanayi/tr2003ab.pdf>.

istihdamın artırılmasında, girişimciliğin gelişmesinde ve gelir dağılımının iyileştirilmesinde olumlu etkileri olan KOBİ'lerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.¹⁰³

6. Türkiye'deki Girişimciliği Teşvik Politikalarının Kurumsal Çerçevesi

Türkiye'de girişimciliği teşvik için kurulmuş özgün tek bir kurumsal yapı olmamakla birlikte, KOBİ'lerin desteklenmesi için oluşan kurumsal yapı bu işlevi de görmektedir. Bu kurumsal yapı, değişik bakanlıklar, merkezler ve meslek kuruluşlarından oluşmaktadır.

Bu konuda öncelikli rolü üstlenen Sanayi ve Ticaret Bakanlığıdır. Bakanlığa bağlı olan KOSGEB değişik bakanlıklara bağlı birimler, bankalar ve meslek kuruluşları ile koordinasyon yapısı içinde politikaların oluşturulup uygulanmasını sağlamaya çalışmaktadır. KOSGEB, KOBİ'lerin teknolojik yeniliklere uyumlarını sağlamak, rekâbet güçlerini yükseltmek ve ekonomiye katkılarını ve etkinliklerini artırmak amacıyla 3624 sayılı Kanunla 20 Nisan 1990 tarihinde kurulmuştur.¹⁰⁴ KOSGEB'in diğer amaçları, küçük işletmelerin iş fırsatları ve başarılarını artırmak, iş ortamlarını iyileştirmek, elektronik ticaretin geliştirilebilmesi için diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak ve teknopark ve teknokentlerin oluşturulmasına katkıda bulunmaktır.¹⁰⁵

Hazine Müsteşarlığı ise, imalât, tarımsal sanayi, turizm, eğitim, sağlık, madencilik, yazılım geliştirme konularında faaliyet gösteren KOBİ'lere yatırım teşvik belgesi düzenleyerek, bu nitelikteki işletmelerin, gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası, yatırım indirimi, Katma Değer Vergisi(KDV) istisnası, vergi, resim ve harç istisnası, Yatırımları Teşvik Fonundan kredi tahsisi gibi destek unsurlarından faydalanabilmesini temin etmektedir.¹⁰⁶

Ayrıca, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinin planlanması, küçük

¹⁰³ Türkiye Sanayi Politikası, Ankara, 2003, sf.8, <http://ekutup.dpt.gov.tr/sanayi/tr2003ab.pdf>.

¹⁰⁴ KOSGEB Finansman Destek Süreçleri Grubu, "KOBİ'lere Yönelik KOSGEB Destek Programları", Eylül 2003, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/BilgiBankasi/17/KOSGEB%20Destek%20PRG%201ydk.doc>.

¹⁰⁵ <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/kozlem.aspx?sayfano=1213>.

¹⁰⁶ Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar, Karar Tarihi:21.12.2000, Karar Sayisi:2000/1822, R.G.18.01.2001/24291, <http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/tm151.htm>.

sanayici, sanatkâr ve imalatçı esnafa teşkilatlanma, finansman, eğitim, hammadde temini, pazarlama gibi teknik ve ekonomik konularda ihtiyaç duyduğu hizmetlerin verilmesi gibi vazifeleri ifa etmektedir.¹⁰⁷

Girişimcilik yenilik içerdiği için bu konuyla ilgili bir başka kurum da Milli Prodüktivite Merkezidir. Merkezin amacı yurt ekonomisinin verimlilik esaslarına uygun olarak gelişmesine yardımcı olacak tedbirleri alarak milli prodüktiviteyi ölçmektir. Merkez, işletmelere danışmanlık, eğitim ve teknik bilgi hizmetleri vermektedir.

Girişimciliğin finansal açıdan desteklenmesinde bazı bankalar da katkıda bulunmaktadır. Bu alanda uzun yıllardır faaliyet gösteren Türkiye Halk Bankasının(Halkbank) uzun ve orta vadeli proje kredisi temin etme, KOBİ'lerin gelişmesini ve büyük sanayiye geçmesini sağlamak üzere danışmanlık hizmeti verme ve proje ve teknik bilgi akışını sağlama gibi işlevleri de vardır.

Meslek kuruluşlarından Sanayi Kooperatifleri, üyelerinin ürünlerinin alımı ve pazarlanması işlevlerini yerine getirmektedir. Esnaf ve Sanatkârlar Kefalet Kooperatifleri Esnaf Kefalet Kooperatifleri, üyelerine mesleki uğraşlarına yarayacak krediyi sağlamak amacıyla kefil olmaktadır. Ticaret ve Sanayi Odaları, üyelerinin mesleki sorunlarının çözümlenmesi amacıyla araştırmalar yapmakta, bunları yayımlamakta ve eğitim seminerleri, panel ve toplantılar düzenlemektedirler. Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı(TOSYÖV), KOBİ'lere her konuda yardımcı olmak, yönlendirmek, aydınlatmak, sorunlarına çözüm bulmak, kamuoyu ve lobiler oluşturmak için 1989 yılında kurulmuştur.

Teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri veren diğer kurum ve kuruluşlar ise Üniversiteler ve diğer Yüksek Öğretim Kurumları ile Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, İhracatı Geliştirme Merkezi, MESS Vakfı, Mesleki Eğitim Küçük Sanayi Destekleme Vakfı, Avrupa Küçük İşletmeler Konseyi ve İktisadi Kalkınma Vakfından oluşmaktadır.¹⁰⁸

¹⁰⁷ <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfano=1281>.

¹⁰⁸ Akgemci, T., KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, Ankara: KOSGEB, 2001, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/7%5CCTA.pdf>.

7. Türkiye’de Girişimciliği Teşvik İçin Sağlanan Destekler

Türkiye’de girişimciliği desteklemek için sağlanan destekleri başlıca destek hizmetleri, Ar-Ge desteği ve finansal destekler olarak sınıflandırabiliriz.

a. Destek Hizmetleri

Doğrudan destek hizmeti veren devlet kuruluşları arasında en önemlisi olan KOSGEB girişimcilere değişik konularda yardımcı olmak amacıyla çok sayıda enstitü kurmuştur. Bu enstitülerden bazıları şunlardır: Girişimciliği Geliştirme Enstitüsü, Küçük İşletmeler Geliştirme Merkezleri, Teknoloji Geliştirme Merkezleri(TEKMER), Bölgesel Kalkınma Enstitüsü ve Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Enstitüsü. Bu enstitüler aracılığıyla e-ticaret, finansman, teknoloji, ihracatı geliştirme, girişimciliği geliştirme, danışmanlık, laboratuvar ve eğitim destekleri verilmektedir.

KOSGEB’e bağlı olarak 1998 yılından bu yana faaliyet gösteren Girişimciliği Geliştirme Merkezi, Türkiye’de girişimciliğin gelişmesini sağlayarak, girişimciliği destekleyen kurum/kuruluşlarla girişimciler arasında işbirliğinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar (girişimcilik ağı) yapmakta, girişimcilere yönelik destek araçlarının geliştirilmesiyle ilgili projeleri yürütmekte ve yayın ve tanıtım faaliyetleri yapmaktadır. İnternet’te www.girisimciliknetwork.gen.tr adresi ile ulaşılabilen Girişimcilik Ağında yer alan üye sayısı 23’tür. Ayrıca, Enstitünün çabalarıyla hayata geçirilen, Genel Girişimcilik Eğitim programlarının yanı sıra, girişimcilik dersi 1995-1996 yılından itibaren Ticaret Meslek Lisesi ve Çok Programlı Liselerin 2. sınıfında zorunlu, diğer meslek liselerinde ise seçmeli olarak okutulmaya başlanmıştır. Genç Girişimci Geliştirme Programı da, üniversitelerin son sınıf ve yüksek lisans öğrencilerine yönelik olarak düzenlenmektedir.

KOSGEB tarafından kurulan en yeni merkezlerden biri Avrupa Bilgi Merkezidir ve KOBİ'lerin özellikle AB ile bağlantılı teknik, finansal ve ticari konularda ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşmalarını sağlamaktadır. Bu merkez ayrıca Türkiye içindeki KOBİ'lerin kendi aralarında ve dünya şirketleri ile elektronik ortamda iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla bir "Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı (KOBİNET)" oluşturmuştur.¹⁰⁹

Avrupa Birliğinin mali katkılarıyla kurulan, Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi (ABİGEM), iş kurmak veya işini geliştirmek isteyenlere iş kurmanın hukuki, mali, pazarlama ve planlama boyutları hakkında ücretsiz danışmanlık hizmeti vermeye başlamıştır. Halen ABİGEM Kocaeli, İzmir, Denizli ve Gaziantep'teki dört iş merkezindeki KOBİ'lere bilgi, eğitim ve işletmeye yönelik danışmanlık hizmetleri vermektedir.¹¹⁰

Halkbank'ın içinde kurulmuş olan "Girişimci Bilgilendirme Merkezi" aracılığıyla iş fikri olan girişimcilere bilgi, proje danışmanlığı, finansal ve teknik bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır.

Ayrıca, kuruluş aşamasındaki firmalar için kuluçkalar ve teknoparklar kurulmaktadır. Kuluçkalar(incubator), şirket kurmaya çalışan ya da projelerini hayata geçirmeye çalışan girişimcilere kurulma aşamalarında yardımcı olan birimlerdir. Teknoparklardan daha küçük olan kuluçkalar, proje ve fikir sahibi olan girişimcilere ucuz ofis yeri ve ekipman sağlamanın dışında, gerekli hukuki ve yönetim konularında da destek vermektedir.

b. Ar-Ge destekleri:

Türkiye'de araştırma ve gelişmeye(Ar-Ge) önem vererek teknolojik ilerleme ve yeniliklerin gerçekleştirilmesini öngören teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi ancak 1990'lı yılların sonlarına doğru düzenlenmeye başlamıştır. Düzenlenen yasalarla "Geri Ödemesiz Destekler" kapsamında "Danışmanlık Desteği" ve "Entelektüel Sermaye Desteği" adı altında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununun 1987 yılında yayımlanan 31 sayılı Tebliğinde yer alan vergi erteleme ve muafiyetleri de bu

¹⁰⁹ a.g.e.

¹¹⁰ Bkz. http://www.yenibir.com/articledisplay_haberler/1,,lmt-0@lc-1@viewid-400841,00.asp.

teşvikler arasındadır. Ar-Ge etkinliklerine uygulanan vergi kredileri, Ar-Ge çalışması yapan kişi ve kuruluşların yıllık gelir vergisi ya da kurumlar vergisinin % 20'sinin üç yıl süreyle faizsiz ertelenmesine ve verginin üç taksitle ödenmesine olanak verir.

Ar-Ge teşvikleri başlıca KOSGEB, TÜBİTAK- Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı(TİDEB) ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı(TTGV) tarafından sağlanmaktadır. KOSGEB patent konusunda, Türk Patent Enstitüsüne başvuru için dosya hazırlama bedelinin % 75'ini, 1.000 ABD dolarını aşmamak kaydıyla patent başvurularına ödenen ücretin % 75'ini ve patent koruma amacıyla ilk 5 yıl süreyle ödenen ücretin % 75'ini karşılar. Nisan 2000'de çıkarılan Teknoloji Geliştirme Destekleri Yönetmeliği ile KOSGEB, 1996'dan itibaren kurulmasına önderlik ettiği teknolojiye dayalı ya da teknoloji üreten şirketlere mekan sağlayan Teknoloji Geliştirme Merkezlerine(TEKMER) çeşitli destekler sağlamayı öngörmüştür.¹¹¹ Ankara, Boğaziçi, İstanbul Teknik, Yıldız Teknik, Orta Doğu Teknik ve Karadeniz Teknik Üniversiteleri ile Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsünde kurulan yedi adet TEKMER bünyesinde yaklaşık 200 işletme desteklenmiştir. 1998 yılında TEKMER oluşumlarına, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine bağlı Sanayi Odaları da dahil edilerek "Duvarsız Teknoloji İnkübatörü" kurulması için işbirliği protokolleri yapılmıştır.

Ar-Ge konularında önemli bir kanun da Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu olup, kanuna bağlı uygulama yönetmeliği de yürürlüğe girmiştir.¹¹² Bu kanun hükümleri çerçevesinde, Ortadoğu Teknoparkı(ODTÜ-Ankara), TÜBİTAK-Marmara Araştırma Merkezi Teknoparkı, İzmir, Ankara(Bilkent), Gebze OSB Teknoparkı, İstanbul Teknik Üniversitesi Arı Teknokent, Hacettepe Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Eskişehir ve Kocaeli Üniversitesinde Teknoloji Geliştirme Bölgeleri kurulmuştur. Bu bölgelerde, üniversite ve araştırma kurumlarının üretim sektörüyle işbirliği yapmaları, ülke sanayiinin uluslararası rekabet edebilir ve ihracata yönelik bir yapıya kavuşturulması amacıyla teknolojik bilgi üretimi, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirilmesi, ürün kalitesini veya standardının yükseltilmesi, teknoloji yoğun üretim ve girişimciliğin desteklenmesi ve yüksek teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin ülkeye girişini hızlandıracak teknolojik alt yapının sağlanması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde bulunan

¹¹¹ <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/mevzuat/008.html>

¹¹² Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu No. 4691, Resmi Gazete No. 24454, 26.6.2001 ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği, Resmi Gazete No.24790, 19.6.2002.

işletmelerin tamamı KOBİ olup, daha ziyade bilişim, savunma sanayii ve elektronik sektöründe faaliyet göstermektedirler.¹¹³

TÜBİTAK-TİDEB, Türk sanayiinde Ar-Ge faaliyetlerini artırmak amacıyla 1995 yılında kurulmuştur. Ar-Ge yapan şirketlere, proje bazında ve karara bağlanan miktarlarda karşılıksız olarak Ar-Ge yardımı yapmaktadır. TİDEB proje maliyetlerinin en çok % 60'ını, en fazla 36 ay süresince destekler. 1995-2001 yılları arasında toplam 93 milyon dolarlık proje yardımlarında bulunmuştur.¹¹⁴

TTGV, teknoloji destek hizmetleri vermek üzere 1991'de Dünya Bankası ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma doğrultusunda kamu ve özel sektör işbirliğiyle kurulmuştur. TTGV, kurulduğu tarihten bu yana Ar-Ge yapan şirketlere düşük faizli borç yardımında bulunmaktadır. TTGV fonları, tercihen yalnızca ön araştırması ve fizibilite çalışması bitmiş durumdaki projelere en fazla 2 yıl süreyle, en çok 1-2 milyon dolar ya da en fazla proje bütçesinin % 50'si oranında bir fonu 4 yıl (ABD doları cinsinden, faizsiz) vadeli olarak tahsis edebilir.¹¹⁵ Teknoloji destek hizmetleri ayrıca, girişimcinin fikri mülkiyet hakları satın alması gibi hizmetleri de kapsar. Bunların yanında TTGV, "Teknopark desteği" olarak teknopark projelerine, proje bütçesinin % 20'si oranında, en fazla 24 ay süreyle, 2,5 milyon dolara kadar geri ödemeli destek vermektedir. Ayrıca, "Teknoloji Hizmet Merkezleri" projelerinin % 20'sine kadar, en fazla bir milyon dolar, geri ödemeli destek sağlanmaktadır. TTGV bu merkezlerin % 10 oranında hissesine ortak da olabilmektedir.¹¹⁶

Teknoloji destekleri konusunda yeni ve önemli bir gelişme de, Türkiye'de Yenilikçilik Aktarım Merkezi(Innovation Relay Centre) uygulamasına başlanmış olmasıdır. Bu alanda ülkemizdeki ilk kuruluş olan IRC-Anatolia, 3 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliğinin 6. Çerçeve Programı kapsamında, ODTÜ Teknokent liderliğinde, Ankara Sanayi Odası ve KOSGEB ortaklığıyla kurulmuştur. Ankara merkez olmak üzere Adana, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Kayseri, Konya ve Samsun illerinde oluşturulacak ofislerde hizmet verecek olan bu merkez, teknoloji transferleri gerçekleştirerek KOBİ'lerin teknolojik seviyelerini yükseltmeyi ve rekâbet edebilirliklerini artırmayı amaçlamaktadır. Merkez

¹¹³ KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, 2003, sf.10.

¹¹⁴ Çetindamar, Aralık 2002, sf. 120. Ayrıca bkz. Enterprise Directorate General, Innovation Policy in Seven Candidate Countries: the Challenges, N-INNO-06-02, May 2002, Brussels.

¹¹⁵ Çetindamar, Aralık 2002, sf.121.

¹¹⁶ TTGV'nin internet adresi: <http://www.ttgv.org.tr/>.

uluslararası teknoloji transferleri yoluyla, Türk sanayiinin hem AB pazarına katılımını sağlayacak, hem de AB sanayiinden faydalanmasına katkıda bulunacaktır.

c. Finansal Destekler

Finansal destekler çok yeterli olmasa da bu konuda da devam eden bazı destekler söz konusudur. Bunlar arasında *Yeni Girişimci Desteği*, KOSGEB'in genç girişimci geliştirme programından mezun olan girişimcilere, İş Geliştirme Merkezlerinde yer alan ve İş Kurma Danışmanlığı Desteğini alarak başarılı iş planları hazırlayan girişimciler tarafından imalat sektöründe faaliyet gösteren pazarlama ve hizmet sektörlerinde kurulan işletmelere, kuruluş tarihinden itibaren 1 yıllık süre içerisinde yapacakları başlangıç harcamalarını karşılamak üzere verilen finansal desteği içermektedir.

Ayrıca, KOSGEB-Halkbank Ekspres KOBİ Destek Kredi Programı çerçevesinde KOSGEB, imalat sanayiinde yer alan KOBİ'lere Halkbank aracılığı ile düşük faizle işletme kredisi kullanma imkânı sağlamaktadır. KOBİ'lere 8 ay vadeli olarak işletme kredisi niteliğinde kullanılacak olan kredinin sanayiciye maliyeti TEFE + 3 puan olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu protokol çerçevesinde KOSGEB Teknoloji Merkezleri bünyesinde desteklenen firmaların 20 milyar liraya kadar her türlü teminat mektubu talepleri yıllık % 2 teminat mektubu komisyonu karşılığı verilmektedir. Bu program kapsamında işletme kredisinden, Bankacılık mevzuatına göre kredi değerliliği bulunan KOBİ'lere kredi kullanılmak amacı ile KOSGEB Destek Programından 75 trilyon liralık bir kaynak ayrılmıştır ve bir firmaya azami 75 milyar lira kredi kullanılacaktır. Kullanılacak işletme kredisinin vadesi 8 aydır.¹¹⁷

KOSGEB'le birlikte yürüttüğü kredi destek programının yanı sıra, Halkbank ayrıca KOBİ'lerin geliştirilmesi ve Avrupa'daki işletmelerle rekâbet edebilecek bir yapıya kavuşturulması amacıyla 2001 yılı itibarıyla üç yeni krediyi uygulamaya koymuştur: Bunlar 100 milyar liraya kadar, bir yıl ödemesiz dönemli olmak üzere 3 yıla kadar vade ile yazılım üretecek işletmelere *Bilgisayar Yazılım Kredisi*; pazarlanabilir yeni bir ürün geliştirilmesi, mevcut ürünlerin kalitesinin artırılarak talep doğrultusunda üretimde değişiklik yapılması, Ar-Ge amaçlı alımlar ile patent veya marka alınmasında kullanılabilen olan 250 milyar lira

¹¹⁷ 'KOSGEB-Halkbank Ekspres Kobi Destek Kredi Programı', <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/BilgiBankasi/37/halk%20isletme%20kredisi.doc>.

limitli ve 5 yıl vadeli *Ürün Geliştirme Kredisi* ve KOBİ'ler arasındaki stratejik ortaklıklar ve evlilikleri desteklenmek için faizi TEFE artı 5 puan ve limiti 2 trilyon lira olan *Sektörel Büyüme Kredisidir*.

KOBİ'lere finansman desteği sağlayan KOBİ A.Ş., Halkbank, Halk Leasing, TOBB ve TOBB'a üye 15 oda, KOSGEB ve TESK'in işbirliğiyle kurulmuştur. Şirket, KOBİ'lere ortak olarak sermaye desteğinde bulunmaktadır. Başvuruları uygun bulunan firmaların % 49 oranında hissesi alınarak firmaya ortak olunmakta ve böylelikle küçük işletmeler faizsiz finansman kaynağına kavuşması hedeflenmektedir.

Diğer bir finansman desteği veren kuruluş olan Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş.(KGF), TOSYÖV, Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı(MEKSA), TESK ve TOBB tarafından kurulmuş olup 1995 yılında ortak olan Halkbank ve KOSGEB'in katkıları ile işlerlik kazanarak KOBİ'lerin, Halkbank'tan alacakları krediye teminat veya garanti verilmesini sağlamaktadır. Bu fondan yararlanabilecek işletmelere, Kredi Garanti Fonu garantisi ile açılacak kredilerde verilecek garanti kefalet tutarının üst sınırı, en çok 400.000 Euro karşılığı liradır. Riskin paylaşımı ilkesine göre çalışan KGF, kredinin tamamına değil, belli bir oranına kadar garanti/kefalet sağlamaktadır. 200.000 Euro'ya eşdeğer liraya kadar olan talepler için kredinin en çok % 80'ine garanti/kefalet verilmektedir. 200.000 Euro'yu aşan garanti/kefaletlerde bu oran azami % 70 olarak uygulanmaktadır.

Türkiye'de girişimciliği teşvik aracı olarak girişim sermayesi finansman sisteminin oluşturulması yönündeki ilk somut adım, 1993 yılında Sermaye Piyasası Kurulu(SPK) Kanununa dayandırılarak çıkarılan, seri VIII, 21 sayılı "Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği" ile atılmıştır.¹¹⁸ Daha sonra çıkarılan tebliğlerle bu alanda sağlıklı bir yapılanmanın oluşturulmasına çalışılmıştır.¹¹⁹ Tebliğlere göre, kurulmuş veya kurulacak olan ve gelişme potansiyeli taşıyan girişim şirketlerine yatırım yapılarak gerçekleştirilen uzun vadeli kaynak aktarım biçimine girişim sermayesi yatırımı denilmektedir.¹²⁰ Türkiye'de girişim sermayesi şirketi olarak 1996 yılında ödenmiş sermayesi

¹¹⁸ Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği, Resmi Gazete, 6 Temmuz 1993, Sayı. 21629, sf.11.

¹¹⁹ Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği Seri: VI, No: 10, RG 06.11.1988, 23515; Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Seri: VI, No: 16, RG. 7.01.2004, 25339, <http://www.spk.gov.tr/mevzuat/Doc/spk13.doc>. Dikkat edildiği üzere ilk iki tebliğde "risk sermayesi" kavramı kullanılırken, daha sonraki halihazırda geçerli olan tebliğde "girişim sermayesi" kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, bu iki kavram tüm tez boyunca aynı kavrama karşılık olarak verilmiştir.

¹²⁰ Akkaya, G. C. ve M. Y. İçerli, 'KOBİ'lerin Finansal Problemlerinin Çözümünde Risk Sermayesi Finansman Modeli', Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.3, Sayı.3, 2001, sf.63-70, sf. 63.

500 milyar lira olan Vakıf Risk Sermaye Ortaklığı ve 2000 yılında 30 milyon ABD doları fon ile İş Risk Sermaye Ortaklığı kurulmuştur.¹²¹ Bu firmaların dışında da girişim sermayesi fonları vardır ama şirketleşmemiştir. Türkiye’de girişim sermayesi ile ilişkili fonların değeri 250 milyon ABD doları dolayındadır, AB’de ise girişim sermayesi fonları 2000 yılında 43 milyar dolarlık yatırım yapmıştır.¹²²

Diğer taraftan, ülkemizde KOBİ’lerin hisse senetlerinin likit, güvenli ve şeffaf bir ortamda işlem görmesini sağlamak amacıyla sermaye piyasalarından yararlanmalarının teşviki için, 3 Ocak 1995’te İMKB bünyesinde “Bölgesel Pazarlar” faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca, yine İMKB bünyesinde 3 Nisan 1995’de “Yeni Şirketler Pazarı”, büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin hisse senetlerinin, organize bir piyasada işlem görmesini sağlamak için kurulmuştur.¹²³

8. Türkiye’de Girişimciliği Teşvik Politikalarında Karşılaşılan Sorunlar

Türkiye’de girişimciliğin teşviki açısından bakıldığında görülmektedir ki, KOBİ’ler verimlilik artışı bakımından oldukça geride kalmaktadır. Bu duruma örnek olarak aşağıda verilen Tablo 1’de, 1992-2000 yılları arasında, Türkiye’de yaratılan katma değer üreten işyeri sayısında bir azalma olduğu görülmektedir. Bu dönemde kamunun payında da belirgin bir düşme olduğu dikkate alınır, özel girişimcilerin belirgin olarak etkinlik sağlayamadıklarını belirtebiliriz.

¹²¹ ‘İş Risk Sermayesi,’ <http://www.isrisksermayesi.com.tr/turkce/portfolio.htm>

¹²² Çetindamar, Aralık 2002, sf. 84.

¹²³ ‘İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Hisse Senetleri Piyasası,’ <http://www.imkb.gov.tr/piyasalar/hisse.htm>

Tablo 1. Türkiye’deki İşyeri ve Çalışan Sayıları, Yaratılan Katma Değer ve Kamunun Payı (1992-2000)

Yıl	İşyeri sayısı (10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerleri)	Katma değer (milyon TL)	Çalışan sayısı
1992	11.634 (Kamu oranı:% 3,7)	320.394.048 (Kamu oranı: % 22,6)	1.212.496 (Kamu oranı: % 18,8)
2000	11.379 (Kamu oranı: % 2,3)	28.162.233.241 (Kamu oranı: % 15,6)	1.254.578 (Kamu oranı: % 9,9)

Kaynak: Çetindamar, D., Türkiye’de Girişimcilik, TUSIAD Yayın No. T/2002-12/340, İstanbul: Lebib Yalkın, Aralık 2002, sf. 61. (DİE verilerinden derlenmiştir.)

Aynı şekilde Tablo 2’de, 1980-2001 arasında seçilmiş yıllarda Türkiye’de işyeri hareketleri incelendiğinde görülmektedir ki, yeni açılan işletme sayısında 1998-2001 döneminde belirgin bir azalma eğilimi ortaya çıkmıştır. Bu eğilimin ortaya çıkmasında en belirleyici faktörün Türkiye’nin içine girdiği finansal darboğaz ve onun yol açtığı kriz koşulları olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz.

Tablo 2. Türkiye’deki İşyeri Hareketleri (1980-2001 Arasında Seçilmiş Yıllar)

	1980	1990	1997	1998	1999	2000	2001
Yeni Açılan şirket* ve kooperatifler	7.527	18.699	67.898	57.377	27.083	33.161	29.665
Kapanan şirket ve kooperatifler	182	644	949	1.584	1.408	1.887	2.464
Yeni açılan firmalar**	22.247	18.899	11.598	18.023	22.691	21.404	16.171
Kapanan firmalar	3.837	13.071	13.391	11.940	10.166	12.055	13.707

(*) Ticaret siciline işlenmiş olan işyerleri

(**) Gerçek kişilerin açtığı işyerleri, derneklere kayıtlı olup ticaret sicilinde yer almayanlar

Kaynak: Çetindamar, D., Türkiye’de Girişimcilik, TUSIAD Yayın No. T/2002-12/340, İstanbul: Lebib Yalkın, Aralık 2002, sf. 137. (DİE verileri kullanılmıştır.)

Ülkelerdeki girişimcilik düzeylerinin belirlenmesi için çalışmalar yapan akademisyenlerin kabul ettikleri iki ayrı gösterge, işyeri sahipliği oranı (business ownership rate) ve daha ziyade ülke ekonomisi üzerindeki etkilerinin de belirlenmesinde esas aldıkları toplam dinamik(total dynamic) oranıdır. İşyeri sahipliği oranı, toplam işyeri sahiplerinin sayısı, tarım dışı işgücüne oranlanarak tespit edilmektedir.¹²⁴ Öte yandan toplam dinamik oranı, Tablo 3’te de bazı ülkeler için verildiği üzere, işyeri açılma oranlarından kapanma oranlarının çıkarılmasıyla tespit edilmektedir.¹²⁵ Bu tablodan görülmektedir ki, Türkiye’de net yeni giriş oranı İngiltere ve Finlandiya’dan yüksek gibi görünse de, Türkiye’de açılan işyeri sayılarının toplam işyerlerine oranının düşük olması, girişimcilik düzeyinin diğer ülkelere kıyasla daha düşük olduğu şeklinde bir yorumlamayı getirebilir. Öte yandan kapanan işyeri oranları da diğer ülkelerle kıyaslandığında oldukça düşüktür. Bu veri olumlu olarak değerlendirip, açılan işletmelerin başarılı olma ihtimallerinin yüksek olduğu gibi bir yorum çıkarılabilir. Öte yandan Türkiye’de işin tasfiyesinde yaşanan gecikmeler ve hukuki zorlukların da bu oranının düşük kalmasına neden olduğu gibi görece olumsuz bir sonuca da ulaşılabilir.

¹²⁴ Lundström, A. ve L. Stevenson, On the Road to Entrepreneurship Policy, Cilt. 1, The Entrepreneurship Policy for the Future Series, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2002, sf. 55.

¹²⁵ a.g.e., sf.237.

Tablo 3. 1984-1999 Yılları Arasında Bazı Ülkelerde İşyeri Açılma ve Kapanma Oranları

Ülke	Yıl	Açılan işyeri sayısının toplam işyerine oranı	Kapanan işyeri sayısının toplam işyerine oranı	Net yeni giriş
Finlandiya	1986-1991	% 11,2	% 9,8	% 1,4
İsveç*	1995-2000	% 7,8	% 2,6	% 5,2
İspanya*	1996-1998	% 13,4	% 11,4	% 2
ABD	1984-1991	% 13,6	% 9,2	% 4,4
İngiltere**	1995-1999	% 10,9	% 10,3	% 0,6
Türkiye***	1995-1999	% 3,5	% 0,9	% 2,6

(*) 2 numaralı kaynaktan derlenmiştir.

(**) Statistical News Release, P/2000/600, Department of Trade and Industry, UK verilerinden hesaplanmıştır.

(***) DİE verilerinden hesaplanmıştır.

Kaynaklar:

1. Çetindamar, D., Türkiye’de Girişimcilik, TUSIAD Yayın No. T/2002-12/340, İstanbul: Lebib Yalkın, Aralık 2002, sf. 139. (OECD 1998 verileri ve DİE verileri kullanılmıştır.).
2. Stevenson, L., ve A. Lundström, Patterns and Trends in Entrepreneurship/SME Policy and Practice in 10 Economies, Cilt.3, the Entrepreneurship Policy for the Future Series, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, sf. 315, 423.

Türkiye'deki girişimcilik düzeyini en iyi gösterebilecek sektörlerden birisi de imalat sektörüdür. Tablo 4'te verilen 1985-1995 yılları arasında Türkiye imalat sanayiinde işyeri hareketleri incelendiğinde görülmektedir ki, açılma oranları istikrarsız bir seyir izlerken, kapanma oranları yüksek olarak gerçekleşmiş ve net giriş oranları sıfıra yakın bir düzeyde olmuştur. Bu da girişimci işletmelerin yaygınlaşması için uygun ortamın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4. 1985-1995 Yılları Arasında Türkiye İmalat Sanayiinde İşyeri Hareketleri

Yıl	Açılanların toplam içindeki oranı	Kapananların toplam içindeki oranı	Net giriş
1985	% 16	% 9	% 8
1986	% 13	% 8	% 5
1987	% 11	% 9	% 2
1988	% 12	% 9	% 3
1989	% 11	% 10	% 1
1990	% 10	% 10	% 0
1991	% 8	% 10	-% 1
1992	% 21	% 9	% 12
1993	% 12	% 10	% 2
1994	% 9	% 7	% 1
1995	% 12	% 12	% 0

Kaynak: Çetindamar, D., Türkiye'de Girişimcilik, TUSIAD Yayın No. T/2002-12/340, İstanbul: Lebib Yalkın, Aralık 2002, sf. 139.

Son olarak, Tablo 5'te gösterilen Türkiye'de 1989-1999 yılları arasında işverenlere ve kendi hesabına çalışanlara dair oranlar incelendiğinde görülmektedir ki, bu dönemde girişimci olarak değerlendirilebilecek olan kendi hesabına çalışanların sayılarında bir artış gözlenirken, oransal olarak bu kişilerin tüm çalışanlara oranı azalmıştır. Bu da, girişimcilik alanında toplumsal düzeyde yeterince başarı sağlanamadığını göstermektedir.

Tablo 5. Türkiye’de İşverenlere ve Kendi Hesabına Çalışanlara Dair Oranlar (1989-1999)

Yıl	Toplam İstihdam (bin)	İşveren (bin)	İşverenlerin oranı	Kendi hesabına çalışanlar (bin)	Kendi hesabına çalışanların oranı
1989	19.002	651	% 3,4	4.836	% 25,4
1990	18.698	704	% 3,8	4.736	% 25,3
1991	20.019	999	% 5,0	5.090	% 25,4
1992	19.579	1.092	% 5,6	4.816	% 24,6
1993	19.702	1.109	% 5,6	4.793	% 24,3
1994	20.315	1.134	% 5,6	5.038	% 24,8
1995	20.834	1.038	% 5	5.197	% 24,9
1996	21.376	1.116	% 5,2	5.046	% 23,6
1997	21.201	1.148	% 5,4	5.412	% 25,5
1998	21.230	1.269	% 6,0	5.352	% 25,2
1999	22.050	1.019	% 4,6	5.464	%24,8

Kaynak: Çetindamar, D., Türkiye’de Girişimcilik, TUSIAD Yayın No. T/2002-12/340, İstanbul: Lebib Yalkın, Aralık 2002, sf. 61. (DİE verilerinden derlenmiştir)

Yukarıdaki tablolarda gösterilen durumun nedenlerine bakıldığında ise görülmektedir ki, Türkiye’de girişimciliği teşvik politikaları, KOBİ politikalarının bir parçası olarak değerlendirildiğinden, bu politikalar KOBİ’lerin yaşadığı sorunlar temel alınarak belirlenmektedir. Ülkemizdeki KOBİ’lerin sorunları düşük teknoloji ile üretim yapma, AB ülkeleriyle kıyaslandığında ürünlerin rekâbet gücünün az olması ve finansman kaynaklarından yeterince faydalanamama şeklinde üç grupta toplanabilir.

Yeni üretim biçimlerine ve yeni teknolojilere çabuk adapte olamayan KOBİ’ler Avrupalı firmalara kıyasla, katma değeri düşük olan ve düşük kalitede ürün üretmektedir. Ayrıca, KOBİ’lerde danışmanlık hizmetinden faydalanma ve Ar-Ge siparişi geleneği de bulunmamaktadır. Ülkede mühendislik-müşavirlik, tasarım teknoloji transferi ve eğitim hizmetlerinin kullanılmasının düşük bir düzeyde kalması ve sınai mülkiyete konu olan ürünlerin ticaretinin yetersizliği nedeniyle know-how ile ilgili hizmet sektörleri de

gelişmemiştir. Oysa sabit sermayeden ziyade insan sermayesine ihtiyaç duyan bu alanlarda kapasite geliştirebilmek için Türkiye'nin tabii bir potansiyeli bulunmaktadır.¹²⁶

AB'de bölgesel gelişmişlik farklarını gidermek, alt yapıyı geliştirmek, çevre problemlerine çözüm getirmek, Ar-Ge kapasitesi geliştirmek, istihdam yaratmak ve bazı sektörel problemleri çözmek için tahsis edilen fonlar, AB'deki üreticilerin sabit sermaye, Ar-Ge ve çevre yatırımı maliyetleri ile istihdam harcamalarını azaltmaktadır. Ancak, aynı pazarda ve aynı koşullar altında rekâbet etmek durumunda olan Türk üreticiler bu kaynaklardan yararlanma olanağına sahip bulunmamaktadırlar. Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan devlet yardımlarının nitelikleri, çeşitlilikleri ve mali büyüklükleri, KOBİ'lerin sağladığı istihdam, katma değer, ödedikleri vergi miktarı vb. gibi değerlerle orantılı olarak da ele alındığında, AB üyesi ülkelerdeki destek ve hizmetler karşısında görece olarak yetersiz kalmaktadır.¹²⁷

Türkiye'de KOBİ'lerin kredi hacminden yararlanma oranları, istihdama ve ülke katma değerine sağladıkları katkıları ile karşılaştırılmayacak seviyelerde düşük kalmaktadır (% 5'ler civarında). KOBİ'lere hizmet verecek sermaye piyasası imkânları da geliştirilememiştir. Kamu kesiminin piyasalardaki yüksek borçlanma düzeyi, özel sektörün kredi imkânlarını daraltmakta ve faizlerin aşırı yükselmesine yol açmakta olup, bu koşullar kamunun sağladığı desteklerin kısıtlılığı ile birleşerek KOBİ'lerin kredi piyasasından neredeyse tamamen dışlanmasına neden olmaktadır.

Mali sektör krizi neticesinde, birçok bankanın piyasadaki veya işletmelere hizmet sunmaktan çekilmesiyle, finansal sektörde KOBİ'lerin yararlanabileceği kredi hacmi ve kurumsal kapasitenin azalmış olması, ekonomik kriz ortamında faaliyetini sürdürmeye çalışan KOBİ'leri de olumsuz etkilemiştir. Mali sektör bünyesinde KOBİ'lerle çalışacak kurumsal kapasite eksikliği nedenleriyle, KOBİ'lerin kredi darboğazını rahatlatmak için AB'deki para ve sermaye piyasalarından yararlanılamamakta, Türkiye'ye sağlanan finansman imkânlarının bile KOBİ'lere aktarılmasında sıkıntılar yaşanmaktadır.

Geleneksel olarak KOBİ'lere finansal hizmet sunan Halkbank, fonksiyonunu icra edemez duruma düşmüş olup, bankanın özelleştirilmesi planlanmıştır. Türkiye'de KOBİ'lere

¹²⁶ KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, 2003, sf.25.

¹²⁷ a.g.e., sf. 27.

yönelik kredi garantisi, girişim sermayesi yatırım ortaklığı, gayri menkul yatırım ortaklığı, KOBİ finans şirketleri, KOBİ'lere yönelik factoring ve leasing şirketleri, KOBİ'lerin menkul kıymet piyasalarından yararlanmasını sağlayan KOBİ borsası gibi bazı finansman kurumları da, ya çok sembolik düzeyde gerçekleşmiş ya da kavramsal düzeyde kalmıştır.

Öte yandan, Türkiye'deki KOBİ'ler için, işletmelerin kuruluşlarından itibaren devreye girebilen, gelişmiş ülkeler standartlarında modern destek mekanizmalarını ve faaliyetlerini kolaylaştıracak bir iş ortamını sağlayacak idari düzenlemeleri tamamlanması mümkün olmamıştır. Girişimcilerin bilgilendirilmesi ve eğitilmeleri için sürdürülen çalışmalar da istenen düzeye ulaşamamıştır.¹²⁸

Sonuç olarak denilebilir ki, Türkiye'deki girişimciliği teşvik politikaları genellikle KOBİ teşvik politikalarının içinde düşünüldüğünden konuya bütüncül olarak yaklaşan bir kurumsal yapı henüz tam anlamıyla ortaya çıkamamıştır.

¹²⁸ a.g.e., sf. 8.

BÖLÜM: V. TÜRKİYE'DEKİ GİRİŞİMCİLİĞİ TEŞVİK UYGULAMALARININ AVRUPA BİRLİĞİNDEKİ POLİTİKALARLA UYUMLAŞTIRILMASI İÇİN ALINABİLECEK TEDBİRLER

1. Türkiye'de Girişimciliğin Teşviki İçin Bütüncül Bir Yaklaşım Geliştirilmesinin Önemi

Türkiye'de izlenen girişimciliği teşvik politikalarına genel olarak bakıldığında görülmektedir ki, bu uygulamalar kapsamlı bir stratejinin parçaları olmaktan çok, ilgili tarafların spesifik sorunlara karşı ellerinden geldiği kadarıyla geliştirmeye çalıştıkları tedbirler oldukları şeklinde bir izlenim vermektedir. Bu uygulamalara ilişkin etkin bir koordinasyonun sağlanamamasının yanı sıra, çoğu proje yeterince etkin ve verimli olamamaktadır. Ya da izleme sürecindeki eksikler nedeniyle bu konularda yapılması gereken devam projeleri uygulamaya konulamamaktadır. Bu konuda her ne kadar finansal olanakların sınırlı olması önemli bir neden olsa da konuya ilişkin bütüncül bir perspektifin geliştirilememiş olması ve koordinasyon alanındaki yetersizlikler de belirleyici rol oynamaktadır.

Aslında, Türkiye'de girişimciliğin teşviki sistematik bir şekilde izlenen bir amaç olmanın çok gerisindedir. Bu kapsamda denilebilir ki, 1990'ların başında KOBİ'lerin geliştirilmesi için çaba gösterilmesinin başlıca nedeni de girişimcilik ve yenilikçiliğin teşvikinden çok, ekonomik daralma, yüksek seviyede işsizlik ve büyük işletmelerin küçülmesi ve bütçe açıklarının artması gibi sorunlara karşı cevap aranması ihtiyacı olmuştur. Oysa, temel amacın yenilikçiliğin artırılması olması gerektiğinden, teşviklerin de her düzeyde bu amacı gerçekleştirmeye dönük olarak bütüncül bir yaklaşımla uygulanması gerekmektedir.

Türkiye'de girişimciliğin teşviki için bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesine duyulan ihtiyaç temelde konunun tek bir unsura indirgenemeyecek bir nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır. Aslında, girişimciliği teşvik eden bir sosyo-ekonomik ortamın varlığı bireylerin ve işletmelerin de daha girişimci ve yenilikçi olmaları yönünde önemli bir motivasyon unsuru olabilecektir. Bu kapsamda, Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesi için öncelikle girişimcilik ile ilgili açık ve net bir vizyon oluşturulmalı ve buna bağlı stratejiler geliştirildikten sonra hükümet programlarında öncelikli olarak yer almalıdır.

Türkiye’de girişimciliğin ve yenilikçiliğin özendirilmesi politikalarının, bütüncül bir yaklaşımla stratejik hedefler doğrultusunda yeniden yapılandırılması gereklidir. Bu konuda kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının politika oluşturma, uygulama, ve değerlendirme aşamalarında etkin olarak rol oynamaları sağlanmalıdır. Bu kapsamda, KOBİ’lerin yaratmış ve/veya yaşamış olduğu çevre sorunlarına karşı, merkezi idare, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ortak çalışmalar, projeler ve düzenlemeler yaparak, konunun çözümüne katkı sağlayacak platformlar oluşturmalıdır. Ayrıca bu konuya yönelik olarak kamunun ayırmış olduğu kaynakların artırılması gerekmektedir.

Girişimciliğin geliştirilmesi için koordinasyon mekanizmalarının geliştirilmesi çok önemlidir. Girişimciliği teşvik politikalarının geliştirilmesi aşamasında, konuyu ilgilendiren birçok tarafın bulunması ve bu tarafların hiyerarşik bir yapı altında örgütlenmesinin olanaksız olması, girişimciliğin teşviki ile ilgili tüm karar mercileri arasında eşgüdümlü bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Girişimciliğe eşgüdümlü bir yaklaşım, çeşitli bakanlıklar, kamu kuruluşları ve işletme sahipleri arasında etkileşimin sağlanmasına da olanak verebilecektir. Girişimcilik politikalarının bir koordinasyon içinde uygulanmasıyla doğrudan ilgili olan aktörlerin karar süreçlerine katılması sağlanabileceği gibi, ilgili aktörlerin girişimciliğin teşvik edilmesine yönelik ortak girişimlerde bulunmalarına da imkân yaratabilecektir.

Girişimciliğin teşvikine ilişkin bütüncül bir yaklaşımın ilgili taraflarca kabul edilerek bir koordinasyon içinde uygulanmaları, bu alanda atılacak adımların karşılıklı olarak birbirini güçlendirmesine de olanak sağlayabilecektir. Kamu hizmetlerinin koordinasyonu, farklı bakanlıklar ile bölge ve yerel yönetim kademeleri arasında bağlantıların güçlendirilerek önceliklerin saptanmasına ve tutarlı bir yaklaşımın benimsenmesine yardımcı olabilir.

Ayrıca, girişimciliğin geliştirilmesi ve desteklenmesini amaçlayan KOSGEB İdaresi Başkanlığının, girişimcilere daha verimli ve etkin hizmet verebilmesi ve destek mekanizmalarının etkinliğinin ve kapsamının geliştirilmesi için kuruluş yasasının değiştirilerek daha özerk ve etkin bir kuruluş haline getirilmesi önem arz etmektedir. KOSGEB Girişimcilik Enstitüsünün bu konudaki faaliyetleri de oldukça yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, girişimcilerin, devlet desteklerine ulaşabilecekleri bir alt yapı oluşturulmalı ve koordinasyon sağlanmalıdır.

Yine kurumsal açıdan, girişimcilerin internetten etkin bir şekilde yararlanmaları temin edilmelidir.

Uygulamaya dönük olarak, Türkiye'deki karar alıcılar ülke koşullarına uygun yaratıcı çözümler geliştirebilecekleri gibi, bu amaçla AB'deki en iyi örneklerden de ders çıkarabilirler. Bazı üye devletler, girişimciliğin pek çok alanında diğerlerinden daha iyi performans gösterdiklerinden, Avrupa Komisyonu, üye ülkelerin 'açık koordinasyon yöntemi' temelinde birbirlerinin deneyimlerinden ders almalarına yardımcı olmakta, iyi uygulamalar konusunda bilgi alışverişinde bulunacakları ve performanslarını kıyaslayacakları platformlar yaratmaktadır. Bu 'açık koordinasyon yöntemi' sonuçlarının daha yakından izlenerek Türkiye için uygun olanlarının adapte edilmesi önemli bir katkı sağlayabilecektir.

Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesi açısından yaşamsal önem taşıdığı saptanan alanlarda da, AB'de uygulanan kıyaslama yöntemlerinin Türkiye koşullarına adapte edilmesi düşünülebilir bir alternatiftir. AB çerçevesindeki ortak ilkelerin Türkiye koşullarında uygulanması, izlenen politikalara büyük ölçüde kredibilite kazandırabilir. Bu tip yöntemlerin başarısının ön koşulu Türkiye'de de AB düzeyinde ya da üye devletlerde kullanılan somut göstergelerin derlenmesidir. Türkiye bu konudaki gerekli istatistiksel verileri geliştirme çalışmalarına da önem vermelidir.

Denilebilir ki, Türkiye'de girişimciliğin teşvikine ilişkin bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesi ve yukarıda belirtilen tedbirlerin alınması yoluyla Türkiye'nin girişimciliği teşvik politikalarının gerek ülke içindeki kurum ve kuruluşlarla gerekse AB ile koordinasyon içinde izlenmesi daha kolay olabilecektir. Ayrıca, bu yolla kurumsal olarak Türkiye'de izlenen politikaların etkinliğinin de büyük ölçüde artması sağlanabilecektir.

Ancak, sadece kurumsal alanda alınabilecek tedbirler yeterli olmayacağından, konuyla ilgili olarak toplumsal, bireysel ve işletme düzeyinde gereken tedbirlerin de alınması önem arz etmektedir.

2. Türkiye’de Girişimci Bir Toplumun Ortaya Çıkarılabilmesi İçin Atılacak Adımlar

Toplum düzeyinde girişimciliği teşvik etmek için girişimciliğe yönelik olumlu tutumların yaratılması ve sosyal amaçlı işletmelerin de girişimci bir mantıkla hareket etmelerinin desteklenmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’deki girişimcilik faaliyetinin seviyesini etkileyebilmek için, devlet sektörünün ekonomideki baskın rolünün azaltılması, sıkı iş kanunlarının daha esnek hale getirilmesi, ücret dışındaki yüksek işçi maliyetlerinin düşürülmesi ve toplumda girişimciliğe karşı temkinli tutumların giderilmesi konularında tedbirler alınabilir. Tarihsel, kültürel, sosyal, ekonomik ve politik unsurlar da bu açıdan dikkat edilebilecek konuları oluşturmaktadır.

Toplumsal düzeyde girişimciliğin teşvik edilmesi, bireysel ve işletme düzeylerinde alınabilecek tedbirlerin etkinliği açısından da önemlidir. Örneğin, girişimciliğin bireysel ve işletme düzeylerinde finansal araçlarla teşvik edilmesi açısından, makroekonomik göstergeler çok önemlidir. Bankacılık sektörünün içerisinde faaliyette bulunduğu makroekonomik ortamın özelliklerinin arasında sayabileceğimiz yüksek enflasyon, istikrarsız kur/faiz politikaları ve reel ekonomik faaliyetlerin aleyhine çalışan ancak ranta dayalı spekülasyon kazancının oluşmasını sağlayan para politikaları, bankalara alternatif olarak bazı araçların gelişmesini de engellediğinden bu alanlarda iyileştirmelere gidilmesi büyük önem taşımaktadır.¹²⁹

Türkiye’de girişimciliğin teşvikine dönük toplumsal değer ve tutumların değiştirilmesi de bu politikaların etkinliği açısından çok önemlidir. Türkiye’de çok sayıda kişi girişimci olmayı tercih ettiğini belirtse de, bunların çoğu bu özlemini hayata geçirecek özgüvene ve becerilere sahip değildir. Gençler girişimcilikle tanıştırılıp, öğretmenleriyle birlikte girişimcilik becerilerini geliştirmeye teşvik edilebilir. Başarılı girişimcilerin öyküleri kitlelere ulaştırılarak, bu kişilerin gençlere ve girişimci olmayı düşünenlere birer rol modeli oluşturmaları sağlanabilir. Ayrıca düzenlenecek faaliyetler özellikle, girişimci adaylarını desteklemekte kilit bir rol oynayabilecek olan okullar, üniversiteler, yatırımcılar, yerel topluluklar, bölgeler, mesleki kuruluşlar, danışmanlar ve medya gibi oluşumlara yönelik olmalıdır.

¹²⁹ Akkaya, G. C. ve M. Y. İçerli, ‘KOBİ’lerin Finansal Problemlerinin Çözümünde Risk Sermayesi Finansman Modeli,’ Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.3, Sayı.3, 2001, ss.63-70, sf.69.

Girişimcilik eğitimi, girişimci zihniyetin ve girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi için özel önem arz etmektedir. Bu kapsamda liselerin ders programlarında girişimciliğe yer verilmesi, başarılı girişimcilerin okullara konuşmacı olarak davet edilmesi, genç mezunlara deneyimli girişimcilerin yanında çıraklık imkânı sağlanması, üniversitelerde daha fazla girişimcilik eğitimi verilmesi ve girişimcilik eğitimini kamu araştırma programlarıyla bütünleştiren idari bilim programlarının geliştirilmesi birer tedbir olarak görülebilir. Ayrıca, üniversitelerde girişimcilik eğitiminin sadece idari bilimler öğrencilerine değil, diğer bölümlerin öğrencilerine de verilmesi gerekmektedir. Örneğin, teknik üniversitelerde verilecek girişimcilik dersleri, girişimcilik potansiyeli ile teknik potansiyelin buluşturulmasına katkıda bulunabilir.

Medyanın ve kamu otoritelerinin girişimciliği geliştirmek için etkin rol modelleri belirleyerek, bunları medya kampanyaları ile geniş kitlelere ulaştırması da yerinde olacaktır. Ayrıca, firmalarda açık kapı günlerinin düzenlenmesi, girişimciler için her düzeyde ödüller düzenlenmesi de konuya popülarite kazandıracaktır.

Türkiye’de girişimciliğin teşvikine ilişkin çok uygun bir sosyo-kültürel alt yapının varlığından da söz etmek oldukça zordur. Türkiye’de girişimcilere ilişkin toplumda, bu kişilerin kısa sürede zengin olma hevesinde insanlar olduğu şeklinde yanlış bir anlayış mevcuttur. Bu görüş, ciddi girişimcilerin cesaretlerini kırıcı bir etki yaratabilmektedir. Yine de çeşitli anketlerde toplumdaki bu olumsuz değerlendirmelere karşın, girişimci olmak istediklerini belirten kişi sayısında bir artış gözlenmektedir. Ancak, öte yandan, aynı anketlerde Türkiye’de insanların tedbirli davranmayı, gözü pek davranmaya tercih ettikleri de tespit edilmiştir.¹³⁰

Ayrıca, girişimciliğin desteklendiği bir kültürel ortamın yaratılması için, girişimciliğin topluma olan katkısı ve ekonomik büyümedeki önemli rolünün kitlelere anlatılması gerekmektedir. Bu bağlamda, teknolojik girişimcilik başta olmak üzere her tür girişimcilik performansı düzenli olarak ülke çapında ölçülmeli ve diğer ekonomilerle karşılaştırılmalıdır. Ayrıca, eğitime yapılan yatırım artırılırken, güçlü bir bilimsel alt yapı da oluşturulmalıdır. Ekonomi politikası açısından da, vergi sistemi yeniden yapılandırılırken, kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınmalıdır. Ayrıca, girişimcilerin teşvik edilebilmesi için kamu borçlarının azaltıldığı, yolsuzlukların engellendiği ve faiz ve enflasyonun düşürüldüğü bir ortam yaratılmalıdır. Son olarak da, politik süreklilik ve istikrar sağlanmalıdır.

¹³⁰ Çetindamar, Aralık 2002, sf. 21.

İş ve rekâbet kültürü açısından da, birbirini taklit eden yıkıcı rekâbet kültüründen; birbiriyle yarışabilen, herkesin kazandığı başarılı işbirlikleri oluşturabilen ve birbirini tamamlayıcı ürünlere yönelerek sinerji oluşturabilen rekâbet kültürüne geçilmelidir. Unutmamak gerekir ki, genel ülke alt yapısı güçlendirilmeden girişimcilik ile ilgili yapılan faaliyetler ve iyileştirmeler bir sonuç vermeyecektir.¹³¹

3. Türkiye’de Girişimci Bireylerin Sayılarının Artması İçin Atılacak Adımlar

Türkiye’de girişimciliğin teşviki açısından bireysel düzeyde alınacak tedbirler de çok önemlidir. Bu kapsamda, girişimci bireylerin sayılarının artması için, piyasaya giriş engelleri kaldırılırken, daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçlerinin geliştirilmesi, girişimciliğin risklerinin ve ödülleri dengelenmesi ve kapasite ve becerilerin artırılması, girişimcilik eğitimi ve öğretiminin verilmesi ve girişimciliğin herkes tarafından benimsenebilir ve uygulanabilir hale getirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de iş yapmanın önündeki engellerin kaldırılması için bürokrasiyi azaltma çalışmalarına devam edilmeli ve önce küçüğü düşünmek ilkesi öne çıkarılmalıdır. Ayrıca, finansmana ve vasıflı işçilere erişimi kolaylaştırma çabaları da yoğunlaştırılmalıdır. Bu tedbirlere ek olarak, girişimcilerin işletmelerini değişen koşullara uydurmak için gerekli becerileri geliştirme konusunda desteğe ihtiyacı vardır. İletişim ve işbirliği ağları içinde birlikte çalışmak ve deneyim alışverişinde bulunmak, girişimcilerin esinlenmesine ve yol gösterici bilgileri edinmesine, teknolojiye ve bilgiye erişmesine veya ortaklar bulmasına yardımcı olabilir.

Girişimcilerin işletme kurabilmelerini kolaylaştırmak amacıyla da bazı tedbirler alınmalıdır. Türkiye yeni kurulan şirket sayıları açısından düşük bir performans göstermektedir. OECD üye ülkelerinde yeni kurulan işyerlerinin tüm işletmeler içinde oranı % 11-17, kapanan işyerlerinin oranı da % 9-14 arasında değişmekteyken, Türkiye’de bu oranlar sırasıyla % 3,5 ve % 0,9 düzeyindedir. Türkiye’de şirket kurmanın kolaylaştırılarak, gerekli işlemlerin bir günde ve tek bir merkezde (Ticaret ya da Sanayi Odasında) sonuçlandırılabilmesinin yanı sıra, şirket

¹³¹ a.g.e. sf. 118.

kurulması için gereken belge miktarının ve kuruluş maliyetlerinin de azaltılması gerekmektedir.¹³²

Türkiye’de girişimciliğin risklerinin ve ödüllerinin dengelenmesi açısından ise, risk almanın cezalandırılması yerine ödüllendirilmesi gerekmektedir. Sosyal güvenlik ve vergi yasaları, girişimcilerin bir işletme kurma ya da büyütme riskini alma istekliliğine yapacağı etkiler ışığında yeniden değerlendirilmelidir. Mevcut bir firmayı devralmak teşvik edilmeli ve yavru işletmelerin potansiyelinden daha fazla yararlanılmalıdır. İflasın olumsuz etkilerini azaltmak için, borçların daha erken tasfiyesi, bazı varlıkların rehin tutulması ya da iflas eden kişiler üzerindeki bazı kısıtlamaların kaldırılması gibi önlemler alınmalıdır.

4. Türkiye’de Girişimci İşletmelerin Başarılı Olabilmeleri İçin Atılacak Adımlar

Türkiye’de girişimci işletmelerin başarılı olabilmeleri için bu alandaki araçların etkinliklerinin de artırılması gerekmektedir. Bu açıdan, idari ve hukuksal düzenlemelerin iyileştirilmesi, daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması çok önemlidir. Bu kapsamda, şirket kuruluşu, işleyişi ve kapanışına ait bürokratik engeller azaltılırken, vergi işlemleri kolaylaştırılmalıdır. Yasal düzenlemeler açısından, Türkiye’de vergi yükü ekonomik gerçekleri gözetmeksizin sürekli artış göstermekte, buna karşılık mükellef sayısında gelişme olmaması yatırımcılar açısından vergi ortamını içinde yaşanabilir olmaktan uzaklaştırmaktadır.¹³³ Vergi yasalarında gerekli değişiklikler yapılarak istihdamın üzerindeki vergi yükü azaltılırken, yabancı sermayenin Türkiye’ye gelebilmesi için gerekli güven ortamı sağlanmalı ve şirket birleşmelerinde gerekli mevzuat sadeleştirilmelidir.

Türkiye’deki KOBİ’lerin ihraç ettiği ürünler incelendiğinde görülmektedir ki, bu ürünlerin katma değerleri yüksek değildir. Bu durum, KOBİ’lerin rekâbet gücünü tehdit ettiğinden, KOBİ’lerin katma değeri yüksek ürünlere yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, KOBİ’lerin yeni teknolojilere ucuz ve kolay yoldan ulaşmalarının sağlanması için teknoloji transfer mekanizmalarının oluşturulması yerinde olacaktır. Ayrıca, gelişmiş dünya ülkelerinden bilgi ve bilgi teknolojilerinin transfer olanakları araştırılmalıdır. Ayrıca,

¹³² ‘Report on the Implementation of the European Charter for Small Enterprises in Acceding and Candidate Countries,’ Commission Staff Working Paper, Brussels, 12.2.2004, SEC(2004) 187, sf.10.

¹³³ Çetindamar, Aralık 2002, sf. 21.

girişimciler ve girişimciliği destekleyen kuruluşların oluşturduğu platformlar/girişimci ağları kurulmalı ve bu platformlar aracılığıyla koordinasyon sağlanmalıdır.

Bu konuda İstanbul'da 19-20 Aralık 2003 tarihlerinde yapılan II. KOBİ Zirvesi Sonuç Bildirgesinde de ifade edildiği gibi, girişimci işletmelere alt yapı ve danışmanlık hizmeti veren teknoparklar artırılarak, tüm yurttaki KOBİ'lerin projelerinin hayata geçirilmesine destek olunmalıdır.¹³⁴ Bu yolda üniversiteler ile işbirliğine gidilerek, faaliyetteki teknoparklar daha işlevsel kılınmalı, faaliyete geçecek olanlara ilişkin çalışmalar ise hızlandırılmalıdır. Ar-Ge hizmetlerine gerekli fonlar sağlanmalı ve rekâbet üstünlüğü sağlayan buluşlar mutlaka ödüllendirilmelidir. Yine bu kapsamda girişimci işletmelerin, marka ve patent konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, bu konudaki başvuruların daha kısa sürede sonuçlandırılması için gerekli mevzuat değişikliği yapılmalıdır.

Türkiye'de girişimci işletmelerin danışmanlık hizmetlerinden yararlanmalarının sağlanması da önemlidir. Bu çerçevede ülkemizde danışmanlık konusunda faaliyet gösteren firma ve/veya şahısların standardizasyonu için gerekli mevzuat alt yapısı oluşturulmalıdır.

Türkiye'de girişimciliğin işletme düzeyinde teşviki konusunda yaşanan en önemli sorunlar finansman kaynaklı olduğundan, geliştirilecek olan politikaların da bu konularda yeni tedbirler içermesi gerekmektedir. Girişimci işletmelerin finansman alanında yaşadıkları en temel sorun finansal yapılarında öz sermayenin payının çok düşük olmasıdır. Bu nedenle de küçük girişimci işletmelerin rekâbetçi bir ortamda ayakta kalmaları pek mümkün olamamaktadır. Çünkü bu ölçüde düşük öz kaynak oranlarıyla bankalardan kredi de alamamaktadırlar. İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) işlem gören KOBİ'lerin 1990-96 yıllarında toplam borçlarının toplam kaynaklarının içindeki payları yüzde 45-50 dolaylarında olmuştur.¹³⁵

Finansmana erişim konusunda, küçük işletmelerin mali durumlarını iyileştirmek için alınacak önlemlerin ve bankacılık sisteminde yapılacak yeni düzenlemelerin yanı sıra, girişim sermayesi, çekirdek sermayesi ve iş melekleri gibi geleneksel olmayan finansman araçlarının kullanımı da desteklenmelidir. Bu çerçevede, Türkiye'de girişim sermayesi

¹³⁴ "II. KOBİ Zirvesi Sonuç Bildirgesi," İstanbul, 19-20 Aralık 2003, <http://www.kobizirvesi.org/sonuc.php>.

¹³⁵ Çonkar, K. 'Risk Sermayesi Finansman Yönteminin Küçük ve Orta Boy İşletmeler Açısından Önemi ve Uygulanabilirliği,' KOBINET Ekonomi ve İş Dünyası- 1. Orta Anadolu Kongresi Tebliğleri, sf. 28-46, sf. 34, <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/021.html>. Ayrıca bkz. R. A. Küçükçolak, KOBİ'lerin Finansman Sorununun Sermaye Piyasası Aracılığıyla Çözümü, İstanbul: İMKB Yayını, 1998, sf. 166.

sisteminin hangi koşullarda başarılı olabileceği, iş melekleri sisteminin kuruluş ne şekillerde desteklenebileceği, yenilik aktarım merkezlerinin sayısının artırılıp geliştirilmesi için ne gibi çalışmalar yapılabileceği ve teknokentlerin(business incubators) ne şekilde yaygınlaştırılabileceği sorularına yanıt aranması yerinde olacaktır.

Geleneksel olmayan finansman araçları arasında girişim sermayesi finansman yöntemi girişimci işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılama potansiyeli açısından çok büyük umut vermektedir. Çünkü, girişim sermayesi finansman yöntemi dinamik, yenilikçi, üretken olan ancak yatırım ve büyümenin gerçekleştirilmesi için gerekli finansal kaynakların temininde ciddi sıkıntı çeken küçük boyutlu girişimlerin bu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak geliştirilmiş bulunan bir finansman yöntemidir.¹³⁶

Girişim sermayesi, anapara ve faiz biçimindeki sabit geri ödeme yükümlülüğü içermeyen bir kaynak olduğundan, girişim sermayesi fonları elverişli bir finansman ve yatırım kaynağı olabilmektedir. Bu yöntemde, tasarruflular direkt pay senedine yatırımda olduğu ölçüde riskle karşılaşmazlar, çünkü arada uzman bir yatırımcı olarak girişim sermayesi yatırım ortaklığı vardır. Ayrıca yatırım portföylerini sektörel açıdan çeşitlendirerek ve değişik gelişme aşamalarındaki girişimler arasında dağıtarak da kendileri aracılığıyla yatırım yapanların riskini çok düşük düzeylere indirmektedirler. Öte yandan işletmeye sağlanan finansman desteği uzun vadeli. Finansman sağlayan girişim sermayesi ortaklığı yatırımcısı, bağladığı fonu girişimcinin kendine geri ödemesiyle değil, almış olduğu pay senetlerini borsada satarak geri alabilmektedir.¹³⁷ Sermaye kazanç vergisinin yüksek olduğu dönemlerde, girişim sermayesi sektörüne yatırım yapacak olanların isteklilikleri azalabileceğinden, bu vergi oranlarının düşük tutulması teşvik edici bir sonuç verebilmektedir. Öte yandan, vergi oranlarının azalışı, işletmelerde çalışmakta olan cesaretli elemanları girişimci olmaya teşvik eder.¹³⁸ Bu çerçevede, Türkiye’de girişim sermayesi fonlarıyla ilgili vergi düzenlemelerine ilişkin mevzuatın, daha fazla yatırımcı grubunun ilgisini çekecek şekilde getirilmesi, girişim sermayesi ve girişimcilik aktivitelere de bir ivme kazandıracaktır.

Ayrıca, bu finansman sisteminin başarısı için makroekonomik istikrarın sağlanması çok önemlidir. Makroekonomik göstergelerin istikrarsız olduğu bir ortamda, uzun vadede

¹³⁶ Çonkar, sf.28.

¹³⁷ Çonkar, sf. 31-32.

¹³⁸ a.g.e. sf. 39. Ayrıca bkz. H. İ. Bulut, Risk Sermayesi ve Yönetimi, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997, sf. 134-135.

kazanç vaat eden, riski yüksek yatırımlara fon sağlamaya yönelik bir finansman modelinin yaşama ve gelişme imkânı bulması da çok zor olacaktır. Bu konuda, Vakıf Risk Genel Müdür yardımcısı Hüseyin Karataş, girişim sermayesinin gelişmesi için gerekli en önemli şartın düşük enflasyon ve uzun dönemli fiyat istikrarı olduğunu ve Türkiye’de ise şartların daha yeni yeni oluşmaya başladığını vurgulamıştır.¹³⁹ Bu nedenle halen izlenen ekonomik istikrar programının amaçlarına ulaşarak makro ekonomik istikrarın sağlanmasına büyük önem verilmelidir.

Bu konuda belirtilmesi gereken diğer bir konu da, Türkiye’deki girişim sermayesi kuruluşlarının az olması nedeniyle, bunlara yapılabilecek başvuruların arttığı durumda sistemin çalışmasının tıkanma riskinin bulunmasıdır. Bu sorunun önüne geçebilmek için, İngiltere’deki “Venture Capital Report” adlı derginin yaptığı gibi, Türkiye’de de bir dergi çıkarılarak finansman talebinde bulunan girişimcilerin gönderdikleri iş planlarının incelenerek, uygun bulunanların para karşılığında yayımlanması olumlu bir tedbir olacaktır. Böylece bu dergiye abone olan girişim sermayesi şirketleri sadece ön elemenden geçirilmiş yeni yatırım düşüncelerini incelemeye alacaklarından, iş yükleri de hafifleyecektir.¹⁴⁰

Ayrıca, girişimcilerin AB finansal kaynaklarına erişiminin kolaylaştırılması için alınabilecek tedbirler işletmelere çok önemli açılımlar sağlayabilecektir. Bu bağlamda AB’nin KOBİ’lere yönelik olarak uygulamaya koyduğu mekanizmaların ve programların incelenerek faydalanma imkânlarının değerlendirilmesi, Türk KOBİ’lerine önemli bir katkı sağlayacaktır. 19-20 Aralık 2003 tarihlerinde İstanbul’da yapılan II. KOBİ Zirvesinin Sonuç Bildirgesine göre, KOBİ tanımı konusunda yürütülen mevzuat çalışmalarının hızlandırılması ve AB’ye uyum çerçevesinde hizmet sektörünün de KOBİ tanımı içerisine alınması gerekliliği üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca, AB’nin teknik uyum mevzuatları çerçevesinde ürün ve çevre kalitesinin geliştirilmesi yönünde, akredite edilmiş laboratuvar sayısının hızla artırılması gerektiği belirtilmiştir.¹⁴¹

Girişimci bir ekonominin temel unsuru, bilgidir. Sağlam bir girişimcilik politikası istatistiksel bilgi ve araştırma temeline sahiptir. Bu nedenle, işe başlama, iş tasfiye oranlarına ve

¹³⁹ Türk, E. “Risk Var Sermaye Yok”, <http://www.milliyet.com.tr/2003/07/22/business/bus07.html>.

¹⁴⁰ Çonkar, sf. 37-38. Ayrıca bkz. Sariaslan, H., “Venture Capital (Risk Sermayesi) Finansman Modeli ve Türkiye’de Uygulama Olanakları”, Ankara Sanayi Odası Dergisi Özel Eki, Cilt.16, Sayı.113, Ocak-Şubat:1992, sf.10. <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/021.html>.

¹⁴¹ “II. KOBİ Zirvesi Sonuç Bildirgesi,” İstanbul, 19-20 Aralık 2003, <http://www.kobizirvesi.org/sonuc.php>.

büyüme eğilimlerine dair verilerin toplanıp, analizlerin raporlanması, politikaların etkin bir şekilde uygulanabilmesi açısından özel önem taşımaktadır. Ekonomik büyüme de girişimcilik sürecine dair bilgi birikiminin artırılmasına bağlıdır. Gelecek nesil girişimcilerin yetiştirilmesi için girişimciliğin tüm eğitim sistemine nüfuz ettirilmesi ve tüm akademik disiplinlerde girişimcilik açılımının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Girişimciliğin finansmanında kredi dışı alternatif sermaye finansman kaynağı olarak girişim sermayesinin Türkiye’de geliştirilip yaygınlaştırılması da ayrıca önem kazanmaktadır.

SONUÇ

Sonuç olarak denilebilir ki, Avrupa Birliğinde girişimciliği teşvik için izlenen politikalar ve Türkiye'deki bu konudaki uygulamalar incelendiğinde görülmektedir ki, Türkiye'de halen uygulanmakta olan girişimciliği teşvik tedbirlerinin KOBİ'ler üzerinde odaklanması, konunun çok önemli olan toplumsal ve bireysel düzeylerinin ihmal edilmesine yol açmıştır. Türkiye'de girişimciliği daha etkin bir şekilde teşvik edebilmek için konunun bu boyutlarına da önem veren daha bütüncül bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir.

Girişimcilik, ülkede istihdam yaratılmasının yanı sıra, bireysel bakımdan insanlara yaratıcılıklarını, bilgilerini, yeteneklerini ve becerilerini kendi kurdukları işlerine aktarabilmeleri ve kendi hayat biçimleriyle bağlantılı tercihler yapabilmeleri için fırsat sağlamaktadır. Hükümetler, girişimcilerin yeni işletme kurmalarını ve bazı işletmeleri kapatmalarını, küçük iş sektöründe yeniliklere yol açacağından, olumlu olarak değerlendirmektedir. Bir işletmenin ömrü kısaltıldıkça, yenilik yapma kapasitesi de hızla artmaktadır. Bu anlamda, girişimci süreç aynı zamanda yenilikçi yaklaşımların artması anlamına da gelmektedir.

AB'de girişimciliği teşvik politikalarının gelişiminin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre, AB üyesi devletler zamanla, girişimciliği teşvik politikalarında toplumsal ve bireysel düzeylerdeki tedbirlere de ağırlık vermeye başlamıştır. 2000 yılı Lizbon Strateji Belgesi ile dünyadaki en rekâbetçi ve en dinamik ekonomiye sahip olmayı hedefleyen AB'de girişimciliği teşvik politikası, temelde çok yıllık dönemi içeren programlar dahilinde izlenmektedir. Bu uygulama sayesinde, daha önceki programların değerlendirilmesi yapılarak, eksikliklerin tamamlanmasına ve yeni hedefler doğrultusunda gerekli değişikliklerin ve düzenlemelerin yapılmasına imkân sağlanmaktadır. Bir başka deyişle, izlenen bu politika ile, girişimcilerin performansının artırılması ve üretken girişimci faaliyetlerin teşvik edilmesi için etkili bir çerçeve oluşturulmaktadır.

AB üyesi ülkelerin izledikleri girişimcilik politikalarına ilişkin olarak edinilen bilgiler göstermektedir ki, bu ülkelerin izledikleri girişimciliği teşvik politikaları, geleneksel KOBİ politikasından daha geniş bir perspektife sahiptir. Bu çerçevede, girişimciliği teşvik politikaları, mevcut işletmelerin finansman sorunlarına çözüm bulmanın yanı sıra, bilgi sahibi girişimci bireylerin sayısını artırmaya ve girişimciliğin yaygınlaşması için toplumsal kültürün

de gelişmesine odaklanmaktadır. Ayrıca bu ülkelerde, KOBİ'lere dönük faaliyetler incelendiğinde, özellikle mali kaynaklara erişim konusu üzerinde ağırlıklı olarak durulduğu ve Ar-Ge'ye de ayrı bir önem verildiği görülmektedir.

AB'deki girişimciliği teşvik politikalarının bütüncül perspektifinin, Türkiye'de de benimsenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, politikanın uygulanmasına yönelik olarak, kurumsal çerçevenin tamamlanması, bu aşamada önem kazanmaktadır. Türkiye'deki mevcut destekler daha çok işletme boyutuna odaklandığından, yenilikleri ortaya çıkaracak bireysel ve toplumsal boyutlarda alınması gereken tedbirlere yeterince ağırlık verilememektedir.

Türkiye'deki girişimciliği teşvik politikalarının, AB'deki politikalarla uyumlaştırılması aşamasında, politikaların uygulanmasında, ilgili kurumların bir eşgüdüm içinde hareket etmelerinin sağlanması gereği ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de yenilikçi nitelikteki işletmelerin ortaya çıkabilmeleri için bireysel ve toplumsal alanlarda da teşvik tedbirlerinin alınmasının önemli olduğu düşüncesinden hareket ederek, hızla değişen dünyadaki yeni koşullara uyum sağlayabilecek ve rekâbetçi olabilecek KOBİ'lerin ortaya çıkabilmesi için izlenecek girişimciliği teşvik politikalarıyla, güçlü bir girişimcilik kültürünün yerleştirilmesi için eğitsel faaliyetlerde bulunurken, aynı zamanda bireylerin kendi girişimci potansiyellerini keşfetmeleri ve iş ortamına girişlerinin kolaylaştırılması için de çalışmalar yapılması yerinde olacaktır.

Bu nedenlerle, girişimcilik politikası, birden fazla politika alanında etki yapan bir bütünü oluşturduğundan, vergi, iş ve istihdam, bölgesel kalkınma, bilim ve teknoloji, sosyal politikalar, eğitim ve kamu yönetimi alanlarında koordinasyonlu bir çalışma sürdürülmesini sağlayabilecek tedbirleri içermelidir. Bu kapsamda, değişik bakanlık, merkez ve yerel idarelerin, girişimcilik politikasının uygulanmasında işbirliği yapmaları gerekmektedir.

Girişimciliği teşvik politikalarının öneminin ülkemizde henüz daha yeni yeni anlaşılmaya başlaması nedeniyle, bu alanda daha bir çok araştırmanın yapılmasına ihtiyaç olacaktır. Bu çerçevede, öncelikle Türkiye'deki girişimciliğin teşviki sırasında karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak, tüm ülke çapında yapılacak bir anket çalışması önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca konuya ilişkin politikaların daha etkili olabilmesi için, bu konudaki bireysel ve toplumsal düzeylerde kalan ve işletmeler düzeyinde görülemeyen faktörlere ilişkin istatistiksel verilerin daha sistematik olarak derlenmesi de çok faydalı olabilecektir. Son

olarak, alternatif finansal araçların ve bireysel ve toplumsal girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkarılarak girişimciliğin teşvikinde nasıl etkin olarak kullanılabileceğine ilişkin yeni çalışmaların yapılması, bu konudaki önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Özetle ifade etmek gerekirse, Türkiye'deki ekonomik yapının daha girişimci ve yenilikçi olabilmesi için, Türkiye'nin girişimciliği teşvik uygulamalarını, AB düzeyinde ve AB üyesi devletlerde izlenen politikalara paralel olarak bütüncül bir perspektif içinde tekrar gözden geçirerek, sadece KOBİ'lere odaklanmayıp, konunun toplumsal ve bireysel boyutlarını da kapsayan etkin politikaları izlemeye başlaması çok yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Acs, Z.J. ve D.B. Audretsch (der.),(1993), *Small Firms and Entrepreneurship: An East-West Perspective*, Cambridge, Cambridge University Press.

“Action Plan to Promote Entrepreneurship and Competitiveness”, COM(1998) 550 30.9.1998, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/actionplan_en.pdf.

“Action Programme for a Community Policy on SMEs”, Strasbourg, 9,12,1983.

Akgemci, T., *KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, Ankara: KOSGEB, 2001, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/7%5CCTA.pdf>.

Akkaya, G. C. ve M. Y.İçerli, “KOBİ’lerin Finansal Problemlerinin Çözümünde Risk Sermayesi Finansman Modeli”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2001, Cilt.3, Sayı.3, sf.63-70.

“Annual Survey of Pan-European Private Equity and Venture Capital Activities”, *EVCA Yearbook*, 2002, http://www.evca.com/images/attachments/tmpl_9_art_65_att_380.pdf.

Audretsch D. B. ve R. Thurik, “What’s New about the New Economy? Sources of Growth in the Managed and Entrepreneurial Economies,” *Industrial and Corporate Change*, 2001, Cilt. 10, No.1, sf. 267-315.

Audretsch D. B. ve R. Thurik, “Linking Entrepreneurship and Growth”, *STI Working Papers*, Directorate for Science, Technology and Industry, OECD. 2001.

Audretsch, D. B., “Entrepreneurship: A Survey of the Literature, prepared for the European Commission”, *Enterprise Directorate General*, 2002, http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/green_paper/literature_survey_2002.pdf.

Austrian Institute for Small Business Research, "Business Transfers and Successions in Austria", 2002, http://www.ifgh.ac.at/en/Engl_Kurzfassung.pdf.

"Avrupa Birliği CC Best Türkiye Raporu", Ankara, 2002,
<http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/1/CCBest-TR.pdf>.

"Avrupa Birliği KOBİ Sözleşmesi Türkiye Raporu", Eylül 2002,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/enlargement/charter/report_2003/turkey_tr91002.pdf.

Avrupa Birliği Müktesabatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, 2003, <http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=5255&VisitID={AE2DE7CC-3770-4C6F-90D8-CA494A0615B4}&Time=959>

Baldwin, J. R., "A Portrait of Entrants and Exits", Research Paper No.121, Micro-Economic Analysis Division, Ottawa: Statistics Canada, 1999.

Birch, D., "Who Creates Jobs?," The Public Interest, 65, Fall 1981, sf. 3-14.

Brock, W. A. ve D. S. Evans, "Small Business Economics", Small Business Economics, 1989,Cilt. 1, No. 1, sf. 7-20.

Bulut, H. İ., "Risk Sermayesi ve Yönetimi", (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

Carton, C. W., Hofer ve M. D. Meeks, "The Entrepreneur and Entrepreneurship: Operational Definitions of Their Role in Society", Paper Presented at the Annual International Council for Small Business Conference, Singapore, 1998,
<http://www.sbaer.uca.edu/Research/1998/ICSB/k004.htm>.

Commission Recommendation on Improving and Simplifying the Business Environment for Start-ups (22/4/97) C(97)1161.

Commission Staff White Paper, “Creating an Entrepreneurial Europe: The Activities of the EU for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs)”, Commission of the European Communities, Brussels, 21.1.2003, SEC(2003) 58.

Commission of the European Communities, “Green Paper Entrepreneurship in Europe”, 21.01.2003, Document based on COM(2003) 27 final, Brussels.

Commission of the European Communities, “Improving SMEs’ access to finance, a quality approach for the EIC network”, Expert Group on European Funding, March 2000.

Commission of the European Communities, “Report from the Commission to the European Parliament and the Council Growth and Employment Initiative Measures on Financial Assistance for Innovative and Job Creating Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs)”, Brussels, 8.12.2003 COM (2003) 758 final.

“Commission Recommendation of 07.12.94 on the Transfer of SMEs”, 94/1069/EC, Official Journal L 385, 31.12.1994.

Commission Staff Working Document of 8 May 2000, “Towards Enterprise Europe - Work Programme for Policy 2000 – 2005”, [SEC(2000) 771, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26004.htm>].

Commission Staff Working Paper: “European Competitiveness Report”, SEC (2002) 528, 21.05.2002.

Commission Staff Working Paper, “Report on the Implementation of the European Charter for Small Enterprises in Accessing and Candidate Countries”, Brussels, 12.2.2004, SEC(2004) 187.

Communication from the Commission to the Council, Draft Joint Employment Report, COM (2002) 621 final, 13.11.2002.

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, “Action Plan: The European Agenda for Entrepreneurship”, Brussels, 11.02.2004 COM (2004) 70 final.

Communication from the Commission, “Integrated Programme for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) and the Craft Sector - The Multiannual Programme, Concerted Actions and Other Community Actions in Support of SMEs”, COM(1996) 329 final, 10.07.1996.

Communication of the Commission, Risk Capital: A Key to Job Creation in the European Union, SEC (1998) 552, 31.03.1998; .Communication of the Commission, Financial Services, Implementing the Framework for Financial Markets: Action Plan, COM (1999) 232 final, 11.05.1999.

Council Decision of 28 July 1989 on the Improvement of the Business Environment and the Promotion of the Development of Enterprises, and in particular Small and Medium-sized Enterprises, in the Community, Official Journal L 239, 16/08/1989, sf. 33.

Council Decision of 14 June 1993 on a Multiannual Programme of Community Measures to Intensify the Priority Areas and to Ensure the Continuity and Consolidation of Policy for Enterprise, in particular Small and Medium-sized Enterprises, in the Community, Official Journal L 161, 02.07.1993, sf. 68 –74.

Council Decision of 9 December 1996 on a Third Multiannual Programme for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) in the European Union (1997 to 2000), Official Journal L 006 , 10/01/1997, sf. 25 – 31.

Council Decision of 20 December 2000 on a Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship, and in particular for Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) (2001-2005), Official Journal L 333 , 29/12/2000, sf.84–91.

Council of the European Union, “Joint Report on Social Inclusion”, 15223/01, 12.12.2001, Brussels.

Çetindamar, D., Türkiye’de Girişimcilik, TUSIAD Yayın No. T/2002-12/340, İstanbul: Lebib Yalkın, Aralık 2002, <http://www.tusiad.org/turkish/rapor/girisimcilik/girisimcilik.pdf>.

Çınar, E., “AB Küçük İşletmeler Deklarasyonu”, “4. KOBİ Çok Yıllı Programı ve KOSGEB Çalışma Programı”,
<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T12.pdf>.

Çolakoğlu, M.H. (hazırlayan), (2002), KOBİ Rehberi, TOBB Genel Yayın No Genel: 359-PM:2, Yorum Matbaacılık: Ankara.

Çonkar, K., “Risk Sermayesi Finansman Yönteminin Küçük ve Orta Boy İşletmeler Açısından Önemi ve Uygulanabilirliği”, KOBİNET Ekonomi ve İş Dünyası- 1. Orta Anadolu Kongresi Tebliğleri, sf. 28-46,
<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/021.html>.

“Draft Resolution of the Council Concerning the Action Programme for SME”, COM/86/445 final, August, 1986.

Duggan, C., R. Immink, P. Kearney ve C. O’Shea, Enterprise Creation by the Unemployed in Ireland: The Role of Micro-Finance, London: ILO, 2000,
<http://www.ilo.org/public/english/employment/finance/download/irish.pdf>.

Enterprise Directorate General, “Innovation Policy in Seven Candidate Countries: the Challenges”, N-INNO-06-02, May 2002, Brussels.

“European Charter for Small Enterprises”,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/charter_en.pdf.

European Commission Communication, “Industrial Policy in an Enlarged Europe”, COM(2002) 714 final of 11.12.2002,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/industry/policy.htm

European Commission Enterprise Directorate General, Benchmarking the Administration of Business Start-ups, Final Report, January 2002,

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/start-ups/bench_admin_business_start-up_final_2002.pdf.

European Commission Enterprise Directorate General, Final Report, Benchmarking of Business *Incubators*, February 2002,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/incubators/summary_benchmarking_bi_2002.pdf.

European Commission Enterprise Directorate-General, Benchmarking Business Angels: Final Report, 4 November 2002.

European Commission, 'Highlights from the 2001 Survey', Observatory of European SMEs, No 1, 2001.

European Commission, Activities in favour of SMEs and the Craft Sector, 1998 Edition,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/promoting_entrepreneurship/doc/com_1997_610_en.pdf.

Final Report of the Expert Group Best Procedure Project on Education and Training for Entrepreneurship, November 2002,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/education_final.pdf.

Flash Eurobarometer, 107, "Entrepreneurship," September 2001,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/survey/eurobarometer107_en.pdf

Geroski P. A. and A. Jacquemin (1989), "Industrial Change, Barriers to Mobility and European Industrial Policy", in A. Jacquemin and A. Sapir, *The European Internal Market*, Oxford, Oxford University Press, sf. 298-333.

"Global Entrepreneurship Monitor UK 2001 Executive Report", London Business School, Andrea Westall, http://www.lbs.ac.uk/fem/Research/2001_20GEM_20UK_20Report.pdf

Hart, David M., “Entrepreneurship Policy: What It Is and Where It Came From The Emergence of Entrepreneurship Policy”, (der) Hart, D. içinde., Cambridge: Cambridge 2003, <http://ksghome.harvard.edu/~.dhart.csia.ksg/Hart%20text%20-%20chapter%201%20-%20final%20submission%20-%20web%20version.pdf>

Holtz-Eakin, D., ve H. S. Rosen, “Economic Policy and the Start-up, Survival and Growth of Entrepreneurial Ventures”, A Report prepared for the Small Business Administration, Washington DC, Mayıs 2001, <http://www.sba.gov/advo/research/rs206.pdf>.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Hisse Senetleri Piyasası, <http://www.imkb.gov.tr/piyasalar/hisse.htm>.

İKV, Avrupa Birliğinin Girişimcilik (Sanayi ve KOBİ) Politikası ve Türkiye'nin Uyumu, İstanbul, Haziran 2001.

“II. KOBİ Zirvesi Sonuç Bildirgesi”, İstanbul, 19-20 Aralık 2003, <http://www.kobizirvesi.org/sonuc.php>.

“İş Risk Sermayesi”, <http://www.isrisksermayesi.com.tr/turkce/portfolio.htm>.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, 2003, <http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/KOBİ.doc>

KOSGEB Finansman Destek Süreçleri Grubu, “KOBİ’lere Yönelik KOSGEB Destek Programları”, Eylül 2003, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/BilgiBankasi/17/KOSGEB%20Destek%20PRG%201ydk.doc>.

“KOSGEB-Halkbank Ekspres Kobi Destek Kredi Programı”, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/BilgiBankasi/37/halk%20isletme%20kredisi.doc>.

Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu, 2003, http://www.tosyov.org.tr/tr/KOBİ_Sozlesmesi.htm.

Küçükçolak, R. A., (1998), KOBİ'lerin Finansman Sorununun Sermaye Piyasası Aracılığıyla Çözümü, İstanbul: İMKB Yayını.

Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar, Karar Tarihi:21.12.2000, Karar Sayisi:2000/1822, R.G.18.01.2001/24291, <http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/tm151.htm>.

Lizbon Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, Başkanlık Sonuçları, http://europa.eu.int/ISPO/docs/services/docs/2000/jan-march/doc_00_8_en.pdf ve , http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/PRESIDENCY_CONCLUSIONS_Lissabon.pdf.

Lovemann, G. ve W. Sengenberger, "The Re-emergence of Small-Scale Production: An International Perspective," Small Business Economics, 1991, Cilt: 3, No. 1, sf.1-38.

Lundström, A. ve L. Stevenson, Entrepreneurship Policy for the Future, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2001.

Lundström, A. ve L. Stevenson, On the Road to Entrepreneurship Policy, Cilt. 1, The Entrepreneurship Policy for the Future Series, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2002.

Müftüoğlu, Tamer, (1993), Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Desen Ofset, Ankara (3.baskı)

Organisation for Economic Co-operation and Development, Fostering Entrepreneurship, Paris: OECD, 1998.

Öğütveren, N., "Kendi İşiniz Olsun", Yenibir, Hürriyet, http://www.yenibir.com/articledisplay_haberler/1,,lmt~0@lc~1@viewid~400841,00.asp

Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the Implementation of the European Charter for Small Enterprises, Brussels, 11.02.2004, COM(2004) 64 final.

Report of the Business Environment Simplification Task Force, European Communities, 1998, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/best1en.pdf ve http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/best2en.pdf.

Reynolds, P. D., S. M. Camp, W. D. Bygrave, E. Autio ve M. Hay, Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report 2001, <http://www.entreworld.org/>

Reynolds, P., M. Hay, W. Bygrave, S. Camp ve E. Autio, "Global Entrepreneurship Monitoring" 2000 GEM Report 2000 Executive Report, Kauffman Centre for Entrepreneurial Leadership at the Ewing Marion Kauffman Foundation, Kansas City, Missouri, USA, 2000, http://www.entreworld.org/Bookstore/Product.cfm?DID=6&Product_ID=64&CATID=22.

Ricketts, Martin, (2002), The Economics of Business Enterprise An Introduction to Economic Organisation and the Theory of the Firm, Cheltenham, UK: Edward Elgar.

Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği, Resmi Gazete, 6 Temmuz 1993, Sayı. 21629, sf.11.

Sarıaslan, H., "Venture Capital (Risk Sermayesi) Finansman Modeli ve Türkiye'de Uygulama Olanakları", Ankara Sanayi Odası Dergisi Özel Eki, Cilt.16, Sayı.113, Ocak-Şubat:1992, <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/021.html>.

Sarıaslan, H., (1996), Türkiye Ekonomisinde KOBİ'ler, Ankara: TOBB.

Smallbone, D. et al., Researching Social Enterprise, the UK Small Business Service, <http://www.sbs.gov.uk/content/research/SE-report.pdf>.

Stevenson, L. ve A. Lundström, Patterns and Trends in Entrepreneurship/SME Policy and Practice in 10 Economies, Cilt.3, The Entrepreneurship Policy for the Future Series, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research, 2001.

Ström, M., "The European Union and the Policy in favour of Small and Medium sized Enterprises", <http://www.fsf.se/Monica%20Str%9Am.pdf>.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu No. 4691, Resmi Gazete, 26 Haziran 2001,
Sayı.24454

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği, Resmi Gazete, 19 Haziran 2002,
Sayı.24790

Türk, E., “Risk Var Sermaye Yok”,
<http://www.milliyet.com.tr/2003/07/22/business/bus07.html>.

Türkiye Sanayi Politikası, Ankara, 2003, <http://ekutup.dpt.gov.tr/sanayi/tr2003ab.pdf>.

Valandova, S., Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Geliştirilmesi ve Desteklenmesine Yönelik
Yapılanmalar, Uzmanlık Tezi, T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı,
Nisan 2002.

Verheul, I., S. Wennekers, D. B. Audretsch ve R. Thurik, “An Eclectic Theory of
Entrepreneurship: Policies, Institutions and Culture”, EIM Research Report, 0012/E,
Zoetermeer, 2001, <http://www.tinbergen.nl/discussionpapers/01030.pdf>.

EKLER

EK 1. AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER ŞARTINA İLİŞKİN BİLGİ

Avrupa Küçük İşletmeler Şartı, 13 Haziran 2000 tarihinde AB Genel İşler Konseyi tarafından kabul edilmiş ve 19-20 Haziran 2000 tarihinde Feira’da Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyinde onaylanmıştır. Avrupa Küçük İşletmeler Şartı, küçük işletmeleri teşvik etmek ve birçok alanda desteklemek amacıyla üye devletlerin ve Komisyonun ortak görev metni niteliğindedir. Şart, üye devletlerde politika oluşturanların Avrupa ekonomisinin gelişmesinde kritik rol oynayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemini anlamalarını ve KOBİ politikasını oluşturuvcu mercilerin, kişi ve kuruluşların KOBİ’lerin gelişmesi ve başarısına yönelik gerekli unsurları dikkate almalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

İmzalanan Şart’ta, küçük işletmelerin yeni iş fikirlerini ortaya çıkaran ve istihdamı artıran işletmeler olmalarından hareketle, Avrupa ekonomisinin bel kemiği olduğu vurgulanmaktadır. İş ortamındaki değişikliklere fazlasıyla duyarlı olan iş birimleri olarak, küçük işletmeler, bürokratik engellerden fazlasıyla etkilenmektedirler. Bu çerçevede, küçük işletmeler, kırtasiyeciliğin ortadan kaldırılmasından da en fazla yararı sağlayacaklardır. Lizbon Zirvesinde konan hedeflerden biri, Avrupa Birliğini, dünyada en fazla rekâbet edebilme gücüne sahip ve ekonomik büyümeyi, istihdamı ve sosyal kaynaşmayı sağlamış, bilgiye dayalı ekonomisi durumuna getirmektir. Yenilik yaratan, istihdamı artıran ve sosyal ve yerel bütünleşmeyi gerçekleştiren küçük işletmelerin ve girişimciliğin desteklenmesi için en uygun iş ortamlarının yaratılması büyük önem arz etmektedir.

Şartta dile getirilen temel prensiplere aşağıda yer verilmiştir:

1. Küçük işletmeler istihdam yaratma ve yeni pazarın koşullarına uyma potansiyeline sahiptirler,
2. Küçük işletmeler inisiyatif alan ve sebatkar iş birimleri olarak sosyal ve bölgesel gelişmeye katkıda bulunurlar,
3. Girişimcilik, çok değerli ve üretken bir yaşam becerisidir,
4. Başarılı işletmeler (girişimler) ödüllendirilmelidir,
5. Makul ölçüde inisiyatif ve risk alarak girişilen ama başarısızlıkla ve iflasla sonuçlanan girişimler bir öğrenme imkânı olarak addedilmelidir,

6. Yeni ekonomide, bilgi, sebat ve esneklik değer kazanmıştır.

Avrupa Birliğinde küçük işletmelerin durumu, girişimciliği teşvik ederek, mevcut önlemleri gözden geçirerek ve gerektiği hallerde, küçük işletmelere kolaylık sağlayacak önlemler olarak ve politika yapıcıların küçük işletmelerin ihtiyaçlarına azami özen göstermelerini sağlayarak düzeltilebilir. Bu amaçla, aşağıdaki hedeflerin şartı imzalayan üye devletler tarafından gerçekleştirileceği belirtilmiştir:

1. Avrupa iş çevrelerinin karşılaştıkları engelleri aşabilmeleri amacıyla yenilik ve girişimcilik ruhunun güçlendirilmesi,
2. İdari, mali ve hukuki çerçevelerin girişimci aktiviteyi ateşleyecek bir hale getirilmesi ve girişimcilerin durumunun iyileştirilmesi,
3. Pazara erişim sırasında karşılaşılan engellerin hafifletilmesi,
4. Araştırma ve teknoloji imkânlarına erişimin mümkün kılınması,
5. İşletmenin tüm yaşam ömrü süresince ihtiyaç duyacağı finansman kaynaklarına erişiminin kolaylaştırılması,
6. Avrupa Birliğinin küçük işletmelere en iyi ortamı sağlayabilmesi için performansını artırması,
7. Küçük işletmelerin sorunlarına kulak verilmesi,
8. Küçük işletmelere, üst düzeyde destek sağlanmasının teşvik edilmesi.

Bu hedeflere ulaşmak için ise, aşağıda belirtilen alanlarda aktiviteler düzenlenecektir:

1- Girişimcilik eğitimleri düzenlenmesi

Avrupa girişimci ruhun ve yeni becerilerin erken bir yaşta genç kuşaklarca edinilmesini sağlamayı hedeflemektedir. İş dünyası ve girişimcilik hakkında genel bilgilerin okullarda her seviyede verilmesi gerekmektedir. Orta dereceli okullarda ve üniversitelerde işle bağlantılı modüller, ders programlarında yer almalıdır. Gençlerin girişimci çabalarının desteklenmesi ve küçük işletmelerin yöneticilerine uygun eğitim programlarının sunulması da son derecede önemlidir.

2- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçlerinin oluşturulması

Şirket kuruluş maliyetleri azaltılmalı ve şirket kuruluşları uzun zaman alan ve zahmetli kuruluş prosedürlerine sahip devletlerin, bu konuda çalışmalar yapmaları sağlanmalıdır. Şirket kayıt işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

3- Daha iyi kanunlar ve düzenlemeler yapılması

Devletlerin iflas kanunları gözden geçirilmelidir. Kıyaslama egzersizlerinden (benchmarking) yararlanılarak Avrupa Birliği üye devletlerindeki mevcut uygulamalar iyileştirilmelidir. Üye devletlerde ve AB'de yapılan hukuki düzenlemeler, küçük işletmelere ve girişimcilere potansiyel etkileri açısından gözden geçirilmeli ve uygulanan kurallar mümkün olduğunca basitleştirilmelidir. Hükümetlerin uygulamaya koyduğu idari dokümanlar kolay anlaşılır olmalıdır. Küçük işletmeler, Topluluk düzeyinde yapılan bazı düzenlemelerden muaf tutulabilir, bu çerçevede, Komisyon, küçük iş sahiplerinin uymakta güçlük çektiği rekâbet mevzuatını basitleştirebilir.

4- Becerilerin artırılmasına yönelik eğitimlerin gerçekleştirilmesi

Eğitim kurumları ve meslek-içi eğitim programları, küçük işletmelerin ihtiyaçlarına uygun becerilerin geliştirilmesi ve yaşam boyu eğitim ve danışmanlık sağlanması amaçlarına hizmet edecek şekilde örgütlenmelidir.

5- Elektronik ortamda işlem (on-line) uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması

Kamu kurumların küçük işletmelerle elektronik olarak iletişimi artırılmalıdır. Şirketler elektronik ortamda ve daha hızlı ve ucuz olarak danışmanlık alabilmeli, başvurularını yapabilmeli, vergi iadesi işlemlerini takip edebilmeli ya da bilgi edinebilmelidir. Komisyonun kendisi yapacağı çalışmalarla bu alanda bir örnek teşkil etmelidir.

6- Tek pazarın sunduğu imkânlardan daha fazla faydalanılması

Küçük işletmelerin tam anlamıyla işleyen tek pazarın nimetlerinden faydalanabilmeleri için, Komisyon ve üye devletler gerçek bir iç pazarın oluşturulması için e-ticaret, telekomünikasyon, kamu malları, kamu ihaleleri ve sınır ötesi ödeme sistemleri konularında gereken reformları yapmalıdır. Aynı zamanda, Topluluk ve ulusal rekâbet kuralları, küçük işletmelerin yeni pazarlara girebilmesi ve adil ölçülerde rekâbet edebilmesi için büyük bir itina ile uygulanmalıdır.

7- Vergilendirme ve finansman konuları

Vergi sistemleri, başarının ödüllendirildiği, yeni girişimlerin teşvik edildiği, küçük işletmelerin büyümelerinin ve istihdam yaratmalarının desteklendiği ve işletmelerin kuruluş ve devirlerinin kolaylaştırıldığı bir forma sokulmalıdır. Üye devletler, vergilendirme konusunda da en iyi uygulama örneklerini devreye sokmalı ve kişisel performans destekleri devreye sokulmalıdır. Küçük işletmelerin finansman kaynaklarına erişimini sağlamak için Avrupa çapında bir sermaye piyasası oluşturulmasının, Mali Hizmetler Eylem Planının ve Girişim Sermayesi Eylem Planının uygulanmasının önündeki engellerin kaldırılmalıdır. Girişim sermayesi ve kredi koşullarının uygun hale getirilmesi amacıyla küçük işletmeler ile bankacılık sistemi arasındaki ilişkiler geliştirilmelidir. Küçük işletmelerin yapısal fonlardan daha fazla yararlanabilmesi sağlanmalıdır. Avrupa Yatırım Bankasının yeni kurulan işletmelere ve yüksek-teknoloji işletmelerine sağladığı sermaye katkısı dahil olmak üzere finansman imkânları artırılmalıdır.

8- Küçük işletmelerin teknolojik kapasitelerinin güçlendirilmesi

Teknolojinin küçük işletmelere yayılımını hedefleyen mevcut programlar güçlendirilmeli ve küçük işletmelerin yeni teknolojileri uygulayabilme kapasiteleri artırılmalıdır. Avrupa'da farklı boyutlardaki küçük işletmeler arasında teknolojik işbirliği ve paylaşım artırılmalı, bilgi ve teknolojinin ticari uygulama alanlarına aktarılmasına odaklanan araştırma programları geliştirilmelidir. Topluluk Patent sistemi oluşturulmalı ve bu sisteme küçük işletmelerin katılımı sağlanmalıdır.

Yerel, ulusal, Topluluk düzeyinde ve uluslararası düzeylerde, firmalar arası ve firmalar ile yüksek eğitim kurumları ve araştırma kurumlarının arasında işbirliği tesis edilmelidir. Üye devletler ile AB düzeyinde enformasyon ve iş destek sistemleri, işin ihtiyaçlarına binaen, kolay anlaşılır ve ihtiyaç duyulan bilgileri içeren ağlar ve hizmetler yaratılması koordine edilecek; AB çapında danışmanlardan ve iş meleklerinden kılavuzluk ve destek sağlanacak ve KOBİ'ler hakkında hazırlanan Avrupa Gözlemevinin raporlarından yararlanılacaktır.

9- Başarılı e-ticaret modellerinin örnek alınması ve küçük işletme üst düzey desteklerin geliştirilmesi

Komisyon ve üye devletler küçük işletmelerin en iyi uygulamaları benimsemelerini ve yeni ekonomide kendilerine gelişme fırsatı verecek başarılı iş modellerini uygulamalarını özendirilmelidir.

10- Küçük işletmelerin AB düzeyinde ve ulusal düzeyde daha gl ve daha etkili temsil edilmesinin sağlanması

Küçük işletmelerin çıkarlarının ulusal düzeyde ve AB katında, sosyal diyalog da dahil olmak üzere nasıl ve ne ölçüde temsil edildiği araştırılacaktır.

Kaynak: European Charter for Small Enterprises,

http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/charter_en.pdf.

EK 2. 1999 GİRİŞİMCİLİĞİN VE REKÂBET GÜCÜNÜN TEŞVİK EDİLMESİ İÇİN EYLEM PLANINA İLİŞKİN BİLGİ

Girişimciliğin ve Rekâbet Gücünün Teşvik Edilmesi için Eylem Planının temel hedefi, işletmelerin ve girişimciliğin rekâbeti ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştirmek anlamında teşvik edilmesidir. Plan, öğretime, işyerine ve işyerinde eğitime ilişkin yeni yöntemler, finansman kaynaklarına kolay erişim, kamu idarelerinin daha iyi bilgilendirilmesi gibi KOBİ'ler için hayati önemi bulunan konuları ele almaktadır.

Girişimciliğin ve Rekâbet Gücünün Teşvik Edilmesi için Eylem Planı, girişimciliği ve işletmeleri etkileyen tüm politika alanlarında Komisyonun ve üye devletlerin alması gereken önlemleri ayrı ayrı belirtmektedir. Eylem Planı, eylemlerin gerçekleştirilmesi için bir zaman sınırlaması koymakla birlikte alınacak önlemin biçimini üye devletlerin takdirine bırakmaktadır. Planın uygulamasının izlenmesinin Komisyon tarafından yayımlanacak olan yıllık raporlarla yapılacağı belirtilmiştir.

Eylem Planında, yedi temel başlık altında eylemler sıralanmıştır:

1. Girişimci bir toplum yaratılması için eğitim

Üye devletler, girişimciliği eğitimler vasıtasıyla geliştirmesi, bu amacı geliştirmek için KOBİ sektörünün okullar ve üniversitelerle işbirliği yapması , verilen eğitimlerin iş dünyasının ihtiyaç duyduğu becerilerin öğretilmesine uygun olarak tasarlanmasının temin edilmesi, girişimcilerin toplumdaki rolünün ve değerinin vurgulanması için başarılı ve yenilikçi girişimlere ödüller verilmesi ve medyada kampanyalar düzenlenmesi için çalışmalar yapacaklardır.

Komisyon ise, genç girişimciler için bir Avrupa ödülü tertip edecek ve öğrencilerin girişimcilik yeteneklerini geliştirmek için açılan deneme programlarına destek verecektir.

2. Yeni öğretim metotlarının geliştirilmesi

Üye devletler, kamuda ve özel sektörde girişimcilik kursları düzenleyecek, KOBİ'lerde çalışanlar ve girişimciler için özel tasarlanmış eğitim sistemleri oluşturacak ve tüm bu eğitim kampanyalarına finansal destek verecektir.

Komisyon ise, girişimcilik konusunda eğitim veren kurumlar için bir iletişim ağı kuracak ve Leonardo gibi eğitim programlarına KOBİ'lerin daha fazla iştirakini temin edecektir.

3. Finansman kaynaklarına erişim

Üye devletler, maddi teminat gösteremeyen girişimcilere destek vermek için uzun vadeli garanti programlarını ve karşılıklı garanti sistemlerini gözden geçirip geliştirecek, küçük işletmelerin banka kredilerine bağımlılığını azaltmak amacıyla küçük miktarda sermaye temin eden programlar tesis edecek, büyüme potansiyeline sahip ve yüksek teknoloji firmalarına özel yatırımcılar ve girişim sermayesi programları tarafından yatırım yapılması için sermaye yatırımlarını teşvik edecek, işletmeleri devir ve idame ettirilmesini kolaylaştıracak önlemleri alacak, Komisyonun geciken ödemeler konusunda çıkarılmasını teklif ettiği Direktif konusu ve Avrupa Parlamentosu ile birlikte karar verecektir.

Komisyon, yeni kurulan işletmelerin finansmanı konusunda üye devletlerdeki iyi uygulamaları tespit edip, bankacıların ve KOBİ'lerin yer aldığı yuvarlak masa toplantılarıyla ve uyumlu eylemler kanalıyla yaygınlaştıracak, yüksek büyüme ve istihdam yaratma şansı olan yenilikçi küçük işletmelere yatırım yapan çekirdek sermayesi fonlarına yardım edecek, iş melekleri ağını destekleyecek, KOBİ'lere sermaye piyasasına açılma potansiyellerini araştırabilmeleri için kılavuzluk yapacak ve girişim sermayesi eylem planının ve büyüme ve istihdam inisiyatifinin uygulanmasını sağlayacaktır.

4. Araştırma ve yenilik imkânlarına erişim

Üye devletler, KOBİ'lere teknoloji transferinin yaygınlaştırılması ve araştırma sonuçlarının yayılması, kılavuzluk(mentoring) çalışmalarının artırılması, küçük işletmelerin büyük işletmeler ve araştırma merkezleri ile işbirliğinin artırılması, yenilik destek ağlarının daha profesyonel ve erişilebilir hale getirilmesi ve patent ofislerinin KOBİ'lerin patent almalarını kolaylaştırmaları konularında çaba gösterecektir.

Komisyon ise, KOBİ'lerin 5. Araştırma ve Teknoloji Çerçeve Programından daha fazla faydalanmalarını temin edecek, tek başvuru ile elde edilebilir ve AB'nin tamamında geçerli bir patent için bir öneri sunacak, ulusal patent ofislerinin KOBİ'lere daha fazla yardımcı olma

çabalarını destekleyecek, Topluluk araştırma programlara katılanları, yaptıkları proje sonuçlarını ticari girişimlere dönüştürebilmeleri için kurulan LIFT (Linking Innovation Finance and Technology) yardım biriminden finansman kaynaklarına ulaşmaları için yönlendirecek ve destekleyecek, fikri mülkiyet hakları konusunda on-line destek sağlayacak ve patent konularında da yine on-line yardım birimi vasıtasıyla destek verecektir.

5. Destek hizmetlerinin daha fazla işletmeye ulaştırılması

Üye devletler, tek başvuru noktaları(one-stop shop) ve ilk başvuru noktaları(first-stop shop) kanallarıyla destek hizmetlerinin kalitesini ve ulaşılabilirliğini artırmak için çalışacaktır.

Komisyon bu çalışmaları, iyi uygulamaların değiş tokuş edildiği bir forum oluşturarak destekleyecektir. Komisyon ayrıca iş çevreleriyle diyalogunu artıracak, Euro-Info Merkezleriyle bağlantılı olarak kurduğu internet ilk başvuru noktalarıyla, iş sahiplerine Tek Pazar, kamu ihaleleri ve finansman kaynaklarına erişim konularında destek verecek, üye devletlerde destek sistemlerinin geliştirilmesine, kurulacak bir internet sitesinde enformasyon değişimlerini vasıtasıyla destek verecek ve üye devletlerle birlikte mevcut destek önlemlerinin zayıf yanlarını tespit ederek, performanslarının artırılmasını sağlayacak ve küçük işletmeler için internetteki enformasyon hizmetlerini içeren bir kılavuz (screen) hazırlayacaktır.

6. Kamu yönetiminin iyileştirilmesi

Üye devletler, iş ortamını yeni iş kuranlar lehine iyileştirmek amacıyla, iş kayıtlarında tek başvuru noktası, tek başvuru formu, tek kayıt numarası gibi uygulamalar ve ilk işçi istihdamını kolay ve ucuz hale getirecek çalışmalar yapacaktır. Üye devletler ve Komisyon, çıkarılacak mevzuatın iş koşullarına olası etkileri hakkında danışmak üzere, iyi yönetim birimleri ve daimi iş deneme panelleri oluşturma konusunu değerlendireceklerdir.

Komisyon KOBİ'leri ilgilendiren mevzuat tekliflerinin olası sonuçlarının uygun bir biçimde değerlendirilmesini ve iş etki değerlendirme prosedürleri vasıtasıyla göz önünde tutulmasını temin edecek, Komisyon çalışanları için yeni hareket kuralları ve yasama politikası hakkında yeni kılavuzlar getirecek ve KOBİ'lerin Topluluk programlarına ve kamu alım ihalelerine daha fazla katılabilmeleri için yeni öneriler hazırlayacaktır.

7. İstihdam ve çalışma koşullarını iyileştirilmesi

Üye devletler, işçi ve işverenin ortak çıkarına hizmet eden esnek istihdam ve çalışma koşulları için ulusal eylem planlarında yer alan önlemleri değerlendirecektir.

Komisyon ise, işletme düzeyinde gelişmeleri destekleyici iyi uygulama örneklerini toplayıp ye devletlere sunarak ve ulusal eylem planlarında belirtilen önlemlerin etkilerini yıllık temelde değerlendirerek bu süreci destekleyecektir.

Kaynak: Action Plan to Promote Entrepreneurship and Competitiveness, COM(1998) 550
30.9.1998,

http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/best/doc/actionplan_en.pdf.

DİZİN

A

- A. Lundström ve L. Stevenson, 20
AB üyesi ülkeler, 56
ABD, 24, 84, 86, 91, 94
açık koordinasyon yöntemi, 105
Almanya, 63
Amsterdam Zirvesi, 67
Ar-Ge, vi, ix, 11, 37, 42, 58, 61, 62, 75,
80, 83, 84, 85, 86, 89, 97, 98, 115, 124
Audretsch ve Thurik, 11
Avrupa Bilgi Merkezleri, 27, 70
Avrupa Birliği, i, iv, ix, 1, 2, 3, 4, 6, 24,
26, 27, 30, 31, 33, 34, 36, 40, 42, 43,
44, 46, 47, 48, 50, 54, 55, 56, 58, 59,
60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 74,
82, 87, 91, 97, 98, 99, 105, 106, 119,
120, 122, 123, 124, 126, 130, 132,
136, 137, 139, 141
Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi, ix,
82
Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları
Konseyi, v, 25, 33, 34, 35, 41, 133
Avrupa Enformasyon Merkezi Ağı, 25
Avrupa Komisyonu, 5, 25, 26, 29, 31, 33,
34, 35, 38, 40, 41, 45, 48, 58, 67, 69,
71, 74, 105, 136, 137, 138, 139, 140,
141, 142, 143

- Avrupa Küçük İşletmeler Şartı, v, 35, 37,
42, 45, 68, 69, 136
Avrupa Yatırım Bankası, v, ix, 35, 39, 41,
42
Avrupa Yatırım Fonu, ix, 35, 38, 41, 42,
59

B

- Bakanlar Konseyi, 34, 35, 36
Baldwin, 10, 11, 128
başlangıç sermayesi, 40, 70
BEST, 30, 31, 46, 67
Bilgisayar Yazılım Kredisi, 89
Birch, 10
Bütünleştirilmiş Program, v, 27

C

- CC BEST, v, ix, 67, 68

D

- D. B. Audretsch ve R. Thurik, 12, 16, 134
D. S. Evans, 11
danışmanlık desteği, 83
düzenleme ortamı, 56

E

- ekonomi politikası, 110
elektronik imza, 57
Entelektüel Sermaye Desteği, 83

Eylem Planı, v, vi, 32, 44, 45, 66, 69, 71,
72, 73, 85, 97, 132, 138, 140

Eylem Programı, 25

F

finansal araç, 59

finansman, 11, 17, 19, 22, 25, 27, 32, 37,
38, 40, 43, 45, 51, 53, 59, 60, 61, 63,
72, 78, 81, 89, 90, 97, 99, 116, 117,
118, 119, 121, 123, 137, 138, 140, 142

finansmana erişim, 52, 59, 116

G

girişim, 3, 6, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 35,
39, 41, 42, 49, 50, 52, 53, 59, 61, 63,
70, 90, 99, 116, 117, 118, 119, 121,
141

girişim sermayesi, 11, 19, 36, 41, 52, 91,
116, 117, 118, 119, 121

girişim sermayesi fonları, 18, 39, 52, 61,
91, 117

girişim sermayesi ortaklığı, 118

girişim sermayesi yatırım ortaklığı, 99

girişimci, 2, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 16, 18, 20,
23, 27, 32, 45, 47, 49, 50, 54, 62, 63,
64, 87, 95, 96, 102, 107, 108, 109,
111, 113, 114, 115, 116, 117, 118,
122, 123, 125, 126, 137

girişimci, v, vi, 9, 15, 45, 48, 51, 81, 83,
87, 106, 111, 113, 116, 120, 140

girişimciler, 9, 18, 31, 59, 81, 87, 109,
114, 140

girişimcilerin finansmanı, 19

girişimciliği teşvik politikaları, v, iv, vi,
13, 16, 20, 65, 77, 103, 125

girişimciliğin teşviki, 92, 101, 102, 103,
111, 125

girişimcilik, i, iv, v, vi, 2, 6, 8, 9, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27,
36, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47,
48, 49, 51, 54, 55, 59, 60, 62, 64, 65,
66, 69, 70, 72, 73, 78, 81, 92, 93, 95,
96, 102, 103, 104, 107, 108, 110, 111,
118, 120, 122, 123, 124, 125, 130,
132, 136, 137, 140, 141

girişimcilik eğitimi, 55, 109

girişimcilik politikası, 17, 20, 21, 23

H

Halkbank, ix, 79, 83, 88, 89, 90, 99, 132

Helsinki Zirvesi, 66

Hollanda, 62

İ

idari prosedürler, 51, 57

iflas, 112

İMKB, ix, 91, 116, 132

İngiltere, 49, 52, 58, 60, 61, 119

İrlanda, 48, 50, 55, 61

İspanya, 48, 58

İş Geliştirme Merkezleri Ağı, 25

iş melekleri, 19, 20, 52, 70, 116, 141

işgücü piyasaları, 17

İşletmeler Çok Yıllı Programı, 28, 36, 37,
42, 70

İşletmeler Genel Müdürlüğü, iv, 26, 27
işyeri hareketleri, viii, 93, 95
işyeri sahipliği oranı, 93
İtalya, 53, 55, 62

K

Katılım Ortaklığı, 66, 71
KGF, ix, 89, 90
KOBİ, i, iv, v, vi, ix, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 14,
19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29,
30, 31, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 42, 43,
45, 46, 50, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 65,
66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76,
77, 78, 79, 80, 82, 85, 87, 88, 89, 90,
91, 92, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 108,
114, 115, 116, 120, 122, 123, 124,
126, 127, 128, 130, 132, 134, 136,
139, 140, 141, 142
KOBİ Görev Gücü, 25
KOBİ politikaları, 6, 37, 46, 68, 97
KOBİ politikası, 20, 21, 25
KOBİ programı, 25
KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, vi, 69,
71, 73, 85, 97, 132
KOBİNET, ix, 82, 116, 130
Kolay Ödeme Sistemi, 57
koordinasyon, i, 34, 38, 40, 45, 77, 101,
103, 104, 105, 106, 114
KOSGEB, ix, 67, 69, 71, 73, 74, 77, 80,
81, 82, 84, 87, 88, 89, 90, 104, 127,
130, 132
kredi garantisi, 53, 70, 99
kuluçkalar, 83

kurumsal düzenleme, 16
küçük işletmeler, 10, 12, 14, 22, 38, 43,
52, 59, 61, 77, 116, 136, 137, 138,
139, 141
Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı, 72

L

LEDU, 61
Lizbon stratejisi, 33
Lizbon Stratejisi, 34
Lizbon Zirvesi, 33, 41

M

Maastricht Antlaşması, 26
Maribor, 68
MEKSA, ix, 89
MESS, ix, 79
mikro işletmeler, 36
mikro kredi programı, 60

O

OECD, 10, 11, 22, 95, 112, 127, 133

Ö

ölçek ekonomisi, 11, 22
örgüt-içi girişimci, 10

P

P. Reynolds, 16
pazara giriş, 13, 18
pazardan çıkış, 14
piyasa düzensizlikleri, 14
piyasa ekonomisi, 13

R
rekâbet, 1, 3, 4, 11, 12, 14, 15, 16, 24, 26,
27, 30, 32, 33, 45, 50, 66, 72, 76, 77,
87, 89, 97, 98, 110, 114, 115, 136,
137, 138
rekâbetçi, 15, 17, 30, 116, 123, 124

S
Sanayi politikası, 75
Sanayi Politikası, vi, 74, 75, 76, 134
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 67
Schumpeter, 8, 9
Sektörel Büyüme Kredisi, 89
sermaye piyasası, 17, 98, 138

Ş
Şirket İşbirliği Ağı, 25

T
TEKMER, ix, 81, 84
teknokentler, 77, 117
TESK, ix, 75, 89, 90
TOBB, ix, 66, 74, 89, 90, 130, 134
TOSYÖV, ix, 79, 89
TTGV, ix, 84, 86
TÜBİTAK-TİDEB, x, 85
Türkiye, i, v, vi, viii, ix, 1, 2, 3, 4, 5, 6,
26, 31, 40, 51, 65, 66, 67, 68, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81,
82, 83, 84, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94,
95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105,
106, 107, 108, 109, 111, 112, 113,
114, 115, 116, 118, 119, 121, 122,

124, 125, 126, 127, 128, 130, 132,
133, 134

Ü
Ürün Geliştirme Kredisi, 89

V
veraset ve intikal vergileri, 58
vergi reformları, 58
vergilendirme, 43, 58, 138
VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 75

W
W. A. Brock, 11

Y
yakınsama, 34
yavru işletmeler, 62
yenilikçi, 1, 3, 9, 10, 19, 23, 30, 33, 65,
70, 102, 117, 122, 124, 126, 140, 141
yenilikçilik, iv, 10, 42, 87
yerel girişim geliştirme, 61
yüksek teknoloji firmaları, 11, 35, 141

